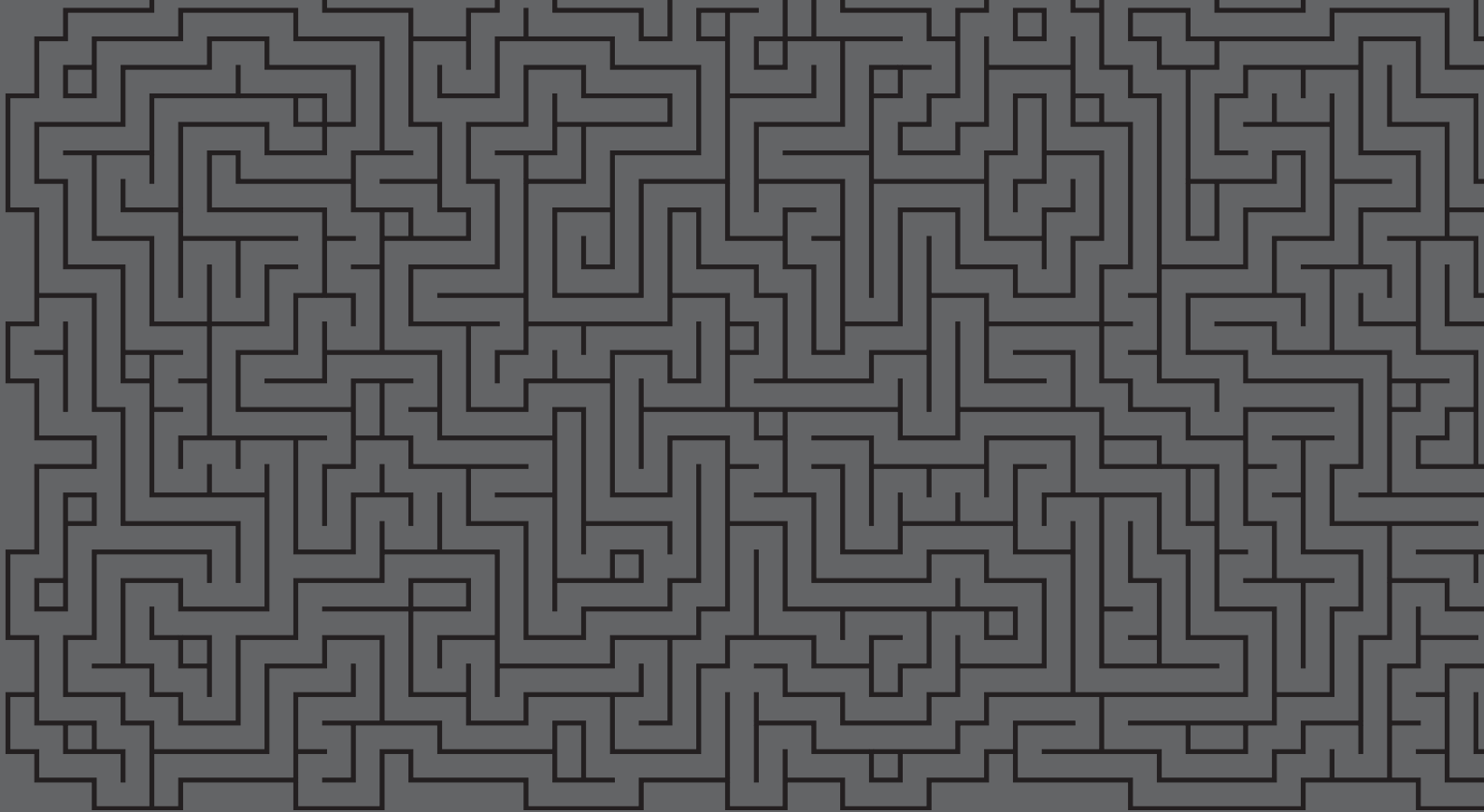
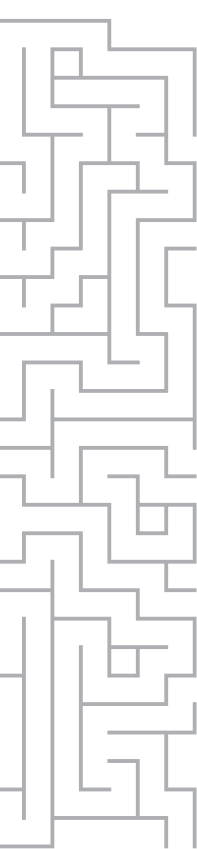

Rahvusarhiiv 2015–2016

Rahvusarhiiv 2015–2016

Tartu 2017

Koostanud Tõnu Tannberg, Helina Tamman

Toimetanud Heleene Aas

Kujundanud Kersti Siitan

ISSN 2228-1002

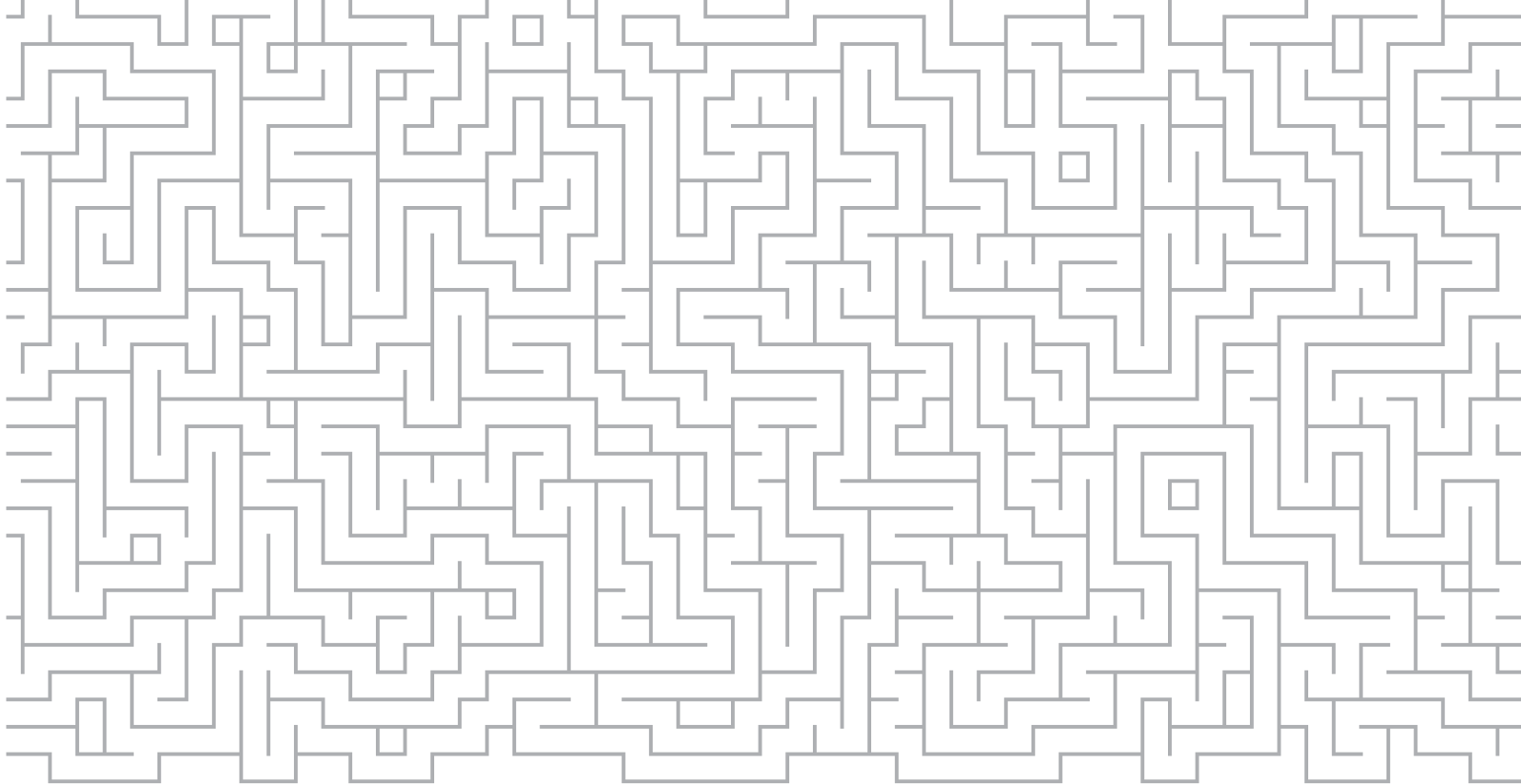
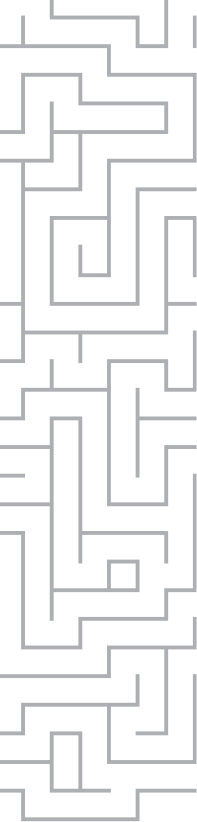
Trükikoda Printon

Rahvusarhiiv

2015–2016

Rahvusarhiiv

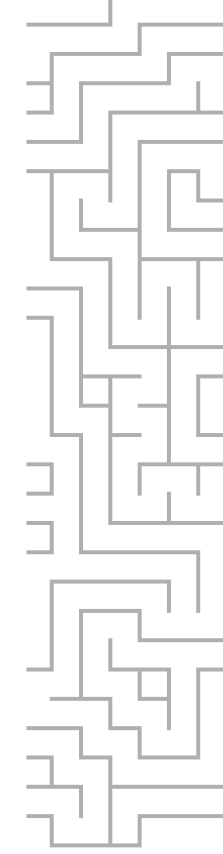
Tartu 2017

Sisukord

7	PRIIT PIRSKO Rahvusarhiiv 21. sajandi teise kümnendi keskpaiku
13	National Archives around the middle of the second decade of the 21 st century
17	RUTH TIIDOR Kogude kolimine Noorasse
21	JAAN LEHTARU, EVE KEEDUS Noora uurimissaali köidete konserveerimine
25	LEA TEEDEMA, EVE KEEDUS Perekond Manteuffeli arhiiv ja selle naasmine Eestisse
29	HANNO VARES Rahvusarhiivi veebijuhised
33	KULDAR AAS E-ARKi teekond digitaalarhiivinduse lainetel
39	KRISTI OTS Rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektid
45	SIGRIT MAHLA, KRISTI OTS Vabatahtlikud rahvusarhiivis
49	SIGRIT MAHLA Rahvusarhiivi loodud e-kursus „Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul“
53	LIISI TAIMRE Rahvusarhiivi uus koduleht
55	NELE VOLBRÜCK Rahvusarhiiv Instagramis ehk ajalugu hetkes #rahvusarhiiv

61	BIRGIT KIBAL Seiklused arhiivis: õpime ajalugu filme luues!
65	SVEN LEPA Topoteek kui kogukonna veebiarhiiv
69	LIINA REBASSOO Noora püsinäitus „Keerdkäigud“
75	KALEV JAAGO J. Liivi tänava maja filmimise lugu
79	HELINA TENNASILM Arhiivipäringute haldamine VAUs
83	TOIVO JULLINEN UNESCO maailma mälu programm
87	KADI SIKKA, EVA NÄRIPEA Bologna suvekool ja teised filmiarhiivi õppereisid
91	EVA NÄRIPEA, IVI TOMINGAS, PEARU TRAMBERG, PAAVO ANNUS Eesti rannast Rootsi randa: Rootsi Eestlaste Liit ja Harald Perten
97	AUTORID
99	KRONOLOOGIA
108	PUBLIKATSIOONID
110	STATISTIKA
113	STRUKTUUR
115	KONTAKTID

Priit Pirsko

Rahvusarhiiv 21. sajandi teise kümnendi keskpaiku

Rahvusarhiivi 2015. ja 2016. aasta olid huvitavad, pingelised ja kokkuvõttes väga edukad. Sellesse umbes 700päevasesse perioodi paigutub arhiivi uue peahoone Noora valmimine, organisatsiooni seesmine ja väline muutumine, mitmete oluliste arhiivipoliitikate ja arengustrateegia uuendamine, rahvusvahelistes ja kodumaistes koostööprojektides ning teadus- ja publitseerimistöös edenemine. Viimastel aastatel on rahvusarhiivi tunnus ja see- tõttu ka mõju kahtlemata kasvanud.

Arusaadavalt on suur osa tähelepanust seotud uue peahoone rajamisega Tartusse. Noora püstitamisega lõppes ligi sada aastat kestnud olukord, kus Eesti vanimad ajalooallikad paiknesid pikaajaliseks säilitamiseks sobimatutes ruumides. Tartusse Hezeli (hilisem Liivi) tänavale majutus 1921. aastal loodud Eesti Riigi Keskarhiiv olude sunnil. Pärast Esimest ilmasõda ja Vabadussõda sündinud vabariigil polnudki paremaid võimalusi, kui seda oli endine keiserliku ülikooli ühiselamu, arhiivile pakkuda. Algusest peale leiti, et tegemist on ajutise lahendusega ning olude paranedes ehitatakse arhiivile selleks mõeldud ja loodud maja. 1930. aastate lõpul, arhiivihoonet täitumisel, jõutigi uute hoidlate kavaga riigieelarve tasandile välja, kuid plaanile tõmbasid kriipsu peale 1940. aasta

juunipööre ja järgnenud sündmused. Jutud arhiivihoonet ehitamisest vaibusid aastakümneteks.

Nõukogude okupatsiooni kokkuvarisemise ajal oli J. Liivi tänav arhiivimaja viletsamas seisus kui iial varem. Katkise küttesüsteemi tõttu ei vastanud hoidlate kliima ligilähedaltki vajalikule, lisaks põhjustasid küttesüsteemi lekked arhivaalidele veekahjustusi. Tuleohutust polnud võimalik tagada, puidust vahelaed vajusid kohati niiskuse tõttu läbi ja arhivaalide hoidmiseks kasutati happelisest kartongist karpe. Suureformaadiliste kaartide hoidmiseks puudusid igasugused tingimused, turvasüsteem arhivaalide varastamise vältimiseks oli puudulik. Arhiiv oli hoone amortiseerumise ja personali abituse tõttu kriisiolukorras. Selle leevendamiseks võttis valitsus hädapärased meetmed ning Soome riigi toel remonditi veevariisid põhjustanud küttesüsteem. Sarnaselt Vabadussõja-järgsele olustikule puudus ka taasloodud Eesti vabariigil 1990. aastate algul võimekus ehitada ajakohane arhiiv.

20. ja 21. sajandi vahetusel tehti mitmeid katseid rajada J. Liivi tänavale juurdeehitus. Selle plaani teostumisel oleks saanud hakata kohandama endist ühiselamumaja arhiivi vajadustele vastavaks. Kahjuks või õnneks need pürgimused

ei õnnestunud. Viimati oli vana arhiivihoonet uuen-
damise teema laual ajavahemikus 2006–2009,
mil Riigi Kinnisvara ASi (RKAS) eestvedamisel
koostati J. Liivi 4 detailplaneering. Protsessi käigus
selgus lõplikult, et muinsuskaitsete piirangute
tõttu ei ole võimalik hoone puidust vahelagesid
vahetada ega seega ka tuleohutust tagada. Sestap
võeti kurss uuele peahoonele.

Kuna samal ajal otsis endale uut asukohta
ka riigikohus, siis otsustati jõud ühendada ning
mitme partneri toel kaks sobivat krunti välja sel-
gitada. Selleks sõlmiti 6. oktoobril 2009 Tartu üli-
kooli, riigikohtu, rahvusarhiivi, Tartu linnavalitsuse
ja RKASi vahel ühiste kavatsuste protokoll. Selle
protokolli kahest eesmärgist täitis üks: rahvusar-
hiivile leiti sobiv krunt, mis asus aadressil Nooruse
3. Aasta hiljem, 1. oktoobril 2010, allkirjastasid
RKAS ja rahvusarhiiv uue ühiste kavatsuste pro-
tokolli. Seda selleks, et omandada kinnistu, koos-
tada detailplaneering ning leida hoone rajamiseks
sobiv finantslahendus. Juba paar kuud hiljem,

8. detsembril 2010, võõrandas Tartu ülikool
1,3hektarilise Nooruse tänava kinnistu RKASile.
Järgnenud detailplaneering kehtestati sobival
kombel umbes samal ajal (20.07.2012), kui valit-
sus otsustas lülitada arhiivi peahoone riigi eelar-
vestrateegiasse (21.06.2012). Seega tehti 2012.
aasta suvel lõplik otsus Noora püstitada.

2013. aasta esimestel päevadel sõlmisid
haridus- ja teadusministeerium ning RKAS ühiste
kavatsuste protokoll, mis raamistas hoone arhi-
tektuurikonkursi ja projekteerimistööde korral-
damise ja finantseerimise. Üsna ladusalt jõuti
kaheksa kuud hiljem projekteerimise töövõtule-
pinguni, RKASi partneriks sai selles võidutöö „A4“
loonud AB Asum OÜ (arhitektid Illimar Truverk ja
Sander Aas). Siselahendus telliti Vaikla Stúdio
OÜlt (sisearhitektid Urmo ja Tüüne-Kristin Vaikla).
Järgnenud hoone ehituse riigihanke võitis YIT Ehi-
tus AS, kellega RKAS sõlmis 2014. aasta lõpus
ehitustööde lepingu.

Nägemus uuest arhiivihoonest arhitektuurikonkursi võidutöös „A4“

J. Liivi 4 arhiivihoonet lõpupeol 19. mail 2016 tervitab ajalooarhiivi viimane juht
Indrek Kuuben riigiarhiivari Priit Pirska

Noora ehitustööd kestsid 15 kuud (jaanuar 2015 –
märts 2016) ja seda mainimisväärtete problee-
mideta. Aprillis 2016 anti uhiuue peahoone rah-
vusarhiivile üle. Noora hoone on mitmes mõttes
ebatavaline. Hoone fassaadi kaunistab nime „Uure“
kandev kangas (autorid Fred Kotkas ja Carmen
Lansberg), mis ühele meenutab kooreüraski tee-
konda ja teisele inimaju sopistusi, mõnele labü-
rintjat ussimängu või hoopis matemaatilisi seo-
seid. Uurdest lähtub ka rahvusarhiivi uuenenud
visuaalne identiteet.

Lisaks fassaadikangale hangiti kunstiteoste
tellimise seaduse alusel Noorasse tunnuslik heli-
kunstiteos „Lugulaul“ (autorid Kiwa ja Martin Kikas).
Tegemist on teatud ajahetkedel hoone teatud
paigus kõlava mõtliku ja sugestiivse looga, mida
autorid ise iseloomustavad totaalsena: „See viitab
identiteedile, lugude aegruumis edasikandumisele,
kosmoloogilisele maailmatunnetusele, kestvusele
ja arenemisele. Heliinstallatsioon on sümboliseer-
Lugulaulu kui vastava geograafilise piirkonna asu-
katele omase mäluvormi edasikestmine.“ Märki-
misväärt faktina väärib rõhutamist, et ehitus- ja
heli kunsti niisugune sümbioos on Eesti arhitektuu-
ris esmakordne.

Arusaadavalt ei ole Noora lugu ainult ehituslugu.
Noora on väline maamärk kõrgharidusest Eestis
arhiivindusest, mis pingutas uue peahoone
nimel mitmel moel ja mitmes valdkonnas. Käes-
olevas aastaraamatuski on mitu artiklit seotud
otseselt Noora projektiga. Samas on klaar seegi,
et ühegi hoone valmimine ei too kaasa erialaste
väljakutsete kadu ega valdkondliku arengu lõppu.
Pigem vastupidi, uued võimalused tähendavadki
uusi organisatsioonilisi väljakutseid.

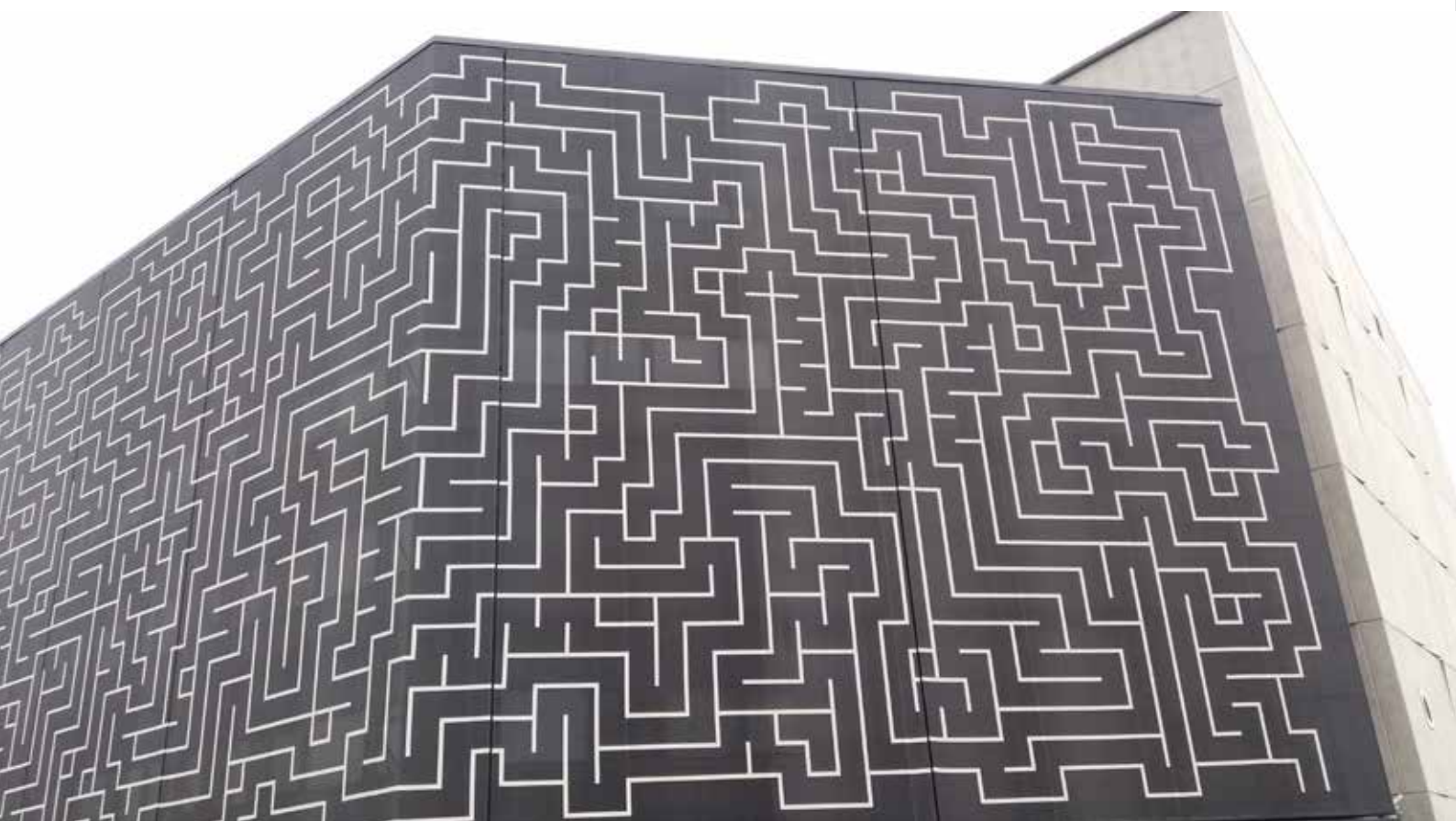
Niisiis pole seegi pelk kokkusattumus, et
just 2016. aastal jõuti rahvusarhiivi uute arengu-
sihtide visandamisega ühele poole. Perioodiks
2017–2020 sõnastati värsked eesmärgid, seejuu-
res määratleti prioriteetsena eesmärki saavutada
lähimure digitaalselt sündinud dokumentide
asutustest arhiivi üleandmisel. Organisatsioo-
nilise arengu vaatevinklist on esmatähtis üles-
anne Tallinnasse rahvusarhiivi keskuse rajamine,
mis tähendaks ühtlasi filmiarhiivi ajakohastamist
tänapäevaste säilitus- ja kasutusoludega. Tege-
mist on üliolulise temaga, sest audiovisuaalse
pärandi hoidmine nõuab paberdokumentidega
võrreldes suuremat tähelepanu ja keerulisemate
tehniliste lahenduste rakendamist. Hea meel on

tõdeda, et teema tõsidust mõistetakse ka otsustajate tasandil ning keskuse rajamine on lülitatud riigi eelarvestrateegiasse. Seega on alust loota, et jooksva sajandi kolmanda kümnendi algupoolel hoitakse rahvusarhiivi kõiki säilikuid nõuetepäras-tes hoidlates.

Uutele ülesannetele läheb rahvusarhiiv vastu ühtsemana kui iial varem. 1920.–1921. aastal sün-
dinud Eesti riiklik arhiivisüsteem oli algusest peale justkui kahepäine. Riigi Keskarhiiv tegutses Tartus ajaloolise arhiivi staatuses, uuemate dokumen-
tide kogumiseks loodi Tallinnas Riigiarhiiv. Selline kahetine tööjaotus, küll sootuks ideoloogilisemas rüüs, jätkus nõukogude okupatsiooniperioodil, samuti iseseisvuse taastamise järel. Kodumaise arhiivinduse arengujooned on 21. sajandil olnud

aga teistsugused. Väiksele riigile on arhivaalide kogumisel, säilitamisel ja kasutamisel mõistlik säästlik ja tsentraliseeritud lahendus ning seda suundumust on kandnud ka organisatsioonilised muutused. 1999. aastal arhiiviseadusega (taas) sätestatud riiklik arhiivisüsteem tegutses 18 hoo-
nes ja hõlmas toona 350 töötajat. Noora-ae-
gne rahvusarhiiv toimib 7 hoones 200 inimese toel. Teisenemine on olnud tõesti olemuslik ja toonud endaga kaasa arhiivi struktuuriüksuste tiheneva koostöö ja kokkukasvamise. Nende muutuste for-
maalse lõppakordina jõustus 1. aprillil 2016 uuen-
datud põhimäärus, mis Tallinna Riigiarhiivi ja Tartu Ajalooarhiivi enam struktuuriüksustena ei käsitle. Rahvusarhiiv on Tallinnas ja Tartus, Rakveres ja Valgas, Eestis ja maailmas rahvusarhiiv.

Uure on uuristatud mälestuste muster,
aja keerustiku sooneline jälg.
Kiri, mis on loodud hoidma ja kaitsma.
Uure jäljendabaju struktuure.
Sümboliseerib mõtlemist ja meenutamist.
Esitab küsimuse, uuristab lahenduse.
Uure kirjeldab uurimise protsessi,
uurimistöö uuristusi, keerd- ja võidukäike.
Tekitab põnevust, vaimustust ja rõõmu.
Uure on mäng, mis kutsub arhiivi uurima.

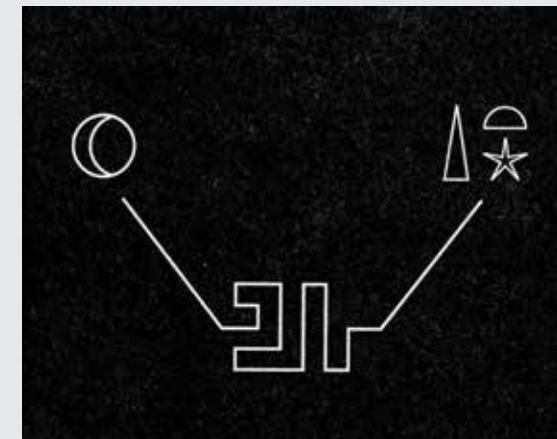
Lugulaul on arhiivihoonesse integreeritud unikaalne audioseade, mis lähtub arhiivi funktsioonist — väljastpoolt tulev info koondatakse ja struktureeritakse.

Lugulaulu harmoonia määravad Kuu ja Siiriuse asukohad arhiivi suhtes. Need kaks taevakeha on ajalooliselt seotud vajaliku teabe ja selle edastamisega. Käivitavate impulssidena, mis annavad Lugulaulule rütmilise mõõtme, kasutatakse arhiivihoonet ja -töötajaid.

Lugulaul liigub vastavalt arhiivi asendile Kuu ja Siiriuse suhtes tekkivale arvujadale, mis autorite loodud akordimaatriksilt leiduvaid noote initsieerides end kuulajale tajutavaks muudab. Inimeste liikumine hoones annab teosele ennustamatu ja labürintliku iseloomu. Helimustri kombinatsioonide arv on lõputu.

Lugulaul on info aegruumis kandumise arhetüüpne vorm ja heliinstallatsioon teeb arhiivist Lugulaulu vestja, mis on meie kultuurile ja ruumile omane seisund, šamanistlik loojutustamine, suuline pärimus. See annab ajaloole auditiivse ja mütoloogilise mõõtme ning heliga modelleeritud ruumile orgaanilise ja monumentaalse mõõtme.

Lugulaul on totaalne — see viitab identiteedile, lugude edasikandumisele aegruumis, kosmoloogilisele maailmatunnetusele, kestvusele ja arenemisele. Heliinstallatsioon on sümboolselt Lugulaulu kui vastava geograafilise piirkonna asukatele omase mäluvormi edasikestmine.

RKASi esindaja Sixten Heidmets ning heliteose autorid Kiwa ja Martin Kikas „Lugulaulu“ esitlusel

Priit Pirsko

National Archives around the middle of the second decade of the 21st century

For the National Archives of Estonia, 2015 and 2016 were interesting, intense and, overall, very successful. This period of some 700 days encompassed the completion of Noora, the new main building of the Archives, internal and external change in the organisation, updates of several important archives policies and also of the development strategy, and progress on international and local collaborative projects as well as in research and publishing efforts. In recent years, awareness about and, as a result, the influence of the National Archives have grown without a doubt.

Understandably, most of the increased attention is connected to the construction of a new main building in Tartu. Erection of Noora has put an end to a situation, lasting for approximately one hundred years, whereby Estonia's oldest historical sources were located on premises not suitable for long-term preservation. The Central Archives of the Estonian State, created in 1921, were housed in Hezel (subsequently Liivi) Street in Tartu due to the circumstances at the time. Indeed, the republic born in the aftermath of the First World War and the Estonian War of Independence had no better facilities to offer the Archives than the former dormitory of an imperial

university. From the outset, it was thought that the solution would be temporary and that, as the circumstances improved, a dedicated building, created for the Archives, would be built. In the late 1930s, as the archives building filled up, the plan for new storage facilities reached the state budget level; however, the plan was frustrated by the June coup of 1940 and the subsequent events. Talk of the construction of an archives building died down for decades.

When the Soviet occupation collapsed, the Liivi building of archives was in a poorer shape than ever before. Due to a broken heating system, the climate inside the storage facilities was far from adequate; in addition, leaks from the heating system were causing damage to archival records. Fire safety could not be provided, wooden ceilings were buckling in places, and boxes of acid-containing cardboard were being used for storing archival records. There were no conditions of any kind for the storage of large-format maps; the security system to prevent the theft of archival records was deficient. Because of the degradation of the building and the helplessness of the staff, the archives at Liivi 4 were in a state of emergency; to alleviate it, the Government of the

Republic took urgent measures, and the heating system causing water damage was repaired with support from Finland. Similarly to the situation following the Estonian War of Independence, the restored Republic of Estonia, too, lacked the ability to build a modern archive in the early 1990s.

Around the turn of the 20th and 21st centuries, several attempts were made to construct an extension in Liivi Street. If this plan had become reality, the former dormitory building could have begun to be adapted for the needs of the Archives. Unfortunately, or fortunately, these aspirations did not succeed. Most recently, the issue of upgrading the old archives building was on the agenda from 2006 to 2009, when a zoning plan for Liivi 4 was prepared under the leadership of State Real Estate Ltd. The process established definitively that, due to heritage protection constraints, the wooden ceilings of the building could not be replaced and that, as a result, fire safety could not be provided. Thus, a course was charted for a new main building at a new address.

Since the Supreme Court was also looking for a new location at the same time, the decision was made to join forces and identify two suitable plots of land with the support of several partners. To this end, a memorandum of understanding was signed on 6 October 2009 by the University of Tartu, the Supreme Court, the National Archives, the Government of the City of Tartu and State Real Estate Ltd. Of the two objectives under the memorandum, one became reality: a suitable plot of land was identified for the National Archives at Nooruse 3. A year later, on 1 October 2010, State Real Estate Ltd and the National Archives signed a memorandum of understanding in order to acquire a property, prepare a zoning plan for it and identify a financial solution suitable for constructing a building. A mere couple of months later, on 8 December 2010, the University of Tartu transferred its title to a 1.3 hectare property in Nooruse Street to State Real Estate Ltd. Suitably, the subsequent introduction of the zoning plan (20 July 2012) occurred almost at the same time as the decision of the Government of the Republic to include the main building of the

Archives in the budgetary strategy of the state on 21 June 2012. Accordingly, in the summer of 2012, the final decision had been made to erect Noora.

The first days of 2013 saw the conclusion of a memorandum of understanding to this effect by the Ministry of Education and Research and State Real Estate Ltd, providing a framework for an architectural competition for a building and for the organisation and financing of design. With things progressing quite smoothly, eight months later a contract for services for design was signed, whereby State Real Estate Ltd partnered with AB Asum OÜ (Illimar Truverk and Sander Aas, architects), authors of the winning submission A4. The interior design was commissioned from Vaikla Studio OÜ (Urmo and Tüüne-Kristin Vaikla, interior designers). The subsequent public procurement for the construction of the building was won by YIT Ehitus AS, with whom State Real Estate Ltd signed a contract for construction works in late 2014.

Works to construct Noora lasted for 15 months (from January 2015 to March 2016) without any significant problems, and a brand new main building was turned over to the National Archives in April 2016. In several respects the Noora building is unusual. The façade of the building is adorned by fabric titled Groove (by Fred Kotkas and Carmen Lansberg), which may remind one person of the path of a woodworm and another person of the involutions of the human brain and someone else still of a labyrinthine worm game or, instead, of mathematical associations. Groove also informs the updated visual identity of the National Archives.

In addition to the façade fabric, a signature piece of sound art, Epic (by Kiwa and Martin Kikas), was acquired for Noora under the Commissioning of Artworks Act. It is a contemplative and evocative story about the building in certain locations at certain points in time, characterised by its authors themselves as being total: "It refers to identity, the transmission of stories across space-time, a cosmological worldview, duration and evolution. Symbolically, the sound installation

is the continued survival of Epic as a form of memory characteristic of the residents of a relevant geographical area." A remarkable fact worth emphasising is that this symbiosis between architecture and sound art is the first of its kind in Estonian architecture.

Understandably, the story of Noora is not one of construction alone. Noora is an external landmark for Estonia's highly professional archival science, which has worked hard in a multitude of ways and in a multitude of areas to secure a new main building. In this yearbook, too, several articles are directly connected to the Noora project. At the same time, it is perfectly clear that the completion of any building will not lead to the disappearance of challenges or to the end of evolution in the field. Rather, on the contrary, new opportunities actually mean new organisational challenges.

Thus, it is no mere coincidence that it was in 2016 that the charting of new directions for the evolution of the National Archives was completed. Fresh objectives were formulated for the period from 2017 to 2020, with the achievement of a breakthrough in the transfer of digitally created records from the institutions to the Archives identified as the priority. In terms of organisational development, the key task is to construct in Tallinn a centre for the National Archives, which would also mean the transfer of the film archives into modern storage and use conditions. This is an issue of paramount importance, since the preservation of the audio-visual heritage requires greater attention and the utilisation of more complex technical solutions compared to paper records. It is a delight to point out that the seriousness of the issue is appreciated also at the level of decision-makers, and the construction of the Tallinn

centre has been included in the budgetary strategy of the state. Therefore, there is reason to hope that during the first half of the third decade of the century in progress all of the archival records of the National Archives will be stored using appropriate storage facilities.

The National Archives are responding to new challenges with a unity greater than ever before. It is as if Estonia's national system of archives, born in 1920/1921, has had two heads from the start. The Central Archives of the State operated in Tartu with the status of historical archives, whereas the State Archives were created in Tallinn for the collection of more recent records. This dual division of labour, admittedly in an altogether more ideological manner, continued during the period of Soviet occupation and after the restoration of independence. In the 21st century, however, archival science in Estonia, has evolved along different lines. For a small country, it makes sense to have an efficient and centralised solution for collecting, preserving and using archival records, and this trend has been also carried by organisational changes. The system of archives, stipulated (anew) by the 1999 Archives Act, operated in 18 buildings and encompassed 350 staff at the time. Post-Noora, the National Archives operates in 7 buildings, with the support of 200 people. This transformation has been truly substantive and resulted in the closer collaboration and in the fusion of the structural units of the Archives. In a formal final act of these changes, the revised statutes of the National Archives took effect on 1 April 2016, no longer treating the state archives in Tallinn or the historical archives in Tartu as structural units. The National Archives is the national archives in Tallinn and in Tartu, in Rakvere and in Valga, in Estonia and in the world.

Kõige esimene arhiivikarp paigutati Noora hoidla A405 riiulile
4. aprillil 2016

Ruth Tiidor

Kogude kolimine Noorasse

Kogude kolimise planeerimise ja kogude ettevalmistamisega alustati juba rohkem kui aasta enne Noora hoone ehituse algust. Riigiarhivaari käskkirjaga moodustati 1. novembril 2013 kolimist ettevalmistav tööühm, kuhu kuulusid kolleegid Tallinna ja Tartu säilitusosakondadest ning haldusbüroost. Järgnevad kaks ja pool aastat tegeldi kolimiskavas arvatud arhivaalide puhastamise ja ümbristamisega. Selleks võeti arvesse järgmisi põhimõtteid:

- seni pakis hoitud arhivaalid paigutati karpidesse;
- katkised ümbrised asendati;
- vanu, aga heas korras karpe ei asendatud;
- kolimise ajaks korrastati kõik „sabad“ ehk seni korrastamise ootel olnud ja seetõttu fondiga veel liitmata üksikud arhivaalid.

Korrastustöödeks vajalike arhiiviumbriste (mapid, karbid, köitekaaned ja ümbrikud) soetamiseks korraldati kolmel aastal riigihanked, kogumaksumusega 125 000 eurot. 2015. ja 2016. aastaks palgati Tartusse J. Liivi tänava majas asunud kogude ettevalmistamiseks ning hiljem kolimise ladusa toimimise tagamiseks tähtajalise töölepinguga neli fondihoidjat.

Kolimisteenuse sisseostuks pani tööühm kirja teenuse tehnilise kirjelduse, sealhulgas pakimis- ja transpordimeetodi valimise ning võimalike kahjustusriskide vältimise nõuded. Seejuures pidi arvesse võtma arhivaalide eripära, mõõtmeid, konstruktsiooni ja ümbriste vastupidavust.

Kogude kolimisega alustati 2016. aasta märtsis, esimesena viidi kogud (11 502 karp) ära Kuressaares asunud hoonest, aprillis pandi tee Haapsalus asunud kogud (10 634 karp). Kolimisteenust osutas Kespri Arhiiv OÜ ja teenuse maksumus oli 30 000 eurot.

J. Liivi tänava hoones asunud kogusid hakati kolima mai lõpus, seekordne riigihanke käigus selgunud teenusepakkuja oli OK Movers OÜ.

Suurema osa arhivaalide transportimiseks kasutatud korrustevaheline laudtee

Hanke mahuks oli kalkuleeritud ligikaudu 2,6 kilomeetrit teavikuid ja ligikaudu 110 000 arhiivkarpi, hanke maksumus oli 57 474 eurot. Esmalt viidi Noorasse raamatukogu, juuni lõpus oli kord arhivaalide käes. J. Liivi tänava enam kui 110aastase hoone ehituslikku eripära arvestades oli kolimiseks kiireima ja nutikaima lahenduse leidmine mitmeid katsetusi nõudev. Suurem osa kogudest paiknes ülemistel korrustel: kolmandal ja neljandal. Samas polnud teenusepakkujal võimalik hoone akende kaudu selliselt kõrguselt tõstukiga arhivaale kolimisautoni liigutada. Paari nädalaga

selgus katse-eksituse meetodil lihtsaim lahendus: valmis ehitati mugavasse tööasendisse tõstetud puidust laudtee, mida mööda sai plastist kolimiskaste kõrgematelt korrustelt allapoole saata. Ühtlasi oli selline kahjustusriskide maandamise meetod võimalikest parim. Arhivaalide ja hoonete üldise turvalisuse kindlustamiseks palgati nii J. Liivi tänava hoonesse kui ka Noorasse üks turvatöötaja.

Tööde kõrghetkel kasutas kolimisfirma kokulepitud tempos püsimiseks kahes hoones kokku 20 töötajat. Arhiiv rakendas samal ajal kolimise

juhendajatena ja järelevaatajatena kuni kuut kolleegi. J. Liivi tänava majas asunud kogude kolimine lõppes oktoobri lõpus.

Novembris võeti ette pealinnas asunud kogud: ümber paigutati ligikaudu 72 000 arhiivkarpi ja 150 meetrit teavikuid. Riigihankemenetluses osutus teenusepakkujaks Adduco OÜ ja hanke kogumaksumus oli 18 902,40 eurot. Tõnismäe hoones asunud umbes 42 000 karbi kolimine lõpetati 2016. aasta viimastel päevadel, järgnesid Maneeži ja Madara kogud. Viimased karbid jõudsid Tallinnast Noora riulitele 2017. aasta veebruari keskpaigas.

Niinimetatud suur kolimine täitis 26st Noora hoidlast üheteistkümne ja poole kuuga 14 hoidlat ehk 28 000 laudimeetrit uue hoone ligikaudu 43 000 laudimeetri pikkusest säilitusruumist. Rahvusarhiivi tervikkollektsioonist vahetas sel ajaperioodil oma senist asukohta 2,8 miljonit arhivaali ehk 33% kogudest.

OK Moversi kasutatud suurte köidete transpordikirst

Olenevalt arhiivihoonete omavahelisest distantsist lõppesid nii mõnedki kolimispäevad kaugelt üle südaöö

J. Liivi tänava maja tühjad hoidlakoridorid

Tõstuki maksimaalne töökõrgus

Konserveeritud köited Noora uurimissaali avariilitel

Poolnahkköited konservaatori laual raviprotseduuridel

Jaan Lehtaru, Eve Keedus

Noora uurimissaali köidete konserveerimine

Noora uurimissaali sisustamise ja avariilite täitmise vajadus oli suuremahuliste conserveerimistööde alustamise tõukeks. Konserveerimistööd said avalöögi juba 2015. aasta sügisel ning need jagunesid oma eesmärgilt kaheks: uurimissaali avariilitele minevad köited pidid saama kasutamiseks igati sobilikku seisundisse ning eksponeerimiseks valitud nahkköited andma kujunduselemendina ödusa interjööri.

Uurimissaali avariilite täitmiseks oli vaja conserveerida Vene impeeriumi täielik seaduste kogu (*Полное собрание законов Российской империи*) ning mitme ajalehe (*Neue Dörptsche Zeitung*, *Livländische Gouvernements Zeitung* ja *Estländische Gouvernements Zeitung*) köited. Seaduste kogu poolnahkköidetel esinesid peamiselt köiteselja kahjustused, mis olid tingitud intensiivsest kasutamisest ning köitenaha lagunemisest. Õhuke helepruun nahk oli muutunud aja jooksul happeliseks ja rabedaks. Köidete tihe asetus riulitel raskendas köidete väljavõtmist ning põhjustas köiteselja rebendeid. Lisaks köiteselja kahjustustele täheldati köitekaante ja nurkade mehaanilisi kahjustusi (kulumine, nurkade narmendamine jms). Köitekollektsiooni oli juba korduvalt parandatud, ent ilmnas, et parandamiseks

kasutatud meetodid ja materjalid ei olnud kõik sobilikud.

Konserveerimise peamine eesmärk oli tagada köidete kasutamine. Esmalt puhastati köited tolmuimejaga, vajadusel mikrokiudlapi ja pehme pintsliga. Seejärel parandati köidete seljad, kaaned ja nurgad. Eelnevalt tehtud ebasobivad köiteparandused, mis olid tervena säilinud, otsustati üldjuhul alles jätta. Köidete parandamiseks kasutati sobivas toonis uut nahka, liimimiseks nisujahukliistrit.

Eve Keedus ja Heli Märtin jõudsid 2015. aasta oktoobris ja novembris conserveerida 74 köidet. Kolme ajalehe köited olid saanud aja jooksul eelkõige kasutamisest ja hoidmisest tingitud kahjustusi. Suureformaadiliste ja raskete köidete pappkaaned olid deformeerunud, nurgad ja servad katkised ning kihiti eraldunud. Pappkaantele kinnitatud kliisterpaber oli kulunud, rebenenud ning osaliselt lahti tulnud. Köiteseljal kasutatud must kalingur oli samuti kulunud, narmendavate servadega, katkine ja rabe, mistõttu oli seda vaja sageli parandada või uuega asendada. Kõik köited puhastati ning sisuplokk, kaaned ja köiteselg parandati. Vajadusel pikendati köitmenöörid ning taastati kaante kinnitus. Deformeerunud sisuploki lehed sirutati ning köide asetati pressi raskuse alla.

Kahjustunud ja eelnevalt parandatud köited
J. Liivi tänava uurimissaalis

Kõidetud ajalehed saavad värskendust
konservaatori laual

Sisuploki parandamisel kasutati jaapani konserveerimispaberit ja nisutärklisekliistrit. Köide seljad parandati musta kalinguriga, kaaned ja nurgad vana kliistripaberi ja jaapani paberiga. Liimina kasutati nisujahukliistrit ning köitekaante paberparandustel Klucel G etanoolilahust. Ajavahemikul 11. november 2015 – 27. oktoober 2016 konserveerisid Eve Keedus ja Heli Märtin kokku 142 köidet. Peale selle said värske väljanägemise veel 73 perioodika köidet, millest viimane anti kasutusosakonnale üle 2017. aasta jaanuaris. Tänapäevaks on kõik konserveeritud köited uurijate rõõmuks jõudnud Noora arhiivihooone uurimissaali avariilistele.

Konservaatorite teiseks ülesandeks oli uurimissaali püsiekspositsiooni ettevalmistamine. Selleks oli vaja konserveerida nii palju köiteid, et saaks täita üle 40 meetri riiulipinda. Eksponeerimiseks otsustati valida J. Liivi tänava hoidlas 217 paiknenud Liivimaa kubermanguvalitsuse dokumente sisaldavad nahkköited (fond 297, nimistu 4 ja 5).

Need köited olid seisnud J. Liivi tänava hoidla riiulitel ümbristeta ning intensiivse kasutamise tagajärjel esines köidete selgadel ja kaante alaosadel palju kahjustusi. Tööde suure mahu tõttu

Enne teeslaatmist
köited puhtaks ja turvalisse karpi

otsustati konserveerimisel piirduda enamasti vaid köiteselja restaureerimisega ja konserveerimisega. Kaaneservad ja nurgad parandati ning lahtised paberitükid ja papikihid liimiti taas kokku. Köidete parandamisel kasutati liimina nisujahukliistrit. Vajalikud seljaparandused tehti uue nahaga, mida oli eelnevalt aniliinvärvidega toonitud. Mõnikord kasutati köitmete katmiseks ka toonitud jaapani paberit. Paberiga tehtud parandused liimiti Klucel G etanoolilahusega. Konserveerimistööde tarbeks osteti nahku Jõgeva nahavabrikust OÜ Skinex ning Tallinnas asuvast firmast Nikander ja Wiinikka Eesti OÜ.

Kokku konserveeriti 260 köidet ning konserveerimisel osalesid Tiia Nurmsalu, Eve Keedus ja Heli Märtin. Konserveerimistööd tehti ajavahemikul 5. mai – 8. oktoober 2015. Enne uude majja kolimist puhastati kõik hoidla 217 köidet tolmuimeja ja mikroküdlapiga ning karbistati. Nimetatud töid tegid hoiu- ja konserveerimisvaldkonna spetsialistid 2016. aasta aprillis ja mais.

Lõplikult puhastati köited juba uues majas ja seda vahetult enne eksponeerimist. Paariks aastaks uurimissaali jäävad poolnahkköited loovad uue maja tänapäevases interjööris sajandite taguse väärrika õhustiku.

Nahkköited saavad konservaatorite käte läbi
kauni välimuse

Konserveeritud nahkköited loovad õdusa ja väärrika interjööri

Lea Teedema, Eve Keedus

Perekond Manteuffeli arhiiv ja selle naasmine Eestisse

23. veebruaril 2016. aastal sai rahvusarhiiv väärtusliku kingi osaliseks: Zoege von Manteuffeli perekonna esindaja Monika Hella Alexandra Zoege von Manteuffel andis rahvusarhiivile üle märkimisväärse koguse perekonnaarhiivi dokumente. Suure osa sellest moodustasid pärgament- ja paberürikud, vanimad neist pärinevad 15. sajandist. Seda, et korraga saabub arhiivi sellises koguses pärgamentürikuid, juhtub väga harva.

Zoege von Manteuffeli aadlisuguvõsa esindajad jõudsid Eestimaale 14. sajandil Pommerist. Esimesed kirjalikud teated pärinevad 11. juunil 1325. aastal allkirjastatud ürikust, kus teiste hulgas on Virumaa vasalli Gerhard Soye (Gerardus Soye) nimi. Suguvõsast võrsus palju väljapaistvaid isikuid: poliitikuid ning ühiskonna- ja kultuuritegelasi. Suguvõsa valduses oli erinevatel aegadel mitmeid nii Eesti-, Liivi- kui ka Saaremaal asunud mõisaid. 1741. aastal immatrikuleeriti suguvõsa Saaremaa, 1746. aastal Eestimaa ja 1747. aastal Liivimaa rüütelkonda. Nagu baltisaksa suguvõsades tavaks, olid ka nemad tänu sugulussidemetele teiste baltisaksa perekondadega tihedalt seotud.

Põhjalik suguvõsa ajalugu on talletatud 1894. aastal Tallinnas ilmunud raamatus „Geschichte der Familie Zöge von Manteuffel ehstländischer Linie“,

autoriteks Hermann Gustav Zoege von Manteuffel ja Eugen von Nottbeck. 4. oktoobril 1826. aastal Küti mõisas sündinud Hermann jäi varakult orvuks ning kasvas üles oma onu Karl Magnus Zoege von Manteuffeli peres. 1845. aastal sai Hermannist Määri mõisa omanik. Mõisa majandamise kõrval oli ta järjepanu ametis Virumaa kreisikohtu assessorina, Maa-Virumaa adrakohtunikuna ning Viru-Järva meeskohtu kohtunikuna. 1862. aastal valiti ta Johann Diedrichsteini Vinni asutuse kuratooriumi juhatajaks (eestseisjaks), 1881. aastal Eestimaa matriklikomisjoni liikmeks ja hiljem selle asepresidendiks. 1850. aastal abiellus Hermann Bertha von Parrotiga, kelle vanaisa oli 1802. aastal taasavatud Tartu ülikooli esimene rektor Georg Friedrich Parrot.

Hermanni innustas suguvõsa ajalugu uurima tema onu. Uurimise käigus tekkis ka perekonna ajalugu kajastav dokumentide ja ürikute kogu. Pärast Hermanni surma (25.11.1899) jäi perekonna arhiiv tema juristist poja Günther Zoege von Manteuffeli (25.12.1850 Määri mõis – 06.08.1923 Dresden) valdusse. Günther lahkus Eestist 1918. aasta novembris pärast Saksa okupatsiooni lõppu, võttes kaasa ka arhiivi. Edasi pärandus arhiiv tema pojale, kunstiajaloolasele

Kurt Nikolai Zoege von Manteuffelile (08.08.1881 Tallinn – 10.01.1941 Konitz) ning viimaselt samuti kunstiajaloolasest pojale Claus Zoege von Manteuffelile (06.05.1926 Dresden – 03.06.2009 Stuttgart). Lõpuks jõudis arhiiv Clausi tütre Monika Zoege von Manteuffeli valdusse, tänu kellele see nüüd pea sada aastat hiljem jälle Eestisse tagasi jõudis.

Arhivaari seisukohast vaadates oli tegemist harvanähtavalt korras eraarhiiviga. Dokumendid olid äärmiselt hoolikalt pakitud, lisatud olid selgitavad kirjeldused, ürikutele sisukokkuvõtted ja kirjavahetusele registrid. Arvele võeti 61 säilikut, mis pärinevad ajavahemikust 15. sajand kuni 20. sajand. Mahukaima osa arvelevõetust moodustavad perekonna vanemat ajalugu puudutavad paber- ja pärgamentürikud. Neist vanim, nelja pitseriga pärgamentürik pärineb 26. septembrist 1402. aastast ning käsitleb Anija mõisale kuulunud Sotele (Soidel, Zottel) küla müümist Otto Sögele. Ka ülejäänud ürikud käsitlevad peamiselt omandiõiguslikke küsimusi ja kohtuasju.

Teise, väiksema osa arhiivist moodustavad perekonnaliikmete isiklikud dokumendid, perealiikmete kirjavahetus ning Zoege von Manteuffeli perekonnuühenduse (*Familienverband*) tegevust käsitlevad dokumendid. Määri mõisa ajaloole pakuvad aga väärtuslikku täiendust selle omandiõigust ja majandamist valgustavad dokumendid

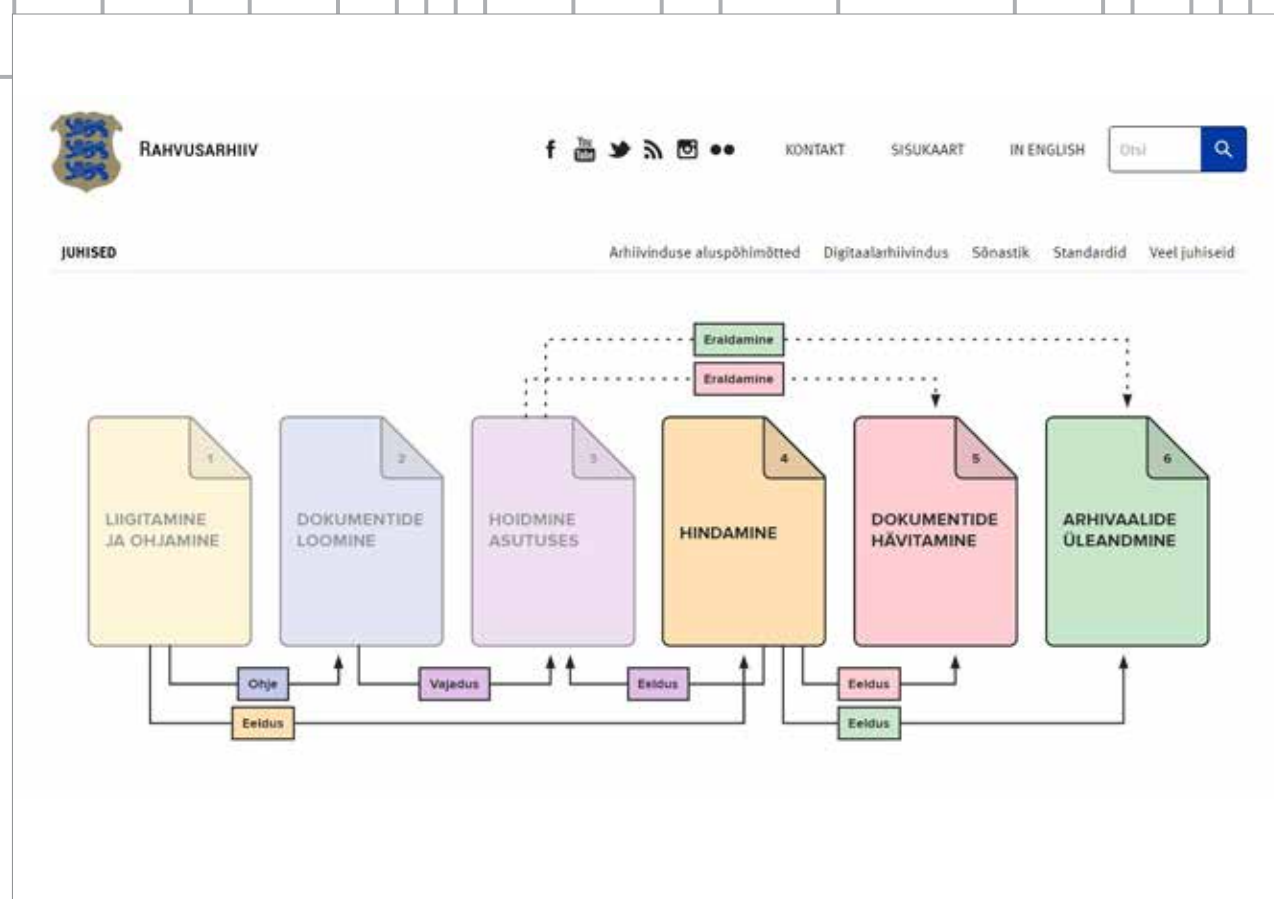
(ja nende koopiad), millest vanim pärineb 1494. aastast. Üleandjate soov oli, et dokumendid digi-taks ja et need oleksid kättesaadavad kõigile huvilistele.

Üleantud materjalides oli 36 pärgamentürikut, mille ripp-pitserid asusid nahast või tekstiilist kotikestes. Pärgamendid olid kokkuvolditud, tol-mused, määrdunud ja putukakahjustustega. Pärgamendi voltide vahel oli putukakookoneid; kolm pärgamenti olid tugevalt kahjustunud. Pärgamen-did puhastati pehme kustutuskummi ja tolmu-imejaga. Neid niisutati alkoholilahusega, kuivatati ja sirutati viltide vahel kerges pressis või raamil fikseerituna. Kõigile pärgamentidele valmistati arhiivipüsivast paberist ümbris, milles nad ase-tati arhiivilainepapist karpidesse. Pitserid eemal-dati nahast või tekstiilist kotikestest, puhastati vees niisutatud vatitampoonidega ning vajadusel parandati. Kotikesed pandi karpi. Kõik ümbrikud ja paberürikud olid tol-mused, kortsunud ja pal-jude rebenditega. Neid puhastati puhastuskäsna ja pehme kustutuskummiga, niisutati ja kuiva-tati pressis filterpaberite vahel. Seejärel paberid parandati. Parandamiseks kasutati nisutärklise kliistrit ja korea paranduspaberit. Ümbrikud ja paberürikud ümbristati uue arhiivipüsiva ümbri-kuga ning koondati ühte mappi.

Perekonnaarhiivi üleandja Monika Zoege von Manteuffel ja arhivaar Lea Teedema

Hanno Vares

Rahvusarhiivi veebijuhised

Rahvusarhiiv avaldas 2016. aasta lõpul veebis uued arhiivihalduse juhised. Õigupoolest on tegu vaid osaga juhendmaterjalist, mille abil nõustatakse ja juhendatakse arhiivihaldusega seotud ning avalikke ülesandeid täitvaid asutusi ja isikuid. Töö uute juhistega algas 2015. aasta alguses ja kestis terve 2016. aasta. Täies mahus on juhendmaterjal kasutatav 2017. aasta lõpust. Järgnevalt aga lühidalt sellest, millest on juhiste koostamisel lähtutud, millest juhised koosnevad ning millised on edasised plaanid.

Seni oleme juhendmaterjale välja andnud valdavalt vihikute kujul, suurem osa neist on kättesaadavad nii paberkandjal kui ka PDF-vormingus. Uusi juhiseid kavandades selgus üpris kiiresti, et vanal viisil jätkata ei ole enam mõttekas. Asutustes ja rahvusarhiivis on teabe haldamise tööriistad ja koos nendega ka igapäevased teabega toimimise põhimõtted pidevas muutumises. Seepärast on vaja senisest kiiremalt ja paindlikumalt reageerida. Nii sündiski otsus avaldada uute juhiste põhiline sisu veebis lihtsalt navigeeritaval ja protsessiskeemi meenutaval loogikal. Kogu valdkond, mida juhiste tarbeks on nimetatud arhiivihalduseks, on jagatud kuueks omavahel seotud valdkonnaks: liigitamine, loomine, asutuses hoid-

mine, hindamine, hävitamine ja üleandmine. Need on valdkonnad, millesse panustades püüab rahvusarhiiv tagada kvaliteetsete arhivaalide (arhiiviväärtusliku teabe) jõudmise arhiivimoodustaja valdusest arhiiviuurija käsutusse.

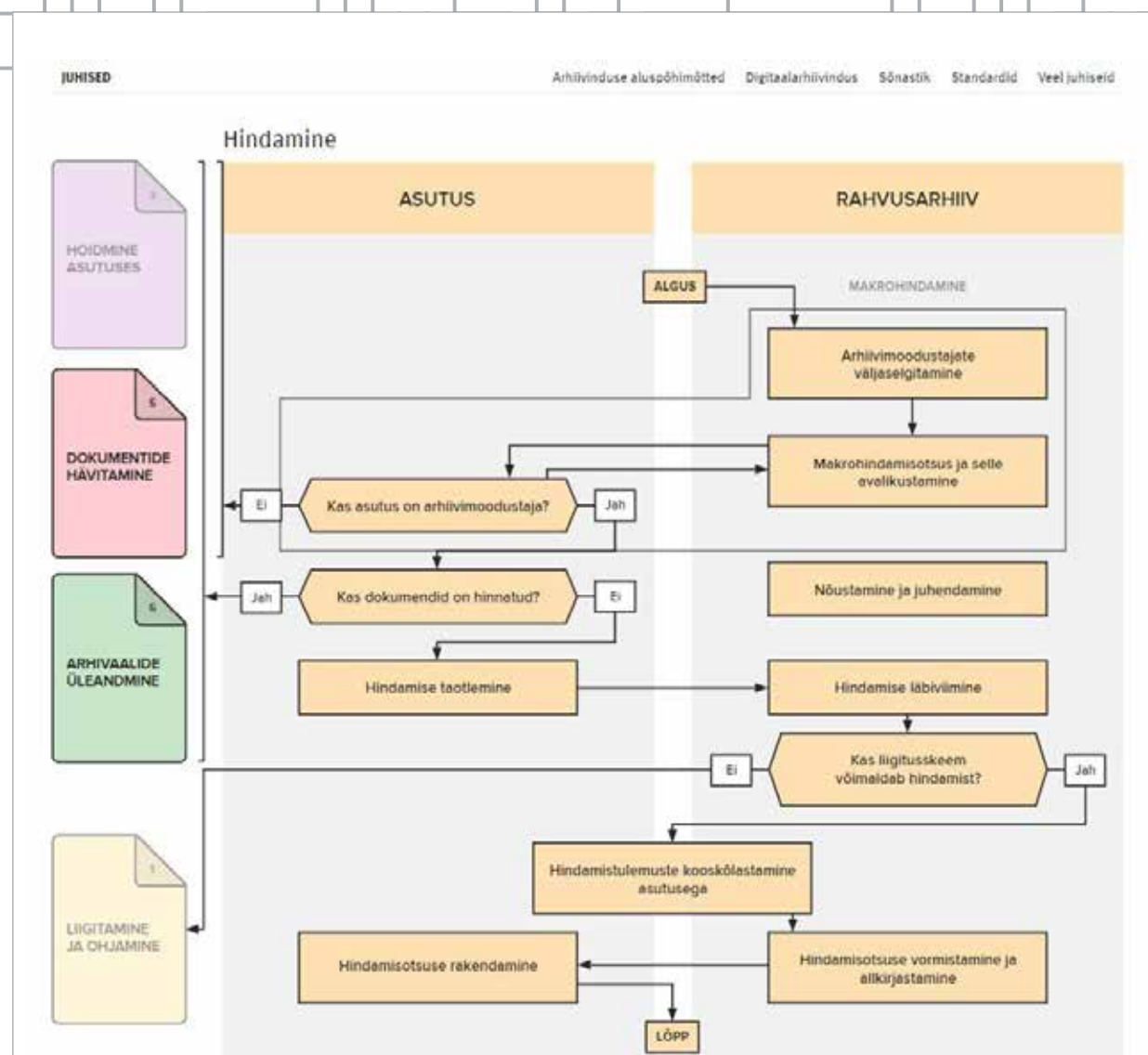
Lähenedamise ideelise aluse on meile andnud rutiinne suhtlus asutustega. Dokumendihalduse (üha enam ka IT-halduse) eest vastutajad peavad asutustest pärit teabega (kitsamalt dokumentide ja arhivaalidega) tegeledes täitma õigusaktidega sätestatud nõudeid. Rahvusarhiivi uued juhised on koostatud põhimõttel, et need oleksid esmajärjekorras abiks mainitud nõuete täitmisel. Loodud juhised peavad nii palju kui võimalik vastama küsimusele, kuidas mingit sätestatud nõuet täita. Juhiste sisu on jagatud protsessi sees tehtavate sammude ehk toimingute siseselt. Visuaalselt on näha, millal on protsessi sammud rahvusarhiivi ning millal asutuse teha. Juhiste peamine sihtrühm on eeskätt see osa avalikke ülesandeid täitvatest asutustest ja isikutest, kes arhiiviseaduse ja arhiivieeskirja terminoloogiat kasutades on arhiivimoodustajad: asutused, kelle tegevuse tulemusel võivad tekkida arhivaalid.

Juhistes arhivaalidele ehk arhiiviväärtusliku teabe kogumisele keskendumine on iseenesest-

mõistetavalt rahvusarhiivi peamine huvi. Arhiivihalduse valdkonnad puutuvad kokku aga ka selliste teemadega, mille kohta rahvusarhiivil nõustamise ja juhendmaterjali andmise pädevus õigusruumist tulenevatel asjaoludel puudub. Näitena võib siinkohal tuua säilitustähtaegade määramise ja juurdepääsutingimuste seadmise küsimused. Rahvusarhiiv on nendes küsimustes tegemas koostööd eelkõige majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga, pakkudes võimalust kasutada oma veebijuhiste keskkonda ka teistel juhiseid andvatel asutustel (näiteks andmekaitse inspeksioon). Kasutaja boonuseks oleks seejuures mugavus saada teemakohane juhendmaterjal ühest keskkonnast olenemata sellest, milline riigiasutus on parasjagu volitatud juhiseid ja nõuandeid andma.

Uute juhiste veebikeskkond võimaldab nõuannete sisu kiirelt muuta. Juba on teada, et rahvusarhiivi kavandatav tehniline keskkond muudab varsti üleandmise, hindamise ja liigitusskeemi kooskõlastamise protsesse ning järelikult ka juhendmaterjali sisu. Kuna juhendmaterjali väljatöötamine on pigem aeganõudev tegevus, siis ei eelda veebikeskkonnas esitatavad juhised tingimata, et kogu sisu oleks ühel hetkel olemas ja kasutatav. Nii on hetkeseisuga sisustatud kuuest teemaplokist kolm: hindamine, hävitamine ja üleandmine. Liigitamine, asutuses hoidmine ja dokumentide loomine on sisuga veel täitmata, kuid needki plokid valmivad õige pea.

Rahvusarhiiv on andnud asutustele ja isikutele ka nõu teemade kohta, mis on ajas püsivama iseloomuga. Näiteks jäävad veekahjustustega arhivaalide käsitlemise ning isikuarhiivide korras- tamise põhimõtted pikema perioodi vältel muutumatuks. Selliseid juhiseid on veel, mis on lisaks uutele veebikeskkonna juhistele kokku koondatud ja temaatiliselt kasutatavaks tehtud. Arhiivihalduse juhiseid toetavad ka sõnastik, viited kehtivatele standarditele ja kirjeldav lühikokkuvõtte arhiivinduse aluspõhimõtetest. Asjalikku kasutamist!

Kuldar Aas

E-ARKi teekond digitaalarhiivinduse lainetel

Kronoloogia

- **2010–2011:** arutelud Eesti, Ungari ja Sloveenia rahvusarhiivi vahel.
- **29.07.2011, 05.10.2011:** ametlikud pöördumised Euroopa Komisjoni poole palvega rahastada digitaalarhiivinduse teemalisi reaalsele rakendatavusele suunatud projekte.
- **24.02.2012, 26.03.2012:** läbirääkimised Euroopa Komisjoni esindajatega Luksemburgis.
- **22.12.2012:** avalikustatakse ICT PSP 2013. aasta tööprogramm, mis sisaldab rahastust e-arhiveerimise teemale.
- **14.05.2013:** Euroopa Komisjonile esitatakse projekti E-ARK taotlus.
- **01.02.2014:** E-ARK algab.
- **2014 veebruar – 2014 august:** projekt tegeleb olemasolevate töövoogude, tööriistade ja vormingute kaardistamisega.
- **2014 september – 2016 aprill:** E-ARK tegeleb vormingute ja töövoogude ühtlustamisega, alustatakse tööriistade täiendamist ja arendamist.
- Luuakse kontaktvõrgustik saamaks tagasisidet projekti tulemite kohta (E-ARK Advisory Board).
- **2016 mai – 2016 oktoober:** projekti tulemite rakendamine Euroopa kuue riigi seitsmes arhiiviasutuses, lisaks toimub mitteametlik tööriistade testimine Šveitsis, USAs, Austraalias ja Tšiilis.
- **2016 sügis:** projekti tulemite tutvustamine (DLM Forum, ICA konverents, veebinarid, projekti infopäevad Brüsselis ja Oslos, projekti lõppkonverents Budapestis).
- **2016 november – 2017 jaanuar:** projekti tulemite viimistlemine ja avalikustamine.
- **31.01.2017:** E-ARK lõpeb.
- **01.02.2017:** tegevust alustab DLM Archival Standards Board (DAS Board).
- **23.03.–24.03.2017:** projekti E-ARK lõpptulemuste kaitsmine Tartus, Nooras.

Kuidas kõik algas

Kuigi projekt E-ARK (*European Archival Records and Knowledge Preservation*) algas ametlikult 1. veebruaril 2014, peab selle taustast ja tähtsusest arusaamiseks minema veel paar aastat ajas tagasi. Nimelt oli eelmise kümnendi lõpuks Euroopa Komisjon rahastanud ja korraldanud juba mitmeid digitaalarhiivindusega otsesemalt või kaudsemalt seotud projekte. Samas olid suurem osa neist niinimetatud uurimisprojektid, mille eesmärk oli arendada valdkonna teooriat ja/või luua erinevate kontseptsioonide tõestamiseks tarkvara. Samuti olid mitmed mäluasutused arendanud omal jõul tarkvaralisi lahendusi erinevate digitaalarhiivinduse tööde katmiseks. Näitena sobib siia hästi ka Eestis tehtud universaalne arhiveerimismoodul UAM.

Selle baasilt tekkis rahvusarhiividel loomulik soov raha kokku hoida ja lahenduste loomise asemel teiste poolt loodut kasutada. Eesti rahvusarhiivil tekkis tihe koostöö Sloveenia ja Ungari rahvusarhiiviga, kellega aastatel 2010–2011 palju infot ja teadmisi vahetati. Kahjuks tuli aga välja, et kuigi teiste riikide tulemused on küll funktsionaalses mõttes heal tehnilisel tasemel, siis meil kasutatavate süsteemidega need ei ühildu ja on

seega praktikas kasutud. Sellistest kogemustest tekkiski suurem idee pöörduda Euroopa Komisjoni poole ja paluda neilt rahastust digitaalarhiivinduse üleeuroopaliste tehniliste baasstandardite loomiseks.

Möeldud-tehtud. 2011. aasta suvel ja sügisel pöörduti Sloveenia rahvusarhiivi eestvedamisel kahel korral ametlikult Euroopa Komisjoni poole sooviga hõlmata tööprogrammidesse digitaalarhiivinduse standardiseerimise ning praktilise rakendatavuse vaadet. Mõneti ehk isegi üllatuslikult võttis Euroopa Komisjon sõnumit kuulda ning kutsus 2012. aasta alguses mitme riigi digitaalarhiivinduse eksperdid (Eestist Kuldar Aas ja Raivo Ruusalepp) teemat täpsemalt arutama. Arutelude tulemusena lisas Euroopa Komisjon digitaalarhiivinduse 2013. aastal rahastatavate tegevuste hulka ning avalikustas 2012. aasta detsembris kutse projektitaotluste kirjutamiseks ja edastamiseks. Rahvusarhiivi osalusel koostatigi taotlus koondnimetusega *European Archival Records and Knowledge Preservation* (E-ARK) ning esitati see 2013. aasta mais Euroopa Komisjonile. Sama aasta sügisel saadi kinnitus taotluse edukuse kohta ning 2014. aasta veebruaris alustas projekt ametlikult tööd. Lühidalt: aega läks küll neli aastat, aga lõpuks saime, mida tahtsime.

E-ARK ja Eesti Rahvusarhiiv

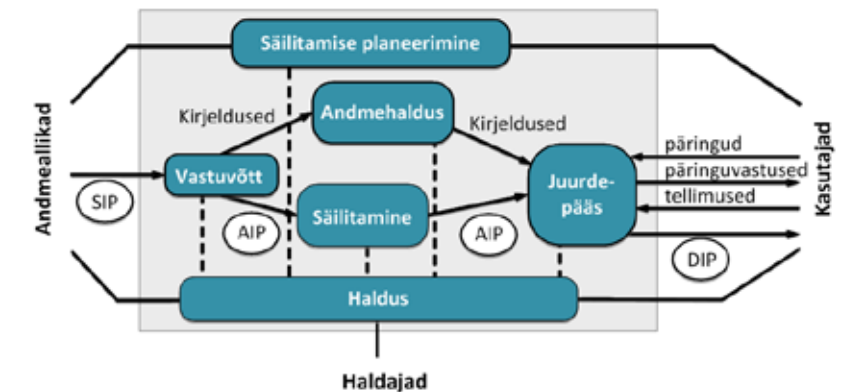
- Projekti kogueelarve oli 5 992 515 eurot. Rahvusarhiivi eelarve oli 417 461 eurot, sellest pool kaeti omaosalusena.
- Projekti meeskond Eesti rahvusarhiivis:
 - projekti tehniline koordineerimine; digiarhivaalide kasutusnõuete ja keskkonna tööpaketis osalemine (Kuldar Aas);
 - arhivaalide üleandmise ja vastuvõtmisega tegeleva tööpaketi juhtimine (Tarvo Kärberg);
 - andmebaaside arhiveerimise lahenduste arenduses ja testimises osalemine ning Eesti Äriarhiivi toetamine (Lauri Rätsep);
 - projekti tulemite rakendamise korraldamine (Karin Oolu);
 - administratiivne tugi (Lauri Leht).

Projekti eesmärk ja tegevused

Projekti E-ARK üldeesmärk oli, nagu ka juba eespool öeldud, mitmete arendajate loodud digitaalarhiivindusliku tarkvara omavaheline koostöö. Näiteks, kui Eestis avastatakse, et Saksamaal on loodud suurepärase töövahendi Twitteri säutsude arhiveerimiseks, siis oleks selle töövahendi väljund kasutatav ka andmete edastamiseks meie digitaalarhiivi. Samas ka vastupidi, et meie UAMi väljund sobiks peale Eesti rahvusarhiivi digitaalarhiivi süsteemide veel ka teistele riikidele ja süsteemidele.

Täpsemalt lähtuti töö planeerimisel rahvusvaheliselt tunnustatud mudelist OAIS (*Open Archival Information System*)¹, mis defineerib üldisel tasemel digitaalarhiivi töö- ja infovood. Mudeli alusel on iga digitaalarhiivi tegevus jaotatud neljaks digitaalandmeid töötlevaks töövooks: arhivaalide vastuvõtt, pikaajaline füüsiline säilitamine, teatmestu haldamine ja juurdepääsu tagamine. Lisaks neile on mudelis defineeritud veel kaks üldisemat töövoogu: administreerimine ja pikaajalise säilitamise planeerimine. Nende töövoogude raames liigutatakse andmeid infopakettidena, mis sisaldavad terviklikult kogu arhivaaliga seotud

¹ <https://public.ccsds.org/pubs/650x0m2.pdf>

informatsiooni (digifailid, arhiivikirjeldus, tehnilised metaandmed, failidega tehtud tegevuste logi, info faili kuvamiseks vajaliku tarkvara kohta jne). Vastavalt töövoole, milles infopakett parasjagu paikneb, võivad nõuded metaandmetele ja paketi struktuurile erineda. Seega eristab mudel OAIS kolme infopaketti:

- SIP (*Submission Information Package*) ehk arhiivile edastatav infopakett;
- AIP (*Archival Information Package*) ehk arhiivis säilitatav infopakett;
- DIP (*Dissemination Information Package*) ehk arhiivi kasutajale edastatav infopakett.

Projekti E-ARK eesmärk oli mudeli OAIS definitsioone kasutades:

- ühtlustada üleeuroopaliselt arhivaalide vastuvõtmise, pikaajalise säilitamise ja juurdepääsu töövood;
- luua tehnilised standardid infopakettide (SIP, AIP ja DIP) struktuurile ning metaandmete esitamisele.

Tähtsaks peeti ka arhivaalide üleandmise ettevalmistamist. Seejuures oli eesmärk luua andmete eksportimiseks, kvaliteedikontrolliks ning infopaketi moodustamiseks standardiseeritud töövoog ja vorming.

Projekti E-ARK tulemite tutvustamine Brüsselis Euroopa Komisjonis 2016. aasta novembris

Projekti partnerid

- Brighton'i Ülikool (Inglismaa, projekti üldkoordinaator jaanuar 2016 – jaanuar 2017)
- Eesti Rahvusarhiiv (projekti tehniline koordinaator)
- Taani Rahvusarhiiv
- Norra Rahvusarhiiv
- Ungari Rahvusarhiiv
- Sloveenia Rahvusarhiiv
- Austria Tehnoloogiainstituut
- Kölni Ülikool (Saksamaa)
- Lissaboni Ülikooli Tehnoloogia-instituut (Portugal)
- Portsmouthi Ülikool (Inglismaa, projekti üldkoordinaator veebruar 2014 – detsember 2015)
- KEEP Solutions (Portugal)
- ES Solutions (Rootsi)
- Magenta ApS (Taani)
- DLM Forum
- Digital Preservation Coalition (Inglismaa)
- Agência para a Modernização Administrativa (Portugali avaliku sektori moderniseerimise amet)
- Ministerio de Hacienda y Función Pública (Hispaania rahandus- ja avaliku teenistuse ministeerium)

Infopakettide tarvis valmis projektis nii-öelda kihiline standardite perekond. Kõige üldisema standardina loodi infopaketi struktuuri ja peamiste metaandmete spetsifikatsioon (*Common Specification*). See standard on kasutatav andmete paketeerimiseks ükskõik milliste andmetüüpide ja protsesside puhul, kuid ei ole piisava detailsusega juhul, kui digitaalarhiivi eesmärk on töövoogude ulatuslik automatiseerimine. Seega on seda üldist standardit täpsustatud omakorda erinevate infopaketi tüüpide jaoks (SIP, AIP ja DIP) spetsiifiliste protsessipõhiste standarditega. Lõpuks, tagamaks erinevate andmetüüpide detailne koosvõime, loodi andmetüübi spetsifikatsioonidele (*Content Information Type Specification*) sobiv raamistik. Kuivõrd suure osa projekti partneritest moodustasid rahvusarhiivid, loodi sellised detailsed spetsifikatsioonid just neile oluliste andmetüüpide (andmebaaside ja dokumendihaldussüsteemide sisu) jaoks. Samas on raamistik laiendatav, näiteks on raamatu-kogud tundnud huvi digitaalsete publikatsioonide (EPUB vorming) arhiveerimise spetsifikatsiooni loomise vastu.

Juba läbirääkimiste käigus andsid projekti partnerid Euroopa Komisjonile teada, et huviks pole mitte ainult standardite loomine, vaid ka nende juurutamine ja praktiline testimine. Sellest tulenevalt määras Euroopa Komisjon projekti E-ARK tüübiks Pilot B, mis tähendab, et projektil on kohustus rakendada kõiki loodud standardeid erinevates tarkvaralistes komponentides ning viimaseid vähemalt kuue kuu jooksul reaalsetes olukordades testida. Näiteks rakendas Eesti rahvusarhiiv justiitsministeeriumi dokumendihaldussüsteemist Delta dokumentide eksportimiseks, üleandmiseks ja taaskasutuse võimaldamiseks projektis täiendatud tarkvaralisi lahendusi (UAM, ERMS Export Module ja CMIS Viewer). Sarnaseid teste tehti peale Eesti veel viies riigis.

Tehniliste standardite ja tööriistade arendamise kõrval oli projekti eesmärgiks ka üldisem digitaalarhiivinduse alase teadlikkuse tõstmine. Näiteks loodi digitaalarhiivinduse küpsusmudel, mis võimaldab digitaalarhiivil oma tegevuste

efektiivsust ja tulemuslikkust lihtsalt mõõta ning määrata, millisel tasemel see parajasti paikneb (näiteks, kas tegevusi teostatakse *ad hoc*, kontrollitult, mõõdetult või proaktiivselt). Tehnilise poole pealt uuriti arhiivandmete kvantitatiivse analüüsi võimalusi ning katsetati arhivaalide massilist töötlemist, koha- ja isikunimede tuvastamist ning arhiveeritud andmebaaside üleste päringute käivitamist. Lõpetuseks väärib märkimist, et projekti eesmärk oli olla võimalikult avatud — kõik projekti tulemid on avalikult kättesaadavad ning suures osas üle antud DLM-foorumi hallatavasse teadmusbaasi.

Mida E-ARK meile andis?

Projekti E-ARK kujul saime täpselt seda, mida tahtsime. Tehnilistest tulemitest jagab digitaalarhiiv nüüd standardite raamistikku teiste projektis osalenud riikide digitaalarhiividega (Ungari, Sloveenia, Norra, Taani ja Rootsi). Seega on meil nüüd võimalus kasutada nende riikide arendatud digitaalarhivaalide üleandmist, säilitamist ja kasutamist toetavaid tarkvaralisi lahendusi. Neist tähtsamateks võib pidada Portugalis ja Taanis välja töötatud lahendusi, mis on mõeldud andmebaasidest ja dokumendihaldussüsteemidest info eksportimiseks ning mis täiendavad meie enda UAMi võimalusi. Samuti on standardite vastu huvi üles näidanud ka mitmed teised riigid (näiteks Holland, Ühendkuningriigid, Šveits, Hispaania, Saksamaa, USA ja Austraalia), mistõttu võib lähiaastatel loota veelgi rohkemate lahenduste kasutatavaks muutumist.

Samas saab tehnilistest lahendustest ehk veelgi tähtsamaks pidada meie digitaalarhiivi töötajate teadmiste ja oskuste suurt kasvu ning praktilise mõõtmise saanud koostööd teiste riikidega. Koostöö peamine väljund on 1. veebruaril 2017. aastal ametliku alguse saanud DLM-foorumi standardite töörühm (*DLM Archival Standards Board*, lühidalt *DAS Board*), mille raames Eesti ja teiste riikide eksperdid regulaarselt kohtuvad, E-ARKi raames loodud standardeid haldavad ning edasiste projektimõtete üle arutavad.

Tulemid

Koosvõime standardid: ühtsed andmete ja metaandmete paketeerimise tehnilised standardid (*Common Specification for Information Packages*, E-ARK SIP, AIP ja DIP). Täpsem info aadressil www.dasboard.eu.

Tarkvara: projekti käigus lisati 14 tarkvaralisele lahendusele E-ARK standardite tugi. Tööriistade loend on aadressil <http://eark-project.com/resources/eark-tools>.

Küpsusmudel: loodi digitaalarhiivinduse küpsusmudel ja veebipõhine küsimustik organisatsiooni digitaalarhiivindusliku küpsuse mõõtmiseks. Vorm on aadressil <http://earkmaturitysurvey.dlmforum.eu/O/intro>.

Töövoogude mudel: projekti käigus loodi standardite ja neid toetava tarkvara kaardistamiseks ning sidumiseks digitaalarhiivi protsesside üldine mudel. Mudel on aadressil <http://kc.dlmforum.eu/gm>.

Projekti tulemite ametlik rakendamine: Euroopa Komisjoni nõudeks oli projekti tulemite kasutamine tegelikuks tööks (arhivaalide ettevalmistamine, üleandmine, vastuvõtmine ja kasutamine) vähemalt kuue kuu jooksul. Paralleelselt viidi kuues riigis (Eesti, Norra, Taani, Ungari, Sloveenia ja Portugal) projekti tulemite ametlikuks rakendamiseks tegelikes olukordades läbi seitse juhtumit. Eestis viidi nimetatud juhtumeid läbi kahes arhiivis (rahvusarhiiv ja äriarhiiv).

Kunstnik Mart Org oma näituse avamisel kunstigaleriis Avangard.

Kristi Ots

Rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektid

Haridus- ja teadusministeerium on jätkuvalt usaldanud rahvusarhiivile rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektide konkursi korraldamise. Projekti eesmärk on toetada väliseesti kultuuripärandi kogumist, säilitamist ja kättesaadavaks tegemist. Huvi konkursi vastu on olnud endiselt kõrge – esitatud taotluste arv on püsinud 50–60 vahel. Stabiilne on olnud ka arhiiviprojektide toetuseks eraldatud kogusumma, küündides nii 2015. kui ka 2016. aastal veidi üle 150 000 euro. Toetuse saajate ning toetuste suuruste üle otsustamise raske töö on usaldatud eesti keele ja kultuuripärandi säilitamise valdkonna ekspertidest koosnevale komisjonile. Rahastamise üheks põhimõtteks on olnud toetada pigem suuremat hulka häid projekte soovitusel väiksemas mahus, kui rahastada väiksemat hulka projekte täismahus. Praktika on näidanud, et selline lähenemine on end ka õigustanud, sest üldjuhul saavad projektid vaatamata kärbetele siiski ellu viidud ning lõpptulemus on sellevõrra mitmekesisem ja rikkalikum.

Nii 2015. kui ka 2016. aastal toetati 42 arhiiviprojekti, mis olid vägagi erineva tausta ja tulemiga ettevõtmised, kuid millel oli siiski ühine nimetaja – väliseesti kultuuripärandi eest heaseisimine. Kodumaale on toodud ja huvilistele kätte-

saadavaks tehtud mitu kultuurilooliselt olulist väliseesti arhiivkogu. Hiljaaegu süstematiseeriti ja kirjeldati Rootsis ja Soomes tegutsenud eesti kirjaniku ja etnoloogi Ilmar Talve kirjavahetus, artiklid, ettekanded, loengud, teaduslikud uurimused, autobiograafiliste ja ilukirjanduslike teoste käsikirjad ning koguteoste koostamise materjalid, mis on nüüd kasutusvalmis Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti kultuuriloolises arhiivis (EKLA).

Eesti Rahva Muuseumi kogumisteema „Kirjad kaugelt“ on täienenud Rootsis elanud statistiku ja harrastusajaloolase Ago Vallase perekonna kirjavahetusega, mis koos teiste perekond Vallase kogudega (eseme-, raamatu-, foto- ja postkaardikogu) moodustab ühtse terviku, sisaldades palju autobiograafilist informatsiooni. Korraldatud materjal on etnograafidele tähtis uurimisallikas, andes muu hulgas teavet rahvuskaaslaste sotsiaalsete olude, keskkonna ja väärtushinnangute kohta.

Kaheaastase töö tulemusena on Eesti Kirjandusmuuseumis korraldatud ja huvilistele kättesaadavaks tehtud Helga ja Enn Nõu valikkogu eesti- ja võõrkeelne aines. Wiltshire'ist ja Oslost on kodumaale toodud ning korraldatud sõjaeelse Eesti vabariigi juhtiva diplomaadi Oskar Eugen Öpiku

Aktimaal. 1965. Mart Org

Roheline tuba. Mart Org

Rahvuskaaslaste programmi arhiivikomisjoni liige Jüri Viikberg (paremal) õnnitleb Anne Valmast väliseesti raamatute bibliograafia ilmumise puhul. Sõnavõttu kuulab muheldes Andres Kollist.

isikuarhiiv (kirjad aastaist 1942–1974, paarsada originaalfotot, dokumendid, mälestusteoste käsi-kirjad jne). Eestisse toodud arhiiv antakse üle rahvusarhiivile ning kogutud ja korrastatud materjali pinnalt on valminud Anne Velliste eestvedamisel Eesti vabariigi 100. sünnipäevaks teos „Sajandi Eesti perekond. Kirju Oskar Öpiku isikuarhiivist“. Teoses avatakse Eesti ühe tuntuma perekonna lugu, kajastades selle liikmete raskusi uue kodumaa ning iseenda otsinguil sõjajärgses maailmas. Ühtlasi sisaldab raamat materjale teistegi säre-vate Eesti kultuuri-, poliitika- ja ühiskonnatege-laste kohta. See on omamoodi kvintessents Eesti saatusest.

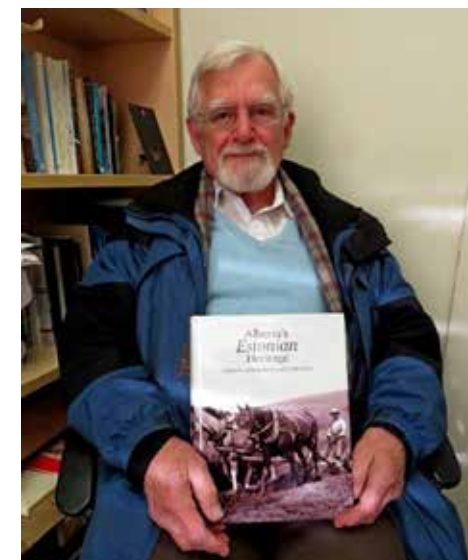
Eesti spordi- ja olümpiamuuseumi eestve-damisel on Eestisse toodud Eesti korvpalli isa, Tartu ülikooli õppejõu Herbert Niileri arhiiv, mil-lest suurem osa (fotod, memuaarid ja kirjavahe-tus) antakse üle rahvusarhiivile. Kogu esemelised materjalid (märgid, medalid ja vimplid) on leidnud koha Eesti spordi- ja olümpiamuuseumis.

Paari viimase aasta jooksul ilmunud teostest, mille valmimist on rahvuskaaslaste programm toetanud, saab nimetada Anu Korbi koostatud ning sarjas „Eesti asundused“ ilmunud raamatut „Roosi Siberi lood“. Teos annab värvika üldpildi kahe Ida-Siberi Krasnojarski krai lõunaosas asuva küla (Ülem-Bulanka ja Ülem-Suetuki) eluolust, asustus-loost, traditsioonidest ja kommetest. Lugude kirja-panija, suurepärase mäluuga Rosalie Ottesson ehk Ottessoni Roosi (1899–1979) oli pärit vanapäraste traditsioonidega Ülem-Bulankast.

2016. aasta lõpus ilmus rahvuskaaslaste programmi toel ja Ain Dave Kiili eestvedamisel raamat „Alberta's Estonian Heritage. Collection of Historical Records 1899–2012“. Möödunud aasta sügisel jõudis raamatupoodidesse Eesti Õppetöö Keskuse vahendusel Ellu Maari koostatud Vello Muikma monograafia „Pilgupüüdja. Vello Muikma elu ja looming. Eye Catcher. The Life and Work of Vello Muikma“. Raamat võtab kokku fotomaailmas hinnatud ja Kanada eestlaste armastatud Vello Muikma elutöö.

2016. aastal jõudis lõpule ka üks aastaid kestnud töö: valmis Teise maailmasõja järel välis-maal eesti keeles ilmunud, Eesti autorite ja orga-nisatsioonide, samuti välismaiste kirjastuste poolt välja antud Eesti autorite trükiseid koondav „Eesti raamat välismaal 1944–2010“. Anne Valmase juhendamisel valminud teos on Eesti retrospek-tiivse rahvusbibliograafia osa, mis annab ülevaate välismaal ilmunud, Eesti ja eestlastega seotud trü-kistest aastatel 1944–2010.

Rahvuskaaslaste programmi kaasrahastu-sel on koostatud ka mitu kunstinäitust. Pärnus on kaks aastat järjest olnud võimalik tutvuda Pärnu juurtega pagulaskunstnike loominguga. 2015. aasta suvel toimus Pärnu muuseumis näitus „Pärnu pallaslased paguluses: Erich Leps ja Pau-line Elfriede Leps-Estam“, millele eelnes kunstni-kepaari loominguga Chicagost Eestisse toomine ning teoste restaureerimine. Möödunud suvel leidis Pärnus kunstigaleriis Avangard aset Stockholmis elava eesti pagulaskunstniku Mart Oru isikunäitus „Peegeldused“. Rahvusraamatukogus toimus aga 2015. aasta varasuvl näitus „Eesti pagulaskunst Rahvusraamatukogus“.

Ain Dave Kiil, üks Alberta eestlaste raamatu kirjastajatest oma töö viljaga.

Pärnu muuseumi töötajad uudistavad Lepside loomevara.

Näitus „Pärnu pallaslased paguluses: Erich Leps ja Pauline Elfriede Leps-Estam“ Pärnu muuseumis.

Pilte Harjumaa muuseumi näituselt „Pakrilaste kallisvara“.

Eelmisel aastal toetati Eesti Kunstimuuseumi projekti, mille eesmärk oli uurida ja tutvustada paljaslastest kunstnikepaari Linda Sõbra ning Endel Kübarsepa elu ja loomingut. Uurimisreisil Itaaliasse koguti ainekultuuride elu ja loomingulist tegevust käsitleva arhiiviväljaande „Kadunud Eesti skulptorid. Linda Sõber ning Endel Kübarsepp“ tarvis. Väljaanne ilmub 2017. aastal Eesti Kunstimuuseumi arhiiviväljaannete sarjas.

2015. aasta suvel avati Harjumaa muuseumis näitus „Pakrilaste kallisvara“. Väljapanekul olid eksponeeritud peaaegu kõik aastatel 2013–2015 Pakri ja Vihterpalu rannarootslaste pärandi kogumistöö tulemusel muuseumile annetatud ning erakogudest laenatud esemed, lisaks suur hulk skannitud fotosid. Näitusel oli viis teemaplokki: niplispitsid, rahvarõivad, kalapüük, armeeteenistus ja uus elu Rootsis.

Rahvuskaaslaste programm on kahel viimasel aastal toetanud ka dokumentaalfilmi tegemist. Eesmärk on olnud jäädvustada Torontos elavaid soomepoisse. Filmis jagavad oma mälestusi Torontos aastakümneid tegutsenud soomepoiste seltsi liikmed, aga ka mõned teised seelses vanadekodus Ehatare elavad eakad eestlased, sealhulgas Roman Toi. Film on valminud ning selle algmaterjal antakse filmiarhiivile üle 2017. aasta kevadel.

Kanada eestlaste pärandi säilitamise eesmärgil on toetatud ka Edgar Vääri videokogu digimist. Filmiarhiivi infosüsteemi FIS kaudu on avalikkusele leitavaks tehtud 25 tundi Edgar Vääri videoid, mis sisaldavad hinnalist teavet eestlaste elu kohta Kanadas ajavahemikul 1984–1994.

Soomepoiste temaatika kaardistamist on mitme aasta vältel toetatud MTÜ S-Keskus uurimisreiside rahastamisega. Tänu Meelis Saueaugu vilkale tööle on pildistatud ja huvilistele kättesaadavaks tehtud olulisem osa Soome arhiivides olevatest kogudest, mis puudutavad Soome sõja-aastas tegutsenud eestlastest vabatahtlike ja Eesti pagulasi. Kättesaadavaks on tehtud ka osa Rootsi sõjaarhiivis leiduvast Eesti ja Baltikumi kohta käivast materjalist ning koostatud on ülevaade teemakohase materjali olemasolu kohta Soome

rahvusarhiivis ja välisministeeriumi arhiivis ja Rootsi sõjaarhiivis. Kogutud materjali põhjal on kavas välja anda kogumik.

Aastate vältel on toetatud Rootsi eestlaste pärandi kogumist, korrastamist, säilitamist ning kodumaale toomist. Sellel eesmärgil on rahastatud Rootsi Eestlaste Liidu (REL) tegevust. Vabatahtlikud arhiivihuvilised Stockholmis on regulaarselt koos käinud ning korrastanud ja kirjeldanud väliseesti seltside ja ühingute arhiive ja isikuarhiive. 2015. aastal digiti RELi filmikogu (kokku ca 2 tundi filme), millele on loodud juurdepääs FISi keskkonnas. Digitud filmikogu sisaldab Harald Perteni filmitud kroonikat, põhiliselt Rootsi eestlaste tegemisi. Filmikogu hulgas on ka haruldasi värvifilme 1930. aastatest, kuid eriti huvipakkuvaks on osutunud värvilised filmilõigud president Konstantin Pätsi ja tema perekonna tegemistest Oru lossipargis. Märkimist väärivad ka kaadrid Vabadussõja perioodist, kaadrid Tallinnast pärast 1944. aasta pommitamist, pagulaste teekonnast ja elust paguluses. Rahvusarhiivi filmiarhiivi on aastate jooksul üle antud rohkem kui 4000 Rootsi eestlaste eluolu ja tegevust kajastavat fotot, millest suuremale osale on antud arhiiviväärtus

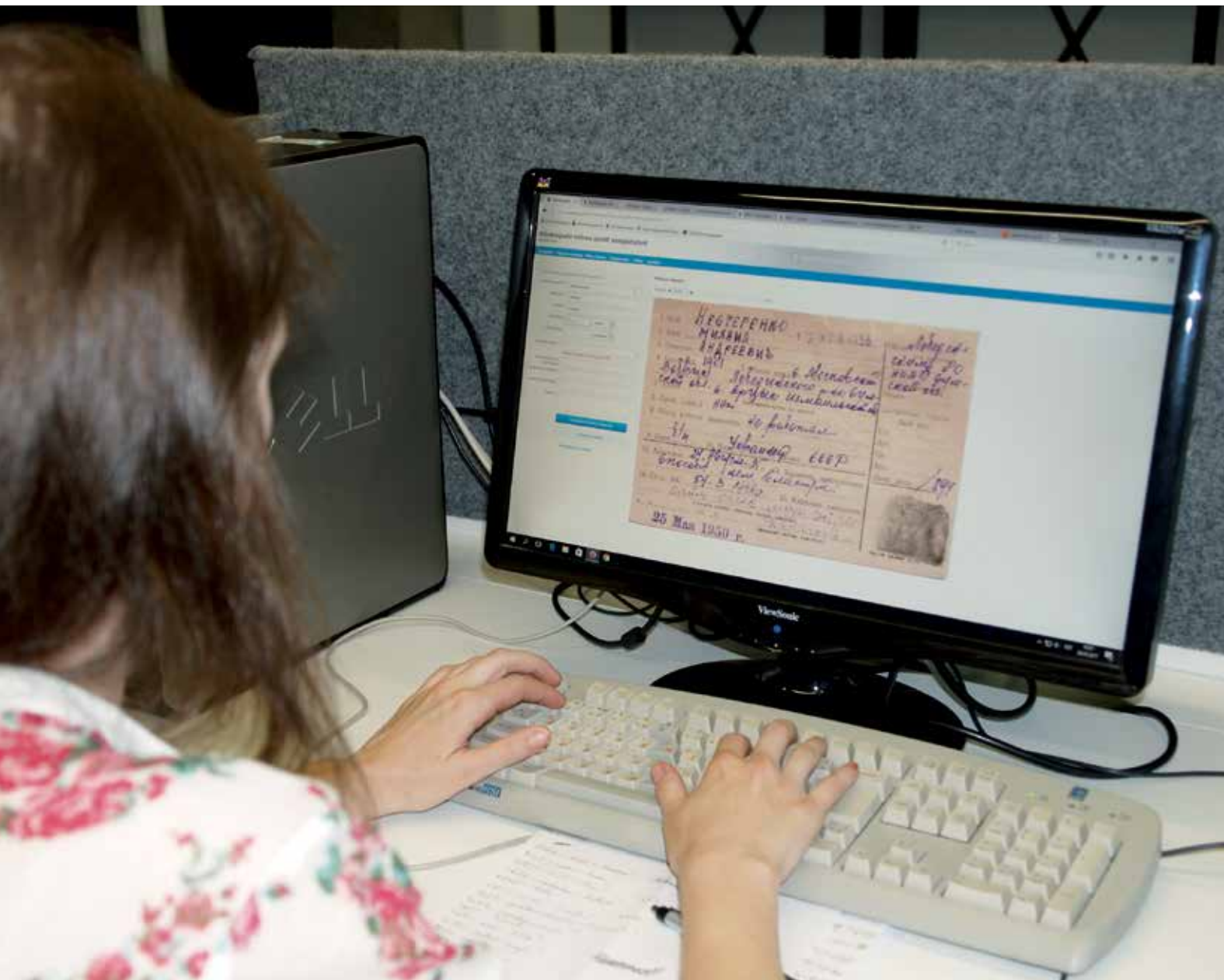
ning mis on fotode andmebaasis Fotis avalikkusele kättesaadavaks tehtud.

Kindlasti tuleks mainida Vilve Asmerit, kelle eestvedamisel on mitme aasta kestel korrastatud ja kirjeldatud Eesti Kirjandusmuuseumis leiduvat väliseesti fotomaterjali ning tehtud see leitavaks EKLA andmebaasi Ellen kaudu. Rahvuskaaslaste programm on toetanud ka rahvusvaheliselt tunnustatud väliseesti fotograafi Juhan Kuusi loomingut Eestisse toomist ning Fotise kaudu avalikkusele kättesaadavaks tegemist. 2016. aasta augustist kuni 2017. aasta jaanuarini oli võimalik Adamson-Ericu muuseumis Juhan Kuusi töödega lähemalt tutvuda.

Olgugi et rahvuskaaslaste programmi toetusi jagatakse aasta kaupa, on rõõm tõdeda, et paljud väliseesti kultuuripärandi kogumise ja kättesaadavaks tegemise eesmärgil algatatud projektid on kujunenud märksa pikemaajalisemateks tegevusteks, mistõttu on ka tulemlõng sellevõrra mahukam ja sisukam. Näiteks on mitme aasta vältel toetatud kogumis- ja uurimisekspeditsioone, mille tulemusel peaksid lähiaastatel ilmuma väliseesti kultuuripärandi talletamise seisukohalt väärtuslikud publikatsioonid.

Toronto soomepoiste seltsi liikmed.

Sigrit Mahla, Kristi Ots

Vabatahtlikud rahvusarhiivis

Alates 2014. aasta septembrist on rahvusarhiiv teinud aktiivselt koostööd Eesti töötukassaga, sõlmides koostöölepingu, mille sisuks on töötutele vabatahtlikuna töötamise võimaluse pakkumine. Selle sammuga oleme töötukassa oluline koostööpartner päästeameti, politsei- ja piirivalveameti ja Eesti muuseumiühingu kõrval. Samuti võime rõõmustada, et oleme osalised tegevuses, mis soodustab kodanikuaktiivsust, loob inimestele võimaluse tegelda millegi ühiskondlikult kasulikuga ning võimaluse omandada seejuures uusi teadmisi, oskusi ja kogemusi. Lõppkokkuvõttes aitab eelnimetatu kaasa ka meie teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamisele.

Vabatahtliku töö otsijate huvi rahvusarhiivi vastu on olnud üle ootuste kõrge. Paari aasta jooksul on meie juures vabatahtlikuna tegutsenud üle 70 inimese, kes on arhiivis toimetanud keskmiselt veidi üle kahe kuu. Pöördumisi on olnud tunduvalt rohkem, kuid kuna vabatahtlikele saab anda siiski vaid lihtsamat laadi tööloike, mis ei eelda erialast ettevalmistust, ning ka kohti, kuhu vabatahtliku saaks tööarvutiga sisse seada, napib, siis oleme pidanud paljudele soovijatele ära ütleva. Tihti on saanud takistuseks ka ebapiisav eesti keele oskus.

Vabatahtlik töö on toonud rahvusarhiivi inimesi, kes pole arhiivinduse valdkonnaga varem üldse kokku puutunud ja kes muidu poleks rahvusarhiivi ehk kunagi jõudnudki. Meie vabatahtlikud on valdavalt olnud aktiivsed töötajad (töötud), kel üsnagi erinev taust, kuid keda iseloomustab soov teha kontorilaua taga niinimetatud nokitsemistööd. Vabatahtlike hulgas on mõistagi ka ajaloo- ja arhiivihuvilisi, kes on meie teenuseid varem kasutanud ning kes soovivad arhiivinduse kõõgipoolel hobi korras kaasa lüüa. Vahel oleme saanud vabatahtlikku tööd pakkuda ka tudengitele, kel kohustuslik arhiivipraktika läbitud, kuid kes meeleldi oma arhiivitöö kogemustele lisa soovivad. Niisiis pole kõik vabatahtlikud jõudnud meieni ainult töötukassa kaudu, infot on leitud ka meie kodulehelt, kus samuti vabatahtliku töö võimalust reklaamime.

Rahvusarhiiv on pakkunud vabatahtliku tegevusena ikka seda, mida ühes mäluasutuses pakkuda on: arhiiviainese (sealhulgas auvised) korrastamist ning digimiseks ja/või ümberpaigutamiseks ettevalmistamist, digimistööd ning samuti rahvusarhiivi andmebaasides arhiiviainese kirjeldamist. Siinjuures tuleb mainida, et tööloigud, mille kallal vabatahtlikud tegutsevad, jääksid

muidu rahvusarhiivil ressursside puudumise tõttu tegemata või lükkuks see töö kaugesse tulevikku. Tänu vabatahtlikele oleme saanud näiteks täiendavalt tegelda arhiivi infosüsteemis AIS ja fotode andmebaasis Fotis kirjade kontrollimisega ja kirjelduste lisamisega, muu hulgas saavad ära parandatud vead, mis on sisestamisel kogemata tekkinud.

Vabatahtlikele on ülevaatamiseks antud ka fondinimistuid, mille pealkirjad koosnevad peamiselt isikunimedest. Selle töö eesmärk on olnud nimede õigekirja kontrollimine ja vajadusel parandamine, sest kui nimi on AISis valesti kirjutatud, ei pruugi kasutaja seda säilikut ja isikut üldse üles leida. Suureks abiks on vabatahtlikud olnud ka represseeritute digitud kartoteegikaartide indekseerimisel, tänu millele leiavad arhivaarid represseeritute andmed veebis lihtsamini üles. Ent vabatahtlikud on kaasa löönud ka lihtsamates

korrastustöodes (karbistamine, märgistamine, nummerdamine, skannitud arhivaalide tagasi-paneel, topelteksemplaride eemaldamine jne) ning olnud abiks rutiinse ja aeganõudva, aga vajaliku olemikontrolli tegemisel. Vabatahtlikku tööd ei ole tehtud ainult arhiivis kohapeal, vaid võimalus on olnud tegutseda ka ühisloome projektis „Eestlased Esimeses maailmasõjas“.

Juhendajad, keda on kahe aasta jooksul Eesti eri struktuuriüksustes olnud kokku umbes 30, on valmistanud ette töid ja materjale, püüdes anda huvilistele võimalusel mitmekülgsemaid kogemusi, teadmisi ja oskusi. Vabatahtlikku tööd on tehtud kõigis rahvusarhiivi üksustes nii Tallinnas, Tartus, Rakveres kui ka Valgas. Tavaliselt eelneb vabatahtlikuks saamisele intervjuu, kus tutvustatakse põhjalikumalt pakutavat tööd ning selgitatakse vastastikuseid ootusi ja soove. Mõistagi on rahvusarhiiv ka vabatahtliku tegevuse puhul

huvitatud koostööst, mis kehtaks kauem ning mis oleks kasulik mõlemale poolele. Selleks on aga vaja paratamatult suuremal või vähemal määral väljaõpet ning ka pidevat juhendamist. Õnneks on arhiivil jätkunud inimesi, kes on leidnud endas jõudu tegelda tavapärase tööülesannete kõrval ka vabatahtlikele mõeldud tööloikude valmisseadmisega ja juhtnööride jagamisega. Plussina on juhendajad välja toonud, et vabatahtlikud on sageli erksa meelega, väga motiveeritud, innukad, püüdlikud ning koostöövalmis tegutsejad, kelle juhendamine mõjub innustavalt, pakub vaheldust igapäevatööle ning arendab juhendamisoskusi. Tõsi, vahel tuleb ette ka vabatahtlikke, kelle puhul ehk tagantjärele tarkusena poleks kogu juhendamisvaev end ära tasunud, aga see on ilmselt paratamatus, millega tuleb leppida.

Vabatahtlikud on rahvusarhiivis tehtut valdavalt hea sõnaga meenutanud, leides, et juhendajad on olnud abivalmid ja toredad, on olnud hea võimalus õppida midagi uut ja huvitavat ning saada täiendust senistele teadmistele-oskustele. Samuti on lisatud, et vabatahtlik töö pakus vaheldust ja värskendust ning andis põhjuse kodust välja minna. Positiivseks on peetud ka asjaolu, et pole sundust kellast kellani töötada, vaid saab tegutseda vastavalt soovile. Samas on paljud vabatahtlikud leidnud, et pikapeale ülesanded ammendavad end. See on aga vältimatu, sest põnevamad tööd on tavaliselt ka keerulisemad ning nõuaksid rohkem väljaõpet ja vastava valdkonna spetsialisti teadmisi. Mõnele tublile vabatahtlikule oleme saanud hiljem pakkuda ka tasulist tööd, kuid see on siiski pigem olnud erand kui reegel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi vabatahtliku tegevuse pakkumisel on omajagu väljakutseid (juhendamine, abistamine ja sobilike tööde leidmine, aega ja energiat nõudev administreerimine; vabatahtliku töö kestust ei saa täpselt määrata jne), saab palju kasulikku-vajalikku, mis muidu jääkski tegemata, vabatahtlike abiga siiski tehtud. Ühtlasi oleme pakkunud inimestele head võimalust ühe suure mäluasutuse tegemistega lähemalt tutvust teha ning arhiivitöös vajalikke oskusi ja kogemusi omandada.

Vabatahtlik Annika Ganina indekseerib represseeritute digitud kartoteegikaarte ja endine vabatahtlik Külli Kuusik (nüüd arhiivi töötaja) kirjeldab kaarte

Vabatahtlikud löövad kaasa arhiivimaterjalide korrastustöodes (karbistamine, märgistamine, nummerdamine, raamatute topelteksemplaride eemaldamine jms).

Sigrit Mahla

Rahvusarhiivi loodud e-kursus „Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul“

MINU KODU FLAJ.TK.007

DOKUMENDI- JA ARHIIVIHOLDUS INFOAJASTUL (FLAJ.TK.007)

Tere tulemast kursusele!

Teabe tõhusamaks haldamiseks tuleb asutustel tegeleda dokumendisüsteemi juurutamise ja arendamise, dokumendihalduse alusdokumentide väljatöötamise, juurdepääsusüsteemide täiustamise ja kõige sellega, mis kindlustab väärtusliku info olemasolu, erinevatel andmekandjatel säilimise, usaldusväärsuse ja kasutatavuse. Eelnimetatud tegevuste edukaks täitmiseks on Rahvusarhiivi tippspetsialistid loonud õppematerjalid, mille läbitöötamine annab võimaluse tõsta asutuste dokumendi- ja arhiivihalduse teadmise taset, olla kursis valdkonna olulisemate muutustega, uuenduste ja seisukohtadega, olla teadlik valdkonna probleemide ning võimalike probleemide lahendamise viisidega. E-kursuse kaudu toetame organisatsiooni paremat toimimist dokumendi- ja arhiivihalduse valdkonnas ning asutustes tekkiva inforessursi tõendusväärtuse ja säilimise tagamist. Ühtlasi võimaldame teemakohaste materjalide (sh juhised) parema kättesaadavuse ja teabe omandamise.

Teabe tõhusamaks haldamiseks tuleb asutustel tegelda dokumendisüsteemi juurutamise ja arendamisega, dokumendihalduse alusdokumentide väljatöötamisega, juurdepääsusüsteemide täiustamisega ja kõige sellega, mis kindlustab väärtusliku inforessursi olemasolu, erinevatel andmekandjatel säilimise, usaldusväärsuse ja kasutatavuse. Paberi põhise asjaajamise ja dokumendihalduse kõrval on digitaalne dokumendihaldus ja digidokumendid igapäevane reaalsus, mis tingib vajaduse olla pidevalt kursis valdkonnas toimuvate muutustega, suundumustega ja praktikatega. See kõik tähendab töötajate järjepidevat ja sihipärast arendamist. Koolitusturul on aga praktiliste dokumendi- ja arhiivihalduse täiendkoolituskursuste pakkumine olnud aastaid pigem vähene. Ressursse ja võimalusi on nappinud asutuste koolitamiseks ka rahvusarhiivil.

2012. aastal idanema pandud mõtte teha dokumendi- ja arhiivihaldust puudutavatel teemadel mahukas e-kursus, mida saaks korduvalt korraldada ja hoida nüüdisajastatuna, sai teoks 2013. aasta kevadel, mil sai rahastuse Tartu ülikoolile ESF e-õppe programmi BeSt esitatud e-kursuse projekt „Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul“. Täielikult veebipõhine, 104 tundi kestev (4 EAP) kursus

töötati kuue kuuga välja rahvusarhiivi teenistujate ühise tugeva pingutuse abil 2013. aasta novembriks. 2014. aasta esimeses kvartalis õppisid vastavalminud interaktiivsel kursusel juba esimesed nelikümmend kiiresti registreerunud huvilist.

E-kursus on olnud populaarne tänaseni, viimati avati see 1. novembril 2016 ja seda juba neljandat korda. Kokku on täielikult veebipõhise kursuse läbinud 195 õppijat, mõne erandiga rohkem, kui maksimaalne piirarv võimaldanuks registreeruda. Kui esimestel kursustel moodustasid lõviosa õppijatest arhiivimoodustajate (ministeeriumid, ametid ja inspeksioonid) esindajad, siis 2015. ja 2016. aastal on asutuste ring väga palju laienenud: e-kursuse on üles leidnud omavalitsused, erasektori organisatsioonid, eraisikud ning aktiivselt on osalenud ka kolleegid mäluasutustest.

E-kursus „Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul“ on kättesaadav Tartu ülikooli kaudu, sest kursuse varalised õigused kuuluvad Tartu ülikoolile. Sisulise poole pealt on kursust järjepidevalt täiendanud ja korraldanud ainult rahvusarhiivi teenistujad: Kuldar Aas, Paavo Annus, Mairold Kaus, Tarvo Kärberg, Jaan Lehtaru, Sigrit Mahla, Ülle Mägin, Pille Noodapera, Sten Oja, Kadi Sikka, Aap Tepper, Ruth Tiidor ja Hanno Vares.

E-kursusel osalejad külastasid rahvusarhiivi uut peahoonet ja kohtusid e-kursuse läbiviijatega

E-kursus on loodud virtuaalses õpikeskkonnas Moodle (*Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*), mis on üldtuntud e-kursuste haldamissüsteem. Moodle võimaldab suhelda interaktiivselt, teha veebipõhist koostööd, planeerida oma aega, valida individuaalset õppetöö tempot ja hoida kokku sõidukulud. Samuti saavad koolitajad kursust pidevalt uuendada.

Meie e-kursus on üles ehitatud võimalikult loogiliselt, teadlikult pole tõmmatud väga selgeid piire digitaalse ja analoogse maailma, dokumendi- ja arhiivihalduse ning info ja dokumendi vahele. Tänu sellele saavad õppijad materjali pigem tõlgendada ja õpitu üle mõtiskleda. Siiski käsitletakse materjali edastamise selguse huvides mõningaid teemasid andmekandja- ja tüüpipõhiselt (digitaal-, paber- ja audiovisuaalsed dokumendid).

Õppematerjalidest saab täpsemalt lugeda dokumentide tekke, omaduste, tööprotsessidega seotuse, funktsioonide analüüsi ja haldamise vajaduse kohta. Samuti tutvustatakse digitaalse dokumendihalduse töövahendeid, räägitakse dokumentide säilitustähtaegade määramisest, dokumentide liigitamisest, metaandmetest ning arhiivi moodustamisest. Üle ega ümber ei saa valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ja juhistest, mis peaaegu kõik on ka õppematerjalides nimetatud ning millest koostajad on lihtsuse huvides püüdnud välja tuua olulisima. Teemade käsitlemine on pigem teoreetilise lähenemisega, millest väärtuslikke ideid ja arusaamasid leiab nii juba valdkonnas kogenud tegija kui ka algaja.

Kursuslaste aktiveerimise ja teadmiste kinnistamise eesmärgil on õppijal kogu kursuse vältel võimalik lahendada erineva raskusastmega mõtteülesandeid, esitada foorumite kaudu küsimusi, jagada kogemusi ja tekitada arutelu. Viis kuud kestva e-kursuse edukaks lõpetamiseks tuleb esitada kodutööd ning sooritada testid. Mõistagi tuleb aktiivne olla ka õppejõududel: vastata küsimustele, jagada selgitusi ja hinnata kodutöid.

E-kursusele „Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul“ antud tagasiside on olnud valdavalt positiivne. Ainuüksi suur huvi registreerimise vastu ja kõrge lõpetajate protsent räägib tõsiasjast, et pakume head koolitust. Õppijad on korduvalt kiitnud, et kursuse teemad on vajalikud, teemade käsitlemine loogiline, õppematerjalid piisavalt põhjalikud, aga samas ülevaatlilikud ja hästi loetavad. Osalenute arvates on kursusest saadud teadmised ja nõuanded kasutatavad edukalt ka igapäevatoos. Samuti on leitud, et e-kursus võtab ühte koolitusse kokku kõik olulise, mis muidu on üksikute teemade kaupa kättesaadav erinevatel koolitustel ja erinevatest koolitusmaterjalidest. Tänu sellele aitab kursus kokku hoida nii õppijate kui ka koolitajate aega ja raha. Tuleb tõdeda, et e-õpe on muutnud õppeprotsessi paindlikumaks ja pakub tööl käivate inimeste jaoks vajalikku alternatiivi.

Kiitusi on jagunud ka korraldajate tegevusele. Ikka ja jälle on õppijad esile tõstnud, et kursuse juhendajad annavad alati tagasisidet ja on innustavad, olles oma vastustes üldjuhul kiired, konstruktiivsed ja sõbralikud. Kõik see annab rahvusarhiivi

töötajatele julgust, tahet ja motivatsiooni e-kursuse korraldamist jätkata ning sealjuures täiendada õppematerjale pidevalt uue info, seisukohtade, nõuannete ja ülesannetega ning hoida kursust interaktiivseks. Peale selle tuleb endile tunnistada, et e-kursuse kodutööd ning kursuslaste jagatud kogemused ja näited on andnud rahvusarhiivile palju väärtuslikku infot asutustes dokumendihalduse valdkonnas toimuva kohta. Oma rahulolu on väljendanud ka Tartu ülikool, kelle arvates oleme näidanud e-õppe populariseerimises positiivset eeskujut ja toonud e-õppe kasutamise võimaluste juurde uusi huvigruppe. Rahvusarhiivi on

selle eest ekstra esile tõstetud ja tänatud meeldiva koostöö eest elukestva õppe valdkonnas.

Kokkuvõttes võime rõõmustada, et (ka) rahvusarhiivi loodud e-kursus aitab tõsta asutuste töötajatel dokumendi- ja arhiivihalduse teadmise taset, kursis olla valdkonna olulisemate muudatustega, uuendustega ja seisukohtadega, samuti valdkonna probleemide ning võimalike probleemide lahendamise viisidega. Ühesõnaga — kursus aitab parandada teemakohaste materjalide kättesaadavust ja teabe omandamist, mis suurendab kindlustunnet, et vajalikku teavet püütakse asutustes tõhusamalt hallata.

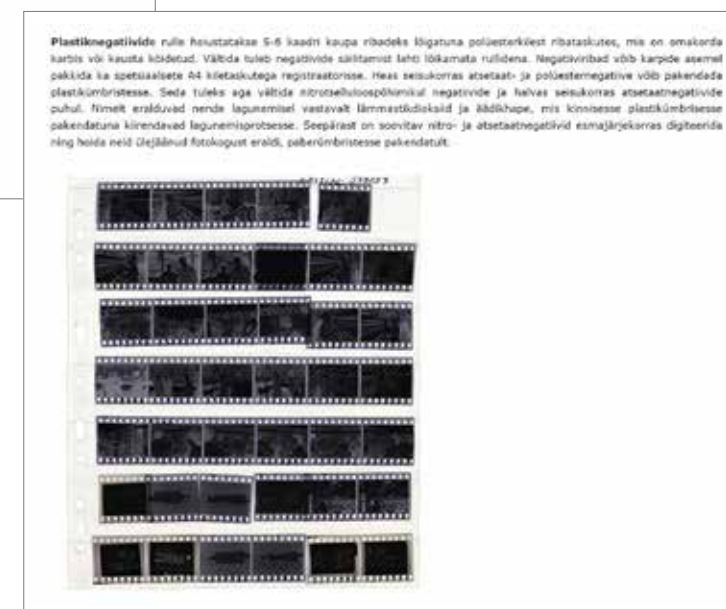
E-kursus koosneb teemapõhistest moodulitest, õppureid abistavad rohked illustratsioonid, ka videomaterjalid.

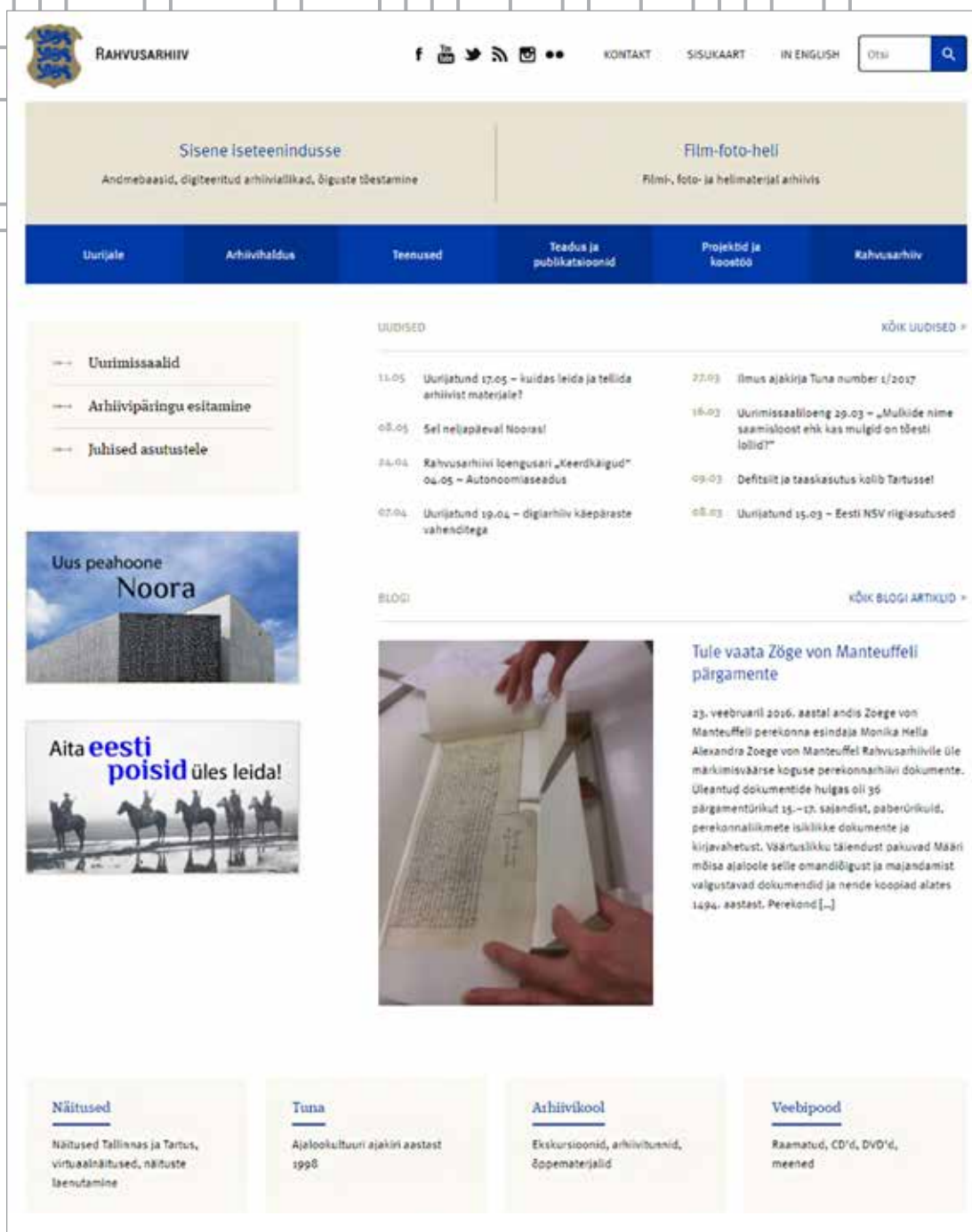
E-kursuse 2. mooduli „Dokumendihaldus“ sisukord

E-kursuse 5. mooduli „Paber“ videolõik

Sisukatke e-kursuse 4. moodulist „Foto“, teema „Plastiknegatiivid“

Liisi Taimre

Rahvusarhiivi uus koduleht

2016. aastal valmis rahvusarhiivi uus kodulehekülg. Välja vahetati senine sisuhaldusplatvorm ja liiguti Sauruselt Wordpressile. Samuti sai kodulehekülg koostöös disainibürooga Haiku uue väljanägemise. Nüüdsest on rahvusarhiivi veeb ka mobiili- ja tahvelarvutisõbralik.

Tähtsamad muudatused:

- info rahvusarhiivis hoitava filmi-, foto- ja helipärandi kohta on senisest paremini välja toodud ja sobitatud kodulehekülje ülejäänud sisuga;
- asutustele suunatud juhised on esitatud visuaalselt haarataval kujul;
- rändnäitused on kolitud pildijagamiskeskonnast Flickr tagasi rahvusarhiivi veebi, sest uus kodulehekülg võimaldab galeriide koostamist, failide allalaadimist ja vormi kaudu broneerimist;

- kontakte ja ajakirja Tuna artikleid on võimalik filtrite abil sortida;
- arhiivikooli lehekülg on ühendatud ülejäänud veebiga ning on olemas tehniline võimekus virtuaalsete õppematerjalide loomiseks;
- rahvusarhiivi pakutavad teenused on saanud oma alamenüü ja on seetõttu paremini haaratavad;
- rahvusarhiivi blogi viimane sissekannne on näha avalehel;
- eraldi alalehekülje on saanud ühisloome.

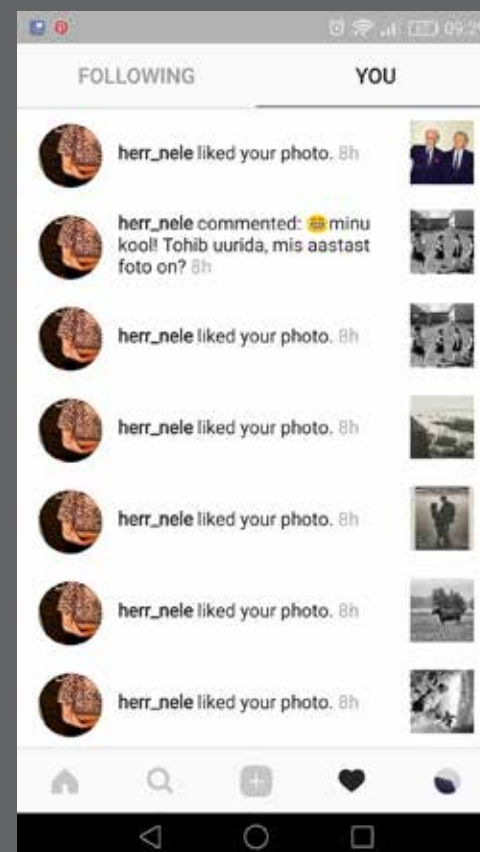
Kodulehe arenduste peamine eesmärk oli kodulehe struktuuri vastavusse viimine rahvusarhiivis viimastel aastatel toimunud muudatustega. Samuti on arhiivi traditsiooniliste funktsioonide kõrval leidnud kodulehel kindla koha aina olulisemaks muutuvad ja lisaväärtust loovad tegevused: arhiivipedagoogika, ühisloome ja ühismeedia.

Rahvusrhiivi Instagrami konto

Vaade rahvusrhiivi fotovoole

Mõni Instagrami kasutaja veedab rahvusrhiivi kontol pikemalt aega ja süveneb korraga mitmesse postitusse

Nele Volbrück

Rahvusrhiiv Instagramis ehk ajalugu hetkes #rahvusrhiiv

Soov rahvusrhiivi materjale Instagrami vahendusel jagada ei sündinud turundusambitsioonidest, ihast olla kiiresti kättesaadav võimalikult paljudes sotsiaalmeedia kanalites või soovist olla kõikjal nähtav lihtsalt olemise pärast. Vajadus ilmnes orgaaniliselt: tahtest jagada laiema publikuga silmapaistvamaid kujutisi nende lugemate piltide seast, mis fotodega töötavate arhivaaride käte vahelt läbi käivad.

Fotode hulgas leidub nii mõndagi esteetiliselt lummatavat, absurdset, koomilist, huvitavat või tähelepanuväärset nii ajaloo kui ka tänapäevasesse konteksti paigutudes. Omadused sealjuures üksteist ei välista. Sellele rikkalikkusele annab tunnistust fotode andmebaasi Fotis miljoni kujutiseni küündiv visuaalne andmekogu. Mõistagi on sealne fotode hulk liiga suur lootmaks, et inimesed selles leiduvad pärlid omapäi avastaks. Säästmaks publikut otsimisvaevast on just Instagram paslik tööriist.

Instagram on erandlikult visuaalne keskkond. Iga päevaga miljone ja miljone, täpsemalt üle 90 miljoni kujutise võrra rikkamas fotomeediumis reageerib publik kohe visuaalsele aistingule ja naudingule. Seega, kui taotlus on koguda tähelepanu ja jälgijaid, võib sisult juhuslik,

aga silmailu pakkuv kujutis osutada märksa populaarsemaks kui mõni tähendusriikka taustaloo-ga foto, nagu on peegeldunud ka rahvusrhiivi postituste praktikas.

Kui kodulehekülj ja suhtluskeskkonna Facebook külg sobivad kiiremate teadete jooksvaks edastuseks ning blogi põnevate teemade sisukamaks avamiseks, siis Instagram sobib kõige rohkem just erinevate kujutiste tutvustamiseks. Ja arhiivis neid jätkub.

Rahvusrhiivi Instagrami kontole pani tööühm alguse 2016. aasta märtsi lõpul. Hoidmaks ühtset käekirja, lepiti kokku mõningad põhimõtted, mida postitamisel järgida. Postitatud teemad otsustati valida kättejuhtuvatest ja tähelepanuväärsetest arhiivimaterjalidest. Samuti võeti eesmärgiks tutvustada blogi ja pildijagamiskeskonna Flickr postitusi ning lihtsalt igapäevaseid hetki, mis heidavad valgust arhiivi salapärasele argipäevadele.

Enesestmõistetavalt lepiti kokku, et postitajad märgivad fotoallkirja võimalusel alati fotograafi nime ja pildi tegemise aasta. Plaanis oli lisada ka viitekood, mis andnuks süvahuvilistele võimaluse ise arhiivimaterjale otsida ja teemasse sukelduda, ent sellest loobuti. Tõenäosus,

Rahvusrhiivi Instagrami konto üks kõige populaarsemaid pilte. Läti näitlejanna Regina Razuma Olav Neulandi mängufilmi „Reekviem“ võtetel. Foto: Oti Vasemaa, 1983. RA, EFA.203.P.0-212380

Regina Razuma foto suures formaadis.

Paadisadam Pirital. Foto: Peeter Pikkur, august 1983. RA, EFA.311.P.d-61

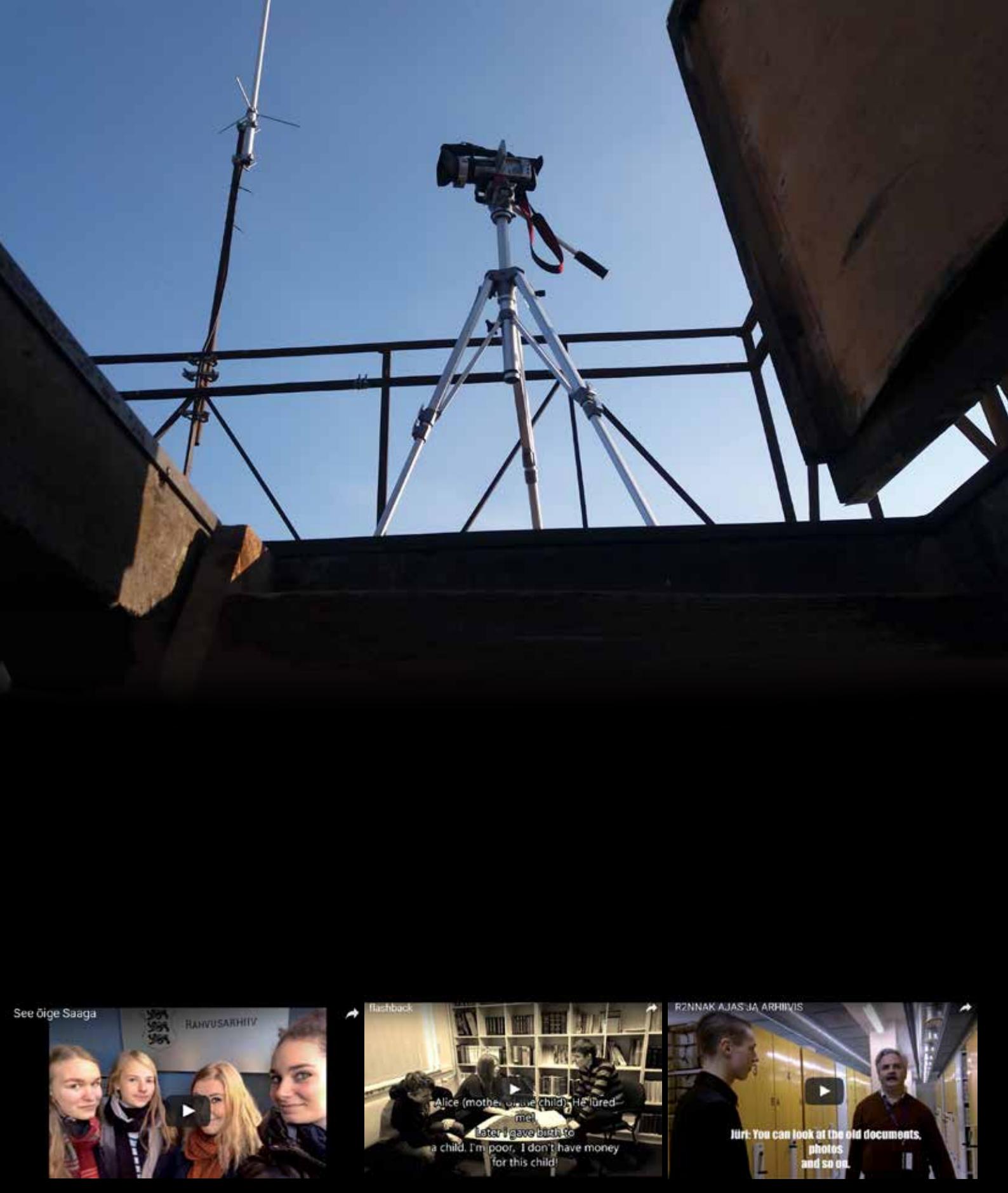
Postitus Eesti Rahva Muuseumi piduliku avamise eel. Eesti Rahva Muuseum Raadil. 1930. aastad. RA, EFA.10.P.4-2119

Bassein Pärnus. Foto: Karl Oras, 1961. RA, EFA.209.P.0-66982

Esimese varasuvise vihmase päeva postitus. Tallinna vanalinna päevadel Raekoja platsil toimunud malesimultaani tabas vihmahoog. RA, ERAF.2.2.1151.8

„Seiklused arhiivis“ kolme lühifilmi avavaated, filmid leitavad rahvusarhiivi ajaveebi 31. detsembri 2015 sissekandest

Birgit Kibal

Seiklused arhiivis: õpime ajalugu filme luues!

Projekti „Kogukond kui mänguruum“ (*Community as Opportunity*, <http://coop-project.eu/>) raames on rahvusarhiivil vaid aastaga, oktoobrist 2015 novembrini 2016, ette näidata rida uuendusliku aktiivõppe tulemusi: õpilaste ja üliõpilaste arhiivianelistel teemadel loodud lühivideoid. Õppeprotsess koondnimega „Seiklused arhiivis“ (*Adventures in Archives*) haarab kordumatuid arhiivipedagoogilisi rühmatöid, mille käigus saavad õpilased õppetöö tulemusi esitada lühifilmidena.

Seikluste pilootprojekti osalesid 2015. aasta oktoobris Pelgulinna gümnaasiumi 10. ja 11. klassi õpilased. Õppetöö toimus Tallinnas Madara tänava arhiivihoones. Arhiivipedagoog Tiina Männapsoo valmistas ette viis ülesannet, mis tutvustasid Eesti tähtsaid ajaloosündmusi ja arhiivi otsivahendeid. Õpilased jagunesid nelja- ja viieliikmelistesse rühmadesse, mõtlesid läbi ülesande loova lahenduse ning jäädvustasid, nutiseadmeid ja meelepärase videotötluse tarkvara kasutades, oma idee lühifilmidena. Rühmatöös kasutati kolme arhiiviallikat, infootsingu tegemise näidet ja arhivaalide digimisprotsessi läbiviimist. Allikatest kolm olid tihedalt seotud koolides kasutatava õppekavaga: Asutava Kogu 1919. aasta avaprotookoll, Konstantin Pätsi 1934. aasta riigipöörde järel peetud kõne ning kohtuprotokoll, mis puudutas

vallaslapse-teema käsitlemist kahe sõja vahelisel ajal. Iga teema puhul võis ajalooõppe kõrval seoseid tõmmata ka ühiskonna- ja perekonnaõpetuse tundidega. Filmide töötlemisel ja viimistlemisel said õpilased rakendada arvutitundides omandatud oskusi. Õppepäev lõppes ühise filmivaatamisega. Kõik osalejad arvasid üksmeelselt, et õppetöö oli väga kasulik.

Tänu õpilaste julgetele ideedele ja suurepärasele nutiseadmete kasutamise oskusele valmis neli vahvat filmiklippi, mis avaldati 2015. aasta detsembris rahvusarhiivi ajaveebis (<https://blog.ra.ee/2015/12/31/opilaste-video-seiklused-arhiivis/>). Filmide loomine oli oodatust isegi tulemuslikum: õpilased võtsid uue õppevormi kiiresti omaks, töötasid aktiivselt, julgusid ajaloo tõlgendamisel eksperimenteerida ja said uusi teadmisi nii arhiiviallikaist kui ka arhiivi tegevusest ühiskonnas. Õpilased ja nende õpetaja Johanna Bome pidasid ainulaadset ajaloo- ja arhiivõppe käsitlemist ülimalt väärtuslikuks. Pilootprojekti osalesid ka projekti koordinaator Kerstin Muff ja sarnast aktiivõpet Austria koolides korraldanud meediaõpetaja Rainer Hunger Viinist. Sündmusesse olid kaasatud kolleegid Tiina Männapsoo, Hedvig Mäe, Kristel Tammik, Liisi Taimre ja Birgit Kibal.

Kuivõrd esimene katse osutus sedavõrd positiivseks, otsustati sarnast õppevormi korraldada nelja kuu pärast Tartus rahvusarhiivi vanas, J. Liivi tänava majas. 2016. aasta 29. veebruaril ja 1. märtsil tulidki kokku Tartu katoliku hariduskeskuse 5. ja 6. klassi õpilased ning nende kaks õpetajat. Kolmes jaos toimunud õppetöös oli ette valmistatud kümme teemat, igas jaos jagu-
neti 5–6 rühmaks ja iga rühma juhendas arhiivitöötaja. Ettevalmistuse sisulise töö tegid arhivaarid Liina Lõhmus ja Maive Mürk, ülesande läbimisel olid lisaks neile rühmajuhid veel Sven Lepa, Tõnis Tärna, Liisi Taimre ja Birgit Kibal. Õpilastele antud ülesanded koosnesid eestikeelsetest tekstidest, hõlmates nii 19. sajandi teise poole kui ka 1920.–1930. aastate huvipakkuvamaid leide. Näiteks oli lugusid nii 1920. aastatel Tartu linnas tegutsenud postkaardivarastest kui ka õpilaste viguritest Toomemäel, 1930. aastate teisest poolest pärinevaid õpilaste intelligentsustest, aga ka 1897. aastal kirja pandud Alliku vallakohtu kirjeldus sellest, kuidas üks ema oma last rätsepale õpilaseks oli kaubelnud. Ülesannete ühe pikema näitena olgu toodud Abja taluperemeeste palvekiri koos Abja paruni Reinhold von Stackelbergi selgitusega Vene keiser Aleksander II-le. Õpilased lugesid esmalt raamatust „Ajalooarhiivi varasalvest. Dokumente Eesti ajaloost Rootsi ja Vene ajal (17.–20. sajandi algul)“, mis põhjusel palvekirju kirjutati, ning otsisid seejärel säilikust (EAA.931.1.696, l. 2–5; 9–20) palvekirja algteksti üles. Edasiseks mõttetööks püüti vastata sellistele küsimustele nagu näiteks, millised olid talupoegade põhilised soovid ja mured, millega põhjendas mõisnik oma tegevust või mida uut said teada elust 1860. aastate Eestis? Ülesandepüstitus pani õpilased aktiivselt kaasa mõtlema ja lühifilmi stsenaariumi valmistama. Töö tulemusena sündis vaimukalt ja teraselt ajalugu tõlgendav video, mida illustreerisid nii ingliskeelsed subtiitrid kui ka taustaheli katkendid mitmest heliteosest, sealhulgas kirikumuusika varamust.

Nii need kui ka mõnedki hilisemad koostööd, näiteks Tallinna polütehnikumi meedia eriala ja Tartu ülikooli arhiivinduse tudengitega (suur tänu Aigi Rahi-Tammele ja Kersti Lustile lahke abi eest!), tõestavad seesuguse õppevormi tõhusust.

„Seiklused arhiivis“ Pelgulinna gümnaasiumi õpilastega

Õpilaste, õpetajate ja arhiivitöötajate sihikindla ühistöö eelduseks on loova ja mängulise aktiivõppe abil senisest efektiivsema ja praktilisema pedagoogilise hüve saamine. Arhiivi peitunud aarete vahetu nägemine, võimalusel ka katsumine, aga veelgi enam nähtu ja oma unikaalsel moel kogetu jäädvustamine annab arhiivõppele senisest märksa olulisema lisaväärtuse.

Uuenduslik õppevorm on kasulik vähemalt kolmel põhjusel. Esiteks saab selle suurepärase meetodiga loimida erinevaid õppeaineid: ajalugu, ühiskonnaõpetust, arvuti- ja meediaõpet, inglise keelt ning sobivate allikate kaudu kasvõi füüsikat, geograafiat ning laulu- ja kunstõpet. Teiseks rikastab aktiivõpe harjumuspärast teoreetilist koolitundi praktilise kogemusega ja vajadusel saavad õpetajad õpilaste võimeid ka hinnata. Kolmandaks annab seesugune õppevorm arhiivist kui mäluasutusest pärandi hoidja ja vahendajana terviklikuma teadmise, kui see annaks siis, kui arhiivi külastada üksnes ekskursiooni käigus või saada arhiivis toimuvast aimu mõne muu passiivse tegevuse kaudu. Praktika sidumine teooriaga ning tekstipõhiselt õpitulemuselt visuaalsele üleminek on üks märkimisväärsmaid nutika aktiivõppe eeliseid tavaõppe ees.

Senised ettevõtmised on äramärkimist leidnud ka sihtasutuse Archimedes korraldataval konkursil „Kuldõun“, kus 2016. aasta detsembris auhinnati projekti „Seiklused arhiivis“ eripreemiaga kategoorias „Aasta nutitegu hariduses“. Tõepoolest võib kõhkluseta kinnitada, et õpilaste andekus, loovus, huumorimeel ja nii nutiseadmete kui ka muude tehnilist taipu nõudvate lahenduste oskuslik kasutamine on süvendanud kindlust selle haarava õppevormiga jätkamiseks. Keda inspireerib uudne visualiseeritud lahendus-
tega aktiivõpe, võtku meiega julgelt ühendust (coop@ra.ee). Kes mängib, see mäletab!

„Seiklused arhiivis“ Tartu katoliku hariduskeskuse õpilastega

... the **platform**,
for the **public**
to **save** the local,
historically relevant material and knowledge
that is kept in **private** hands,
to **index** and to
make online **visible**

The topotheques

MUSA Centro museale delle scienze
agrarie
Vale Virulanese – Fagus. Territori in
crescita

Croatia

Vijesti

Czech Republic

Křesnice
Olešná
Podolí 1

Estonia

Adavere
Uhtna

Germany

Bavaria

Hausenberg
Mitten

Hungary

Budapest – Budapest
Benediktófalva
Budapest – Városliget

Austria

Burgenland

Bad Sauerbrunn
Bocksdorf

Styria

Unterzeining

Upper Austria

Region

Oberneukirchen – Waxenberg –
Trauberg

Topothecken

Haidach
Heimatverein des Bezirkes Rohrbach
Hochburg Ach
Hofkirchen
Hörsching
Jützbach
Kirschberg ob der Donau
Kienzell im Mühlkreis
Kollerschlag
Lembach im Mühlkreis
Nebelberg
Neufelden
Niederndorf
Oberneukirchen
Oeding
Pöls im Mühlviertel
Pörschach

Lower Austria

Abtsdorf
Albrechtsberg / Gr. Krems
Altenmarkt an der Triesting
Bad Erlach
Baden bei Wien
Berg
Broszarten
Dorfstetten
Ebergsassing
Editz
Eichbühl
Eichgraben
Erlauf
Gottlesbrunn – Arbesthal
Grafenbach – St. Valentin
Großedlmanns
Großengerasdorf
Großschönau
Grünbach am Schneeberg
Gumpoldskirchen
Guntramsdorf
Herzogenburg
Himberg
Hirschbach
Hof am Leithaberge
Kapfen
Kierling

Sven Lepa

Topoteek kui kogukonna veebiarhiiv

Arhiivide ja teiste mäluasutuste kõrval leidub ka erakätes palju ajaloolist ainet, millel on eriti koduloolisest vaatenurgast suur väärtus. Sellise materjali laiemasse käibesse toomiseks loodi Austrias 2010. aastal eraalgatuslikult veebira-kendus nimega Topoteek (<http://topotheque.eu/>). Topoteegi eesmärk on pakkuda kogukonda-dele, olgu selleks küla, vald või selts, paika, kuhu koguda ning kus esitleda nende jaoks tähendust omavat kultuuripärandit. Rõhuasetus on küll foto-del, kuid üles saab laadida ka dokumente, videoid, heliklippe ja esemete ülespildistusi. Sealjuures ei ole materjalile mingeid ajalisi piiranguid. Tere-tulnud on ka lähiminekiku ja nüüdisaja jäädvus-tused, mida on avalikesse kogudesse jõudnud tagasihoidlikumalt. Samas kõnetavad just selli-sed jäädvustused rohkem nooremat põlvkonda — ka nende elu ajal on kodukoht märgatavalt muutunud.

Keskkonna ülesehitamisel on püütud mõelda arvutivõõramate huviliste peale ning seetõttu on ka sisestamine kujundatud võima-likult lihtsaks. Faile lisatakse ja kirjeldatakse tabelivormis, millega harilik arvutikasutaja on kindlasti kokku puutunud. Kirjeldused vastavad arhiivinduses üldlevinud ISAD(G) standardile

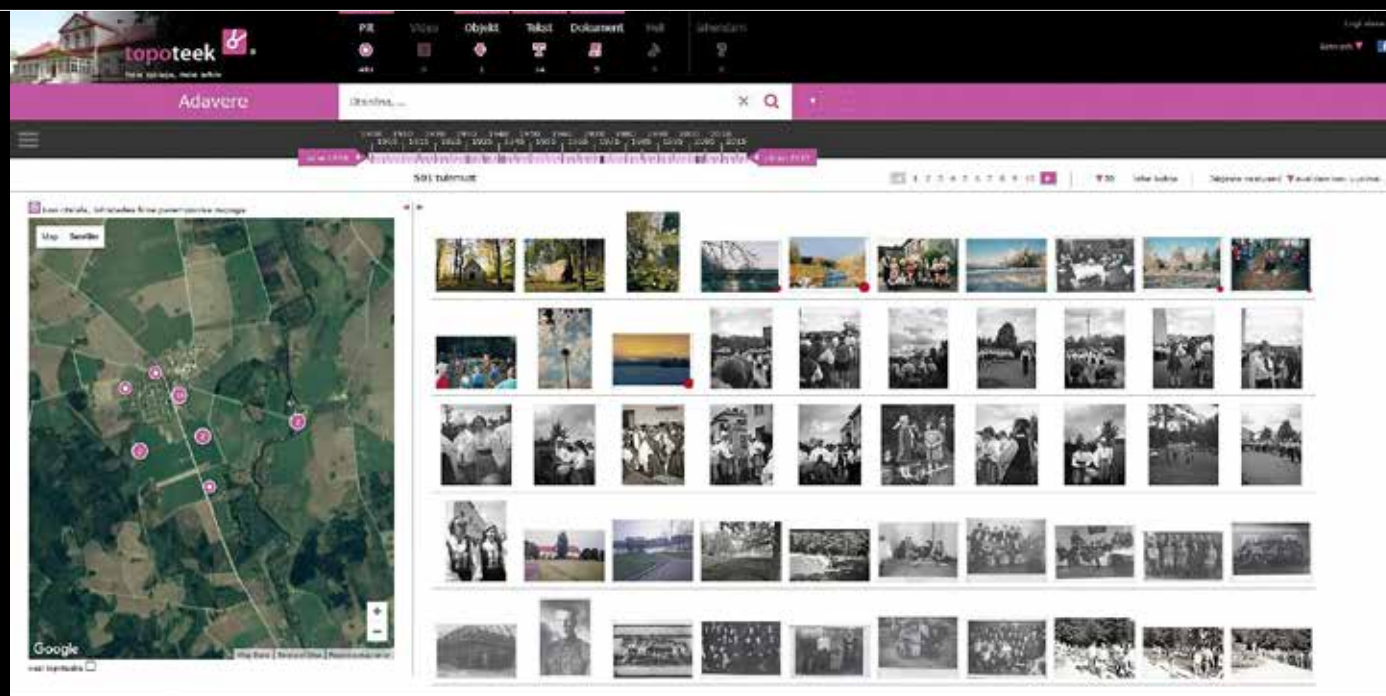
ning on seeläbi vähese vaevaga kasutatavad teistes infosüsteemides. Topoteegis on keskse tähtsusega ainese kaardile kandmine ning märk-sõnastamine. Need abinõud muudavad kirjel-dused palju detailsemaks ja lihtsustavad seega kasutajate otsinguid. Kui mõne foto puhul teki-tavad kirjeldused küsimusi, saab neid külastaja-tele esitada ning nii kõiki asjast huvitatuid töösse kaasata. Selline digiteeritud mälu kokkutoomine võimaldab lihtsate vahenditega luua igal kogu-konnal virtuaalne aken oma minevikku ning seda kogu maailmaga jagada.

Aastal 2012 astuti esimene samm Topoteegi rahvusvaheliseks muutmise suunas. Keskkond läks rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS hoole alla. ICARUS, kuhu kuulub 160 arhiivi ja teadusasutust kolmekümnest Euroopa riigist, Kanadast ja Ameerika Ühendriikidest, näeb oma sihina arhiivide ja arhiivile lähedaste asutuste aitamist digiajastu väljakutsetega toi-metulekul ning dokumentaalpärandile digimise kaudu suurema juurdepääsu loomist. Viimase eesmärgiga haakub ka Topoteegi keskkond ning nii sai sellest üks ICARUSi keskseid platvorme koostööveebide Monasterium ja Matricula kõrval. 2014. aasta lõpus alanud projekt „Kogukond kui

mänguruum“ (*Community as Opportunity*), mida on rahastatud Euroopa Komisjoni programmist „Loov Euroopa“, viis Topoteegi ka päriselt Austriast välja. Euroopa eri riikide 17 asutust siduv projekt näeb ette partnerite koduriikides piirkondlike topoteekide sisseseadmist. Rahvusarhiiv on üks projektis osalejatest.

Eestis leidub palju entusiaste, kes on omal soovil ja kohusetundest ajaloo talletamise enda peale võtnud. Eramuuseumite kujul on nad vahel ka avalikuma tulemuseni jõudnud. Topoteekide loomisel ja haldamisel on peamiseks sihtgrupiks aga Eesti maaraamatukogud. Kohaliku kultuurielu sõlmpunktina on neil tihedaid kontakte nii elanike kui ka kohaliku omavalitsusega. Tihti on nad endale juba kohaliku pärandi koguja rolli võtnud.

Järgmine samm, selle esitlemine, jääb aga tihti tegemata. Sama on tõdenud ka Eesti raamatukoguhoidjate ühingu maaraamatukogude sektsiooni juhataja Lea Rand, kelle sõnul maaraamatukogudes küll tegeldakse koduloo uurimise ja vastava materjali säilitamisega, kuid vajaka jääb oskusest ja võimalusest neid laiemale publikule digitaalselt kättesaadavaks teha (Raamatukogu 4/2016, lk 35). Siin saabki Topoteek oma abistava käe ulatada. Raamatukogude eestvedamisel on 2017. aasta veebruari seisuga käivitunud kaks topoteeki: esimene avati 9. novembril 2016. aastal Uhtnas (<http://uhtna.topoteek.net/>), teine 14. veebruaril 2017. aastal Adaveres (<http://adavere.topoteek.net/>). Järgmised on juba töös.

Adavere topoteegi avaleht

Karneval Uhtnas. Dokumendi detailvaade

Näituse avasein, paremal portreed

Liina Rebassoo

Noora püsinäitus „Keerdkäigud“

2015. aasta kevadel, mil Noora juba jõudsalt kerkis, asuti kavandama uue peahoonega ühes hingavat püsiekspositsiooni. See valmis maja avamiseks 2017. aasta jaanuaris ning on pühendatud Eesti Vabariigi väärikale 100. sünnipäevale, tõstes esiplaanile riigi pöördelised algusaastad 1917–1920. Näituse keskmes on sel ajal elanud inimeste käänulised elulood, mida avab mitmekesine arhiiviaines. Arhivaalide väljapanekut avardavad multimeedialahendused.

Uurdest labüridini

Näitus võimaldab nimetatud ajastut kogeda erinevatest vaatenurkadest. Seda toetab ruumiliselt kandvaks teljeks valitud labüridimotiiv. Vaikla Stúdio kujundajaid inspireeris seejuures Fred Kotkase ning Carmen Lansbergi Noora fassaadikangakonkursi võidutöö „Uure“.

Aatriumis looklevas labüridis avaneb külastajale esmalt seina süvistatud ajatelg, mis jutustab Eesti riigi sünnilugu. Esimesest maailmasõjast kuni esimese põhiseaduse väljakuulutamiseni loovad ajastu vaimu fotod ja dokumendid ning sündmusi saadavad otsereportaaži stiilis kirjel-
dused.

Sellest, millisena näisid need riiklikud sündmused ja kaasaeg aga ühele tavalisele inimesele, saab aimu siis, kui jälgida ajatelje kohal ning all kulgevaid väljavõtteid Amalie Plankeni, ühe teravilgulisest Rõngu valla talutütrest, päevaraamatust. Nimelt kirjeldas neiu aastatel 1893–1920 oma päevaraamatus iga päev võrdväärse osavõtlikkusega kodutalu toimetusi, aga ka uudiseid, mis olid seotud nii Eesti kui ka terve maailmaga.

Kolmanda mõõtme aastatest 1917–1920 saab külastaja ajateljega külgnevatest piilaukudest, kuhu kiigates näeb kujutisi sündmustest, mis toimusid nimetatud ajavahemikul mujal maailmas.

Kuus inimelu

Labüridi murdekohtades põimub Eesti riigi sünnilugu kuue tol ajal Eestis elanud inimese elusaatusega. Nende seas on eri ühiskonnagruppide esindajaid: nii neid, kes sel ajal otsustaja rollis olid, kui ka neid, keda ajaloosündmused muul viisil puudutasid. Igaühele on pühendatud puutetundlik ekraan ning originaalallikatega sahtlid.

Esmalt saab tutvuda ühe tavainimese looga: ilmasõtta mobiliseeritud ning hiljem Venemaalt

Luugisein laste fotodega

kodumaale opteerunud Kolga-Jaani kooliõpetaja Johannes Tammekivi eluga. Tema elukäigu kau-
du on jälgitav eestlaste osalus ilmasõjas, eestlaste elu Venemaa avarustes ja Tartu rahu sõlmimise järgne opteerumislaine. Samuti esindavad sünd-
mustest mõjutatud inimesi baltisaksa-eesti abielu-
paar Walter ja Marie Neumann ning vabatahtlikult mehe nime all Vabadussõtta astunud talupere-
naine Anna Kukk.

Tuntumatest isikutest on esindatud rahvus-
lasest enamlaseks pöördunud poliitik ja haridus-
teadlane Artur Vallner, silmapaistev naispoliitik Alma Ostra-Oinas ning Tartu rahu sõlmimisega

seotud riigiametnik ja jurist Rein Eliaser. Iga lugu
avab omanäolise akna Esimese maailmasõja ning Vabadussõja-aegsesse ellu, kuid peatub ka järg-
nevate aastakümnete murdepunktidel ja protses-
sidel.

Saab kino, saab kuuldemängu

Ajastut tutvustavad ka mitmekesine fotomaterjal,
mõjusad dokumentaalkaadrid ning kuulatavad kir-
jad, kõned ja mälestuskatked. Ekspositsioon ava-
neb läbilõikelise portreeseinaga, kus on kujutatud Eestis sel ajal elanud inimesi, näiteks saab näha

Labürint pealtvaates, külastajad „Keerdkäikudes“ avatud uste päevadel

poisiohtu Raimond Valgret ja tundmatuid täna-
valapsi. Meeleolukamaid fotosid saab piiluda la-
bürinti välisseinte luukidest. Ekspositsiooni lõpus asuvas kinoruumis saab vaadata kahte 1917–1918. aastaid käsitlevat ringvaadet ning lõike Harald Perteni poolt hiljem kokku lõigatud koguteosest „Eesti iseseisvuse sünd“. Labürintist väljudes saab
puhata jalga ning kuulata Vabadussõja rindelt saadetud kirju või hoopis enamlaste terroriaega kirjeldavaid mälestusi.

Neljast külgvitriinist esimene on pühendatud Amalie Plankeni maailmale, eeskätt tema suure-
le raamatuarmastusele. Samuti näeb seal tema

ainulaadset päevaraamatut. Kahes järgnevas vit-
riinis saab uudistada põnevaid filmiarhiivi kogust pärinevaid filmitehnika seadmeid. Viimases külg-
vitriinis asub kollaaž haaravate nopetega tolle aja kuulutustest, üleskutsetest ja plakatitest.

Vabadussõjal on näitusel samuti eriline koht, sellele pühendatud ekraani ning sahtlites olevate originaalide kaudu saavad sõna nii rindele tõtanud õppursõdurid kui ka sõjamasinad. Samuti saab detailselt uurida Tartu rahu piirikaarti ning uurida materjale, mis on seotud Eesti riigi piiri kindlaks-
määramisega.

Lõik ajateljest

Kubermangukomissar Jaan Poska.
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

March 30. MÄRTS

Vene Ajutine Valitsus kinnitab Eesti ajutise omavalitsuse seaduse, millega Eesti saab ulatusliku autonoomia. Eestimaa ühtse rahvuskubermangu etteotsa määratakse senine Tallinna linnapea Jaan Poska. Nõuandava organina tuleb valida Ajutine Maanõukogu. The Russian Provisional Government approves the law of Estonian provincial self-government, which grants Estonia a large-scale autonomy. Mayor of Tallinn, Jaan Poska, becomes the commissar of the unified Autonomous Governorate of Estonia with the Provincial Assembly as an advisory body attached to the latter.

Vene autonoomia-reeglite põhjal
jaan Poska
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

Vene Ajutine Valitsus kinnitab
Alexander Kerenski
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

Vene Ajutine Valitsus kinnitab
Alexander Kerenski
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

Vene Ajutine Valitsus kinnitab
Alexander Kerenski
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

26. märtsil toimub Peterburis suur eestlaste meeleavaldus. Rahvuslippude lehvides ja lauluga sammutakse läbi linna Riigiduma hoone ette, kus nõutakse Eestile autonoomiat. On March 26, a big Estonian manifestation takes place in Saint Petersburg. Waving the national flags and singing, the crowd marches through the city to face the State Duma building, where autonomy is demanded for Estonia.

Peterburis toimub meeleavaldus
RA, EPA.2.523
Commissar Jaan Poska.

AUTONOOMIA Autonomy

2. märtsil loobub tsaar Nikolai II troonist. Viim läheb vend Mihhailile, seejärel Vene Ajutisele Valitsusele. On March 2, tsar Nicholas II relinquishes the throne. The power is first transferred to brother Mikhail and subsequently to the Russian Provisional Government.

Revolution REVOLUTSIOON

Töölised nõuavad paremaid palga- ja elutingimusi ning sõja lõpetamist. 25. veebruaril streigib juba kogu Peterburi – vallandub Veebruarirevolutsioon. Workers demand better salary and working conditions and the end to an war. On February 25, already the entire Saint Petersburg is on strike—the February Revolution begins.

25. märtsil loobub tsaar Nikolai II troonist. Viim läheb vend Mihhailile, seejärel Vene Ajutisele Valitsusele. On March 2, tsar Nicholas II relinquishes the throne. The power is first transferred to brother Mikhail and subsequently to the Russian Provisional Government.

Neiu Amalie Planken (1879–1977)

Maali elas Rõngu vallas asuvas Peedupiitre talus. Noorena oli ta raske talutöö tõttu terve se kaotanud, nii jäi Tartus õmblemist õppinud tüdruk kodutallu lihtsamaid töid tegema. Koolmeistri tütreks oskas Maali saksa keelt, luges palju ning huvitus näitemängudest ja kontsertidest. Tema päevikus kirja pandud päevakajalised tähelepanekud astuvad dialoogi näituse ajateljel kajastatud sündmustega.

11 Vebr. (24) oli suur pidu Eesti vabastamise päev pidiva lipu kõik väljas olema ja kirikun juttus ja Karla käis Maniidul ja ma hakasin enda tõist vahast lillelist bluuset lõikama ja Mama käis Murukikal kaejatsin

10 Apr. (23) läks Asutav kogu kokku, saiva vana sotsi võidu ja Rei sai esimeheks ja peljati et mõisniku ja valge kaart hak. mässama ja aeti Eesti väge palju Tallina ja Elmar vist ka soomusrongiga lännu ja ma kraameldi ja par. ja Kahru Roosi käis siin ja toodi peete

18 Nov. (1 Detsembr.) käis Karla Elvan vilja viiman kesva ja erne ja oli purjun ja käis ja oli sula juba ja Papa käis Maniidul ja Elmar ollu kodu tullu ja Ülpre perna käis siin ja mõs. lambid Animatsi Ida avit Ader es möse, siis vihust ja avati Tartu Eesti ülikool pidulikult ja Kuramaa vaenlasest puhastedu.

20 Jan. (2 vebr.) hom. vara kesk ööse kirjutedi rahu alla venemaaga punastega Eesti poolt Poska ja vene poolt Krasin ja Litvinov ja toodi luhast hainu ja mina par. ja Kalde Andres ära matetu.

Lumepalliprojekt

Samm-sammult täienes näitus mahult ja kaa- satud lahenduste poolest. Ekspositsiooni ette- valmistuses osales inimesi kogu rahvusarhiivist: säilitusosakonnast digitaalarhiivini. Tähtis roll sisu loomisel oli Kadri Toomingul, Gristel Ramle- ril, Liina Maadlal, Gerli Rebasel, Õie Kukel ja Kadi Sikkal. Tänuväärt tööd tegid ka toimetaja Helina Tamman ja Tõnu Tannberg ning mitmed säilitajad, eriti Külliki Pihkva. Ideede ja nõuga aitasid alati Indrek Kuuben, Jaak Koiduaru, Liisi Taimre, Tõnis Tärna, Pearu Tramberg, Anne-Ly Kaarama ja pal- jud teised kolleegid.

Suurim tänu pühendumuse ja koostöövalmi- duse eest kuulub näituse kujundanud Vaikla Stuu- diole, kujunduse loonud disainibüroole Pult ning tehnilised ja ruumilised lahendused teinud Red Hat Group Design'ile. Samuti täname kuulamislu- gusid sisse lugeda aidanud Tämblerit, tõlk Martin Jaigmat, Eesti kirjandusmuuseumi arhiivraamatu- kogu ning paljusid teisi abistajaid.

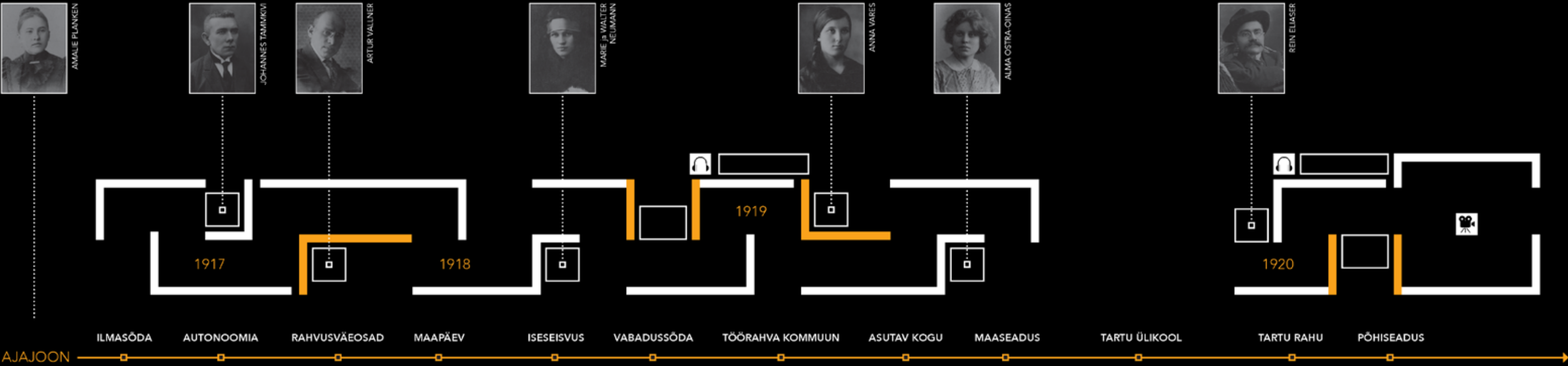

Rahvusarhiivi töörühm uudistab kujundajate tehtud maketti

Quo vadis?

Näituse kavandatud elueaks on neli aastat. Nende aastate vältel jääb ruumiline lahendus küll püsima, ent mõtteline teekond avardub arhiivipedagoo- gi loodava haridusprogrammi ja loengusarja abil, mille raames avavad ajaloolased lähemalt näitusel vaadeldavaid riiklikke alusdokumente. Loodetavas- ti aitab ekspositsioon külastajatel hetkeks peatuda ning mõtiskleda nende valikute ning selle maail- ma üle, mis ümbritses Eesti inimesi ajal, mil mõiste „Eesti riik“ ei olnud veel enesestmõistetav.

Näituselabüürindi asendiplaan

Hüvasti, Liivi! Ajalooarhiivi viimane direktor Indrek Kuuben keerab Liivi tänava maja lukku.

Kalev Jaago

J. Liivi tänava maja filmimise lugu

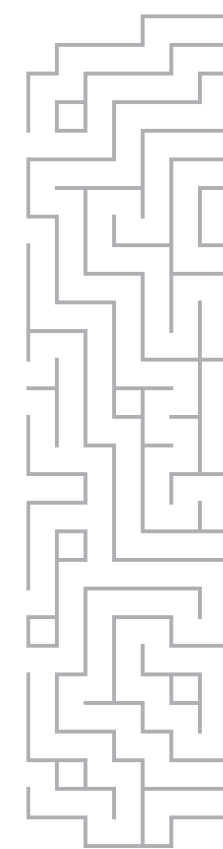
Kolimine paneb mõtlema. Mida uude majja kaasa võtta, mida maha jätta? Kõige rohkem panevad mõtlema mälestused, mis toetuvad mingitele märkidele vanas majas. Just sellised mälestused ja seosed kipuvad uude kohta kolimisel ununema. Et käivitada selliste mälestuste talletamine, tuli Helina Tamman ühel majasisesel mitteformaalsel koosolekul ehk sünnipäevapeol mõttele kirjutada J. Liivi tänava majast üks mälestuste raamat. Samas oli varsti selge, et raamatu kirjutamine on pikaajalisem töö ja sellega on hiljaks jäädud. Siis oli vist Birgit Kibal see, kes tuli filmimise mõttele. 2016. aasta 11. jaanuaril toimus ametlikum nõupidamine lugemistoas ehk ühiselamuaegses vanitoas ehk vahepealses kullakambris, kus filmi tegemine otsustatigi. Koosoleku järel andsin ka mina direktor Indrek Kuubenile oma nõusoleku filmi sisuga täitma hakata. Seal, kus vaja, lubasid toetada ka Maive Mürk ja Tõnis Tärna. Operaatoriks oli valmis hakkama Benno Aavasalu ja monteerijaks Lauri Leht.

Minu mõte oli majas korruste kaupa kõik olulisemad ruumid ja kolleegid niinimetatud ekskursiooni vormis filmile jäädvustada. Süvenesin arhiivi arhiivi, et selgitada välja vana mööbli päritolu, ruumide endised funktsioonid ja muu filmimi-

seks vajalik info. 17. jaanuaril saatis Birgit kolleegidele ringkirja, kus ta kutsus kõiki üles pooleteise kuu jooksul filmis osalema. Sai ka kuulutatud, et iga osakond võib ka ise endi töid filmida. Selleks sai välja pakutud kaamera laenutamise kord, mida keegi küll eriti ei kasutatud.

Alguses oli ka mõte külastada arhiiviveterane ning filmida nende mälestusi, kuid mina suhtusin sellesse skeptiliselt. Esimene tagasilöökk selles liinis tuli siis, kui Tõnis selgitas välja, et üks nõukogude aja arhiivitöö võtmeisik, kelleks oli Jekaterina Savina, lahkus siit ilmast 2014. aasta suvel oma 90. eluaastal. Mina leppisin filmimise kokku nende endiste kolleegidega, kes veel ise arhiivi külastasid. Kõige tõsisemalt suhtus sellesse kokkuleppesse arhiivi endine direktor Endel Kuusik, kellega käisime maja peal ringi mitu tundi. Lõpuks monteeris Lauri sellest ringkäigust kokku 35 minuti pikkuse lõigu.

Kolleege küsitledes ja filmides hakkas korduma ning töötama küsimus, kuidas keegi esimest korda J. Liivi tänava majja sattus. Filmimise käigus sai proovitud nii grupivestlusi, kokkulepituid intervjuusid kui ka ootamatuid tuppaaastumisi. Viimased kutsusid esile küll kõige rohkem proteste, kuid andsid ka õige ehedaid tulemusi. Näiteks jutustas

Endine direktor Endel Kuusik jagab mälestusi tööst uurimissaalis. Kaader filmist.

Filmi esilinastus Liivi tänava hoovis 19. mail 2016.

Küllike Pihkva loo sellest, kuidas tema kustutus-töödest kuuldes arvati, et ta töötab tuletõrjes, ning Aadu Must omakorda rääkis lugusid arhiivi kummitustest. Grupiintervjuudest osutusid osalejatele ootamatuks meie sisseastumine Indreku juures toimunud nõupidamisele ja sattumine ühele keldris toimunud sünnipäevapeole.

18. veebruariks oli esimene filmiring tehtud ja Lauri poolt läbi vaadatud. Tema tegi ettepaneku filmida veel Peeter Reppot, keda liikuva ameti tõttu oli seni olnud väga raske tabada. Veel oli vaja võtta filmilindile maja väline pool, Otto Liivi bareljeef ja teha sissejuhatus. Tundus, et lõpp on lähedal, kuid see tunne osutus ekslikuks.

Välisvõtete jaoks tuli pikalt oodata sobivat ilma. Osa kolleege polnud rahul oma esinemistega ja soovisid ümberfilmimist. Arhiivi arhiivist tulid aina uued avastused, mis sundisid seniseid teadmisi ümber sõnastama.

Mind vaevas küsimus, millises toas töötas Nigolas Loone, kelle surmapäeval (9. mail 1937) nägid kolleegid tema kabinetis ristikujulist valgusefekti. Mälestused siin ei aidanud, kuid arhiivi arhiivist selgus osakonnajuhataja toa number: 301. Käisin korduvalt piilumas, kas sellist efekti ka praegu näeb, kuid nähtavasti polnud enam vastasmaja, mille akna paotamisel sarnane peegeldus oleks tekkinud. 9. maini polnud kahjuks aega oodata, kuna selleks ajaks pidi DVD tootmine juba käima. Eesmärk oli DVD valmis saada ajalooarhiivi viimaseks sünnipäevaks.

Filmi lõpuks valisime Helina tehtud foto tema enda teisel korrusel asunud töötoa päikesega uksele ilmunud ristist, mille Lauri siis õige koha peale sisse monteeris. Viimased kaadrid said filmitud Birgitiga aprilli lõpus. Birgitil oli särtsu ja tahtmist veelgi filmida, kuid Lauri pani meie tegevusele piiri.

Monteerimine oli mahuka, umbes 17,5-tunnise toormaterjali puhul eriti oluline töö. Teised filmimisega seotud inimesed said tehtut hiljem kommenteerida ja parandusettepanekuid teha. Birgit varustas filmi tiitritega. Ka nende puhul oli mitmeid variante, kuid valituks osutusid kolleegide tööaastad. Lõpuks otsustasime teha filmitud materjalist eraldi terviklikumad osad, mida sai kokku 6,5 tundi. Kokkuvõtliku, vestluste muhedamate katketega lühivideo pikkuseks sai 38 minutit ja seda demonstreeriti ajalooarhiivi sünnipäeval suurel ekraanil. Teised osad ning korruste ülevaated ja intervjuud mahutati kahele DVD-plaadile, mida on jagatud rahvusarhiivi töötajatele ja külastele. Plaadi kujundas Kärt Hennoste.

Viimast korda külaliste ootel.

Lõpupilt. Laud ja tool, millel istub prof. Piirimäe, võeti uude majja kaasa.

VAU saadab välja automaatseid meeldetule-
tusi makseteatisete ja täpsustuste kohta ning mär-
gib ootele jäänud päringud aegunuks. Vajaduse
korral saab aegunud päringuid taastada. Halduri
käsituses on kirjamallid ning võimalus lisada igas
töötapis märkusi. Haldusliidese juurde on loodud
filter, mis võimaldab päringuid mugavalt otsida ja
eri parameetrite alusel sorteerida.

Kliendi vaade VAUle

Päringu esitamiseks tuleb täita päringuvorm,
koos juhendiga on valikus seitse päringuvormi.
Kui kasutaja on VAUsse sisse loginud, on vorm
juba eeltäidetud. Kasutaja saab ise valida, kuidas
ta soovib päringu vastuseid kätte saada. Samuti
saab soovi korral lisada päringule faile. Kui klient
asub väljaspool Eestit, saab ta digitaalselt allkir-
jastatud arhiiviteatise kohta eriteate. Kliendil peab

olema meiliaadress, kuhu süsteem saadab teated,
täpsustavad küsimused ja meeldetuletused. Kõiki
arveid saab tasuda pangalingi või krediitkaardiga,
makseteatisel on rekvisiidid pangaülekande tege-
miseks. Vastuskirja või teatise saab kätte meilitsi,
ftp-serveri kaudu või postiga.

Päringutele vastamine on efektiivsem ja statistika täpsem

Päringute koondamine ühte süsteemi liitis Tar-
tus ja Tallinnas asunud klienditeeninduskeskused
meie Rakvere ja Valga osakondadega, kus seni
oldi VAUst kõrvale jäänud. Ühes süsteemis tööta-
mine lõi eeldused kõikidest päringutest ja nende
menetluskäigust täpse ülevaate saamiseks. Kõik
tegevused ja tegijad salvestatakse päringu aja-
lukku. Samuti toimib ladusamalt kliendi, halduri ja
arhivaari omavaheline suhtlemine.

Päringule koostas vastuse				
Töötaja	Registreeritud			
Ivar Kaigu	07.12.2016 15:38			
Mari-Anne Kirschbaum	05.12.2016 11:12			Märkis vastuse valmisuiks

Müügileelne arve nr APA2016-01522			
Nimetus	Hind	Kogus	Kokku
Uurimistöö ja isikliku teabevajaduse eesmärgil esitatud päringule vastamine	15,00 €	1	15,00 €
			Tasuda 15,00 €

Koostaja	Raissa Viira
Koostatud	08.12.2016 13:29
Makstud	08.12.2016 13:53
Vitenumber	10840216015220
Transakt nr	201612145740
Xml genereeritud	Jah

Päringu menetlemise ajolugu				
Töötaja	Tegevus	Sihtolek	Aeg	Lisainfo
Maie Henberg	Määratud	Määratud	14.11.2016 11:21	Vaata
Maie Henberg	Printi PDF	Määratud	14.11.2016 11:21	
Maie Henberg	Edasta	Töösse võetud	14.11.2016 11:23	Vaata
Maire Hardiste	Edasta	Töösse võetud	21.11.2016 11:20	Vaata
Ivar Kaigu	Registreeris osaluse vastamises	Töösse võetud	07.12.2016 15:38	
Mari-Anne Kirschbaum	Registreeris osaluse vastamises	Valmis	08.12.2016 11:12	Vaata
Raissa Viira	Lisa teenuste arvestus	Valmis	08.12.2016 13:39	
Raissa Viira	Saada makseteade	Makse ootel	08.12.2016 13:39	Vaata
Raissa Viira	VERP XML	Makse ootel	08.12.2016 13:39	Vaata
	Klient maksis pangalingiga	Makstud	08.12.2016 13:52	Vaata
Raissa Viira	Märgi lõpetatuks	Lõpetatud	08.12.2016 13:58	Vaata

Tänu VAUle saime hakata koostama nii-öelda
ühisteatise. Veel mõni aeg tagasi pidi klient igale
rahvusrhiivi üksusele eraldi päringu tegema ning
sai siis ka igalt ühelt eraldi vastuse. Nüüd täidab
klient VAUs päringuvormi, päring jagatakse süstee-
misiseselt üksuste vahel ning koostatakse üks tea-
tis või vastuskiri. Näiteks 2016. aastal valmis kahe
või enama üksuse osalusel 290 ühisteatist.

Ehkki päringuid sai VAUs esitada juba algu-
sest peale, oli esialgu tegemist lihtsalt päringuvor-
midega (näiteks riigiportaalis), mida täites kodanik
oma avalduse arhiivile saatis. Statistika näitab, et
kui 2009. aastal esitati arhiivile 8375 päringut, siis
VAU kaudu laekus neist vaid 335. Seega ei olnud
VAU ainus viis päringu esitamiseks, enamasti eelis-
tati seda teha meilitsi, posti teel või mindi ise arhiivi
kohale. 2015. aasta oli ülemineku-aasta, uus hal-
dusliides käivitus aprillikuus. Alates 2016. aastast
võib VAUd pidada täie õigusega arhiivipäringuid
haldavaks keskkonnaks.

Uuenenud VAU on hästi omaks võetud

Iga süsteemiarenduse eesmärk on muuta teenus
kättesaadavamaks, teenindus sujuvamaks ja töö-
korraldus mõistlikumaks. Üksiti toob iga uuendus
esialgu kaasa ka segadust ja tekitab vahel paha-
meeltki. Kliendid, kes olid harjunud asju ajama
meilitsi ja telefonitsi, ei olnud varmad uusi võima-
lusi kasutama. Esimestel kuudel kasvas märga-
tavalt haldurite koormus. Uute oskuste ja töövõ-
tete omandamise kõrval tuli iga päev ka kliente
juhendada. Kuid me kõik töötame ühe eesmärgi
nimel. Korrektsetl täidetud päringuvormid ja täp-
sed algandmed võimaldavad päringuid kiiremini
menetleda, arhivaaridel on lihtsam teatise koostada
ning kliendid saavad oma küsimustele ammen-
dava vastuse.

Rahvusrhiivi kliendid on ka notarid, juriidili-
sed isikud, kohalikud omavalitsused ja riigiasutused.
Ladusa koostöö ja osapooltele sobiva asjaajamise
nimel suhtlesime mitmete ametite esindajatega,
selgitasime oma eesmärgi ja põhimõtteid ning
korraldasime infopäevi. Pärast pooleteiseaastast
päringute menetlemist võib öelda, et nii arhiivitöö-
tajad kui ka kliendid on VAU hästi omaks võtnud.

Päringud 2015.–2016. aastal

Aasta	Esitatud päringud	Muud kanalid	VAU		
			VAU	SKA	eesti.ee
2015	6105	1184	3746	964	211
2016	6461		5147	1088	226

Noora klienditeenindajad
Riin Riiberg ja Raissa Viira

Moonika Endla Madara valvelauas
päringut vastu võtmas

Vaade UNESCO peahoone siseõuelt

Toivo Jullinen

UNESCO maailma mälu programm

UNESCO ehk Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioon on üks ÜRO 16 eriorganisatsioonist. UNESCOI on neli suuremat tegevusvaldkonda: haridus, kultuur, teadus ning informatsiooni- ja kommunikatsiooni-tehnoloogia ja meedia. Nendes suundades te-
gutsetakse valdkonnaüleselt, ühendades haridust, teadust, kultuuri, keskkonnakaitset, inimõigusi ja palju muud. Maailma vaimse ja füüsilise pärandi väärtustamise kõrval tegeleb UNESCO ka üldi-
semate vastuste otsimisega tänapäeva maailma kõige põletavamatele küsimustele. Eestis ühendab ja koordineerib vastavaid tegevusi UNESCO Eesti rahvuslik komisjon.

2015. aasta kevadel pöördusid UNESCO Eesti rahvuslik komisjon ja kultuuriministerium rahvusarhiivi poole ning järgnenud arutelude käi-
gus leiti, et rahvusarhiivi kaasates oleks võimalik senisest edukamalt lüüa kaasa UNESCO maailma mälu programmi tegevustes. Maailma mälu prog-
ramm kui UNESCO tegevusliin sai alguse 1992. aastal. Selle eesmärk on aidata kaasa dokumendi-
pärandi säilimisele, tutvustamisele, uurimisele ja kasutamisele, sõltumata dokumendi päritolust. Üsna peatselt asusin täitma UNESCO Eesti rahvus-
liku komisjoni nõukoja liikme ja UNESCO maailma mälu programmi Eesti kontaktisiku rolli.

Dokumendipärandi alased soovitusel

2015. aasta 1.–2. juulil toimus Pariisis UNESCO peamajas liikmesriikide ekspertkomitee koosolek, mille eesmärk oli koostada UNESCO dokumen-
taalse kultuuripärandi säilitamis- ja juurdepääsu-
alased soovitusel¹. Soovituste koostamine algatati juba 2012. aastal ja selle eesmärk on tugevdada UNESCO maailma mälu programmi nii-öelda õigusliku vahendiga, millele liikmesriigid saaksid toetuda. Varasemas etapis otsustati, et konvent-
siooni asemel luuakse mõnevõrra pehmemat tüüpi akt ehk soovitusel, mille rakendamine oleks liikmesriikide jaoks paindlikum.

Koosolekul osales umbes 150 inimest (suu-
remate riikide delegatsioonid). Juhatajaks valiti Barbadosese esindaja Alissandra Cummins, kes oli arutlusel oleva tekstiga ka varem süvitsi tegele-
nud. Ida-Euroopa sai vastavalt reglemendile ühe asejuhataja koha, mida valiti vastavalt kohapeal saavutatud kokkuleppele täitma Poola riigiarhiivaar Wladyslaw Stepniak.

Üldise arutelu faasis osales umbes paarküm-
mend riiki. Veidi pikemalt esinesid Rootsi, Kanada,

¹ Intergovernmental Special Committee meeting of experts related to the Draft Recommendation concerning the Pres-
ervation of, and Access to, Documentary Heritage in the Digital Era.

Austraalia, Hispaania, Holland, Poola, Namiibia ja Venemaa. Sellest vorust võiks sõelale jäänud teemadest mainida mõnda: tekstis tuleks vältida liigsõnalisust ja samas ka liigdetailsust, aeguvaid ajastumärke (näiteks Twitter), aga ka digiajastut ennast, mis on dokumendipärandi seisukohalt vaid üks viiv. Palju päikest troopikas (säilitusrisk) ja segunenud pärandit (koloniaalajastu tuleml) ei olnud sõnavõtjate arvates piisavalt kajastatud. Rõhutati, et mäluasutus peab olema pärandi hindamisel ja valikul vaba. Rohkem peaks panema rõhku taaskasutamisele ning teadus- ja arendustegevusele.

Liikmesriikidevahelise ekspertkomitee 1.–2. juuli 2015 koosoleku ruum Pariisis UNESCO peamajas

Hilisema ekspertarutelu käigus esitati üle 190 muudatusettepaneku, millest suur osa olid täpsustavad, esitatud ettepanekut täiendavad, aga ka üksteist välistavad. Järgnenud muudatusettepanekute läbivaatamise käigus täpsustati mitmeid definitsioone (dokument, dokumendipärand, säilitamine jne), lisati lõik säilitusosa tugevdamiseks (koolitus ja ressursid), kärbiti ilukõnet ning täiendati olemasolevate instrumentide (konventsioonid, deklaratsioonid ja seisukohavõttud) viiteid. Eesti tegi ühe sellise ettepaneku (*Warsaw Declaration „Culture-Memory-Identities“*, 2011), mida ka arvesse võeti. Digitaalse ajastu viide jäi küll pealkirjast välja, kuid seda täpsustati tekstis. Õiguspärase juurdepääsupiirangute puhul lisati viide vajadusele omada ka nende vaidlustusmehhanismi.

Ajapuuduse tõttu valmis teise päeva lõpuks ainult ingliskeelne tekst. Eelnevalt läbivaieldud sõnastused leidsid üldiselt toetust ja kokkuvõtteid tehes leiti, et algne eesmärk, esitada soovitus tekst sügisele UNESCO 38. peakonverentsile, on reaalne. UNESCO peakonverents võttis soovitus vastu 2015. aasta 17. novembril ning praeguseks on UNESCO Eesti rahvuslik komisjon tõlkinud soovitus ka eesti keelde.²

Maailma mälu register

UNESCO maailma mälu register sisaldab olulisi kollektsioone inimkonna dokumenteeritud mälust³. Esimesed kanded tehti registrisse 1997. aastal, 2015. aastaks oli selles rahvusvahelises dokumendipärandi nimekirjas 348 kannet kõikjalt maailmast. Registris kirjeldamise ettepanekuid saavad esitada liikmesriigid ning need vaatab läbi ametlik rahvusvaheline soovituskomitee, kelle heakskiidu saanud nomineerimised kinnitab UNESCO peadirektor. Eestil on selles registris üks ühine kanne koos Läti ja Leeduga: Balti keti dokumendipärand (2009)⁴. Balti keti dokumendipärandi kõige esinduslikum osa on hoiul Eesti ja Leedu rahvusarhiivis ning Läti rahvarinde muuseumis.

2016. aasta esitamisvooruks viis senine kolme riigi mäluasutuste koostöö veel ühe ühise taotluse esitamiseni. Seekord oli dokumendikogumiks, mida sooviti UNESCO maailma mälu registris kirjeldada, Siberi vangilaagrites kaseto hule kirjutatud ja Eestisse, Lätti või Leetu aastatel 1941–1965 lähedastele saadetud kirjad. Ettevõtmise üheks algseks eestvedajaks oli Tukumsi muuseumi direktor Agrita Ozola, kellel ei olnud eelmise ühisesitluse tuules kuigi keeruline saada nõusse kolme riigi UNESCO rahvuslikud komisjonid ja maailma mälu programmi kohalikud esin-dajad.

- 2 http://www.unesco.ee/public/Recommendation_concerning_the_preservation_of_and_access_to_documentary_heritage_including_in_digital_form.pdf
- 3 <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/memory-of-the-world/register/>
- 4 <http://www.balticway.net/>

Esitluse koostamiseks kohtuti 2015. aasta kevadel Vilniuses, sama aasta sügisel Riias ja Tukumsis ning 2016. aasta kevadel Tallinnas. Eesti poolt löid projektis kaasa Kerli Gutman ja Margit Siim UNESCO Eesti rahvuslikust komisjonist, Toivo Jullinen UNESCO maailma mälu programmi kohaliku esindajana ning Martin Andreller Okupatsioonide muuseumist. Martinile jäi ka põhiraskus esitatavate Eesti dokumentide kirjeldamisel, kuna kõik dokumendid asuvad Tallinnas Okupatsioonide muuseumis. Käsitletava ajaperioodi asjatundjana oli Eesti poolt kaasatud doktor Aigi Rahi-Tamm Tartu ülikoolist.

Kokku on taotluses kirjeldatud 102 (neist 29 Eestist, 44 Lätist ja 29 Leedust) kaseto hukirja, mis asuvad kolme Balti riigi 21 mäluasutuses. Esitajad kirjeldavad nende 102 dokumendi unikaalsust, mis seisneb nii nende materjalis, ajaperioodis, oludes kui ka sisus, mida nad edasi annavad. Kolme riigi ühistaotluse saatis ametlikult UNESCO peadirektorile 30. mail 2016. aastal Läti kultuuriminister Dace Melbārde. Ekspertide ja rahvusvahelise soovituskomitee arvamuse teadasaamiseks kulub tavaliselt kuni poolteist aastat.

UNESCO maailma mälu programmi uuendamine

Kuigi üldiselt ollakse ühel meelel, et maailma mälu programm on seni olnud tegus ja kasutoov, leidis programmi rahvusvaheline nõukogu oma koosolekul Abu Dhabis 2015. aasta oktoobris, et aeg on küps senise hindamiseks ja vajadusel sihtide korrigeerimiseks. On ka kriitikuid, kes leiavad, et teha võiks rohkem, kuid siis tuleks ka raha senisest rohkem eraldada. Üheks probleemseks valdkonnaks on kujunemas just maailma mälu registrisse kandmiseks esitatavad taotlused. Peamiselt seetõttu, et praegusel valitsustel pole ühesugust ajaloovaadet. See on kaasa toonud pingeid näiteks Jaapani, Hiina ja Korea vahel, samuti Venemaa ja Jaapani vahel, kui arutelu all on olnud dokumendikollektsioonid möödunud sajandi kolmekümnendatest ja neljakümnendatest aastatest. See asetab UNESCO suurema surve alla.

2016. aasta suveks valmis analüüsi- ja diskussioonidokument, mille autorid Abdulla

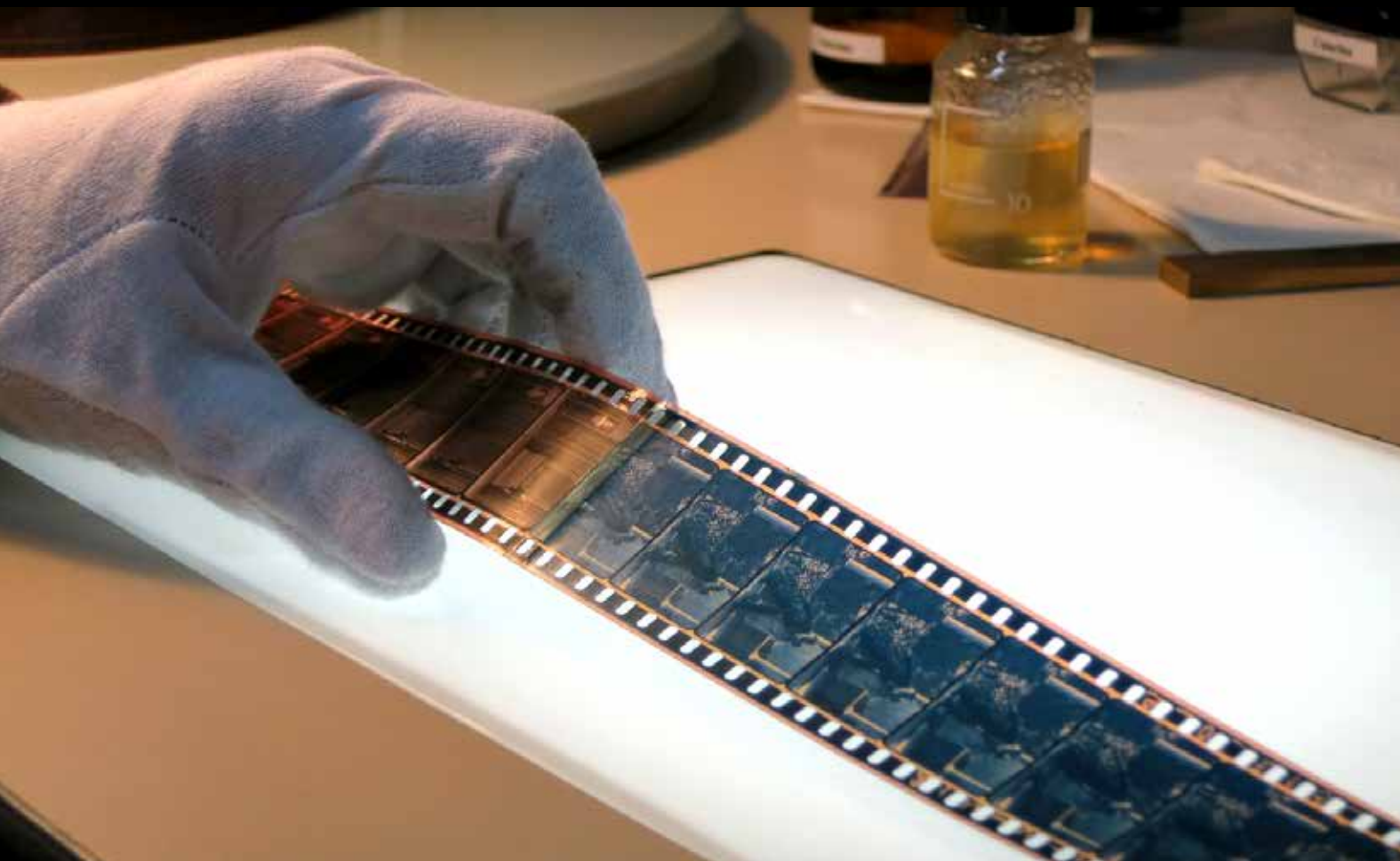
El Reyes (Abu Dhabi, Araabia Ühendemiraadid), David Fricker (Austraalia) ja Ian E. Wilson (Kanada) on kõik dokumendipärandi valdkonna tuntud ja tunnustatud asjatundjad. UNESCO rahvuslikele komisjonidele, maailma mälu programmi kohalikele esindajatele ja teistele huvitatuile suunatud dokumentidele oodati arvamusi 2016. aasta septembriks.

Eesti vastuses, mis valmis UNESCO Eesti rahvusliku komisjoni ja rahvusarhiivi koostööna, on püütud jääda asjalikuks. Märgitakse, et maailma mälu register on seni lõviosa tähelepanust ja vahenditest endale saanud ning seetõttu on võimalusi tulevikus rohkem tähelepanu pöörata ka just dokumendipärandi säilimise ja kasutatavuse tagamisele. Samuti oleks mõistlik teavitustöö ja muude vahendite abil tasakaalustada maailma mälu registri märgatavat õhtumaakeskust. Ouline on püüda säilitada programmi senist ekspedikeskset lähenemist kõigis otsustes ja otsustamistasandil. Eesti ei toeta ka liikmesriikidele vetoõiguse andmist maailma mälu registri vastuoluliste nominatsioonide suhtes. Samuti ei peaks ellu kutsuma uusi rahasöövaid ja formaalseid tegevusi, mis vähendaksid UNESCO niigi piiratud ressursside kasutamist.

UNESCO Balti kolleegid Tallinnas 29. aprillil 2016 pärast ühistaotluse töökoosolekut

2017. aastal toimub programmi nõukogu plaanipärane koosolek, mille kutsub kokku UNESCO peadirektor, ning siis saame tõenäoliselt ka uudiseid tuleviku ja registri kohta.

FIAFi suvekool, filmilindi liitekohtade kontroll L'Immagine Ritrovata laboris.

Kadi Sikka, Eva Näripea

Bologna suvekool ja teised filmiarhiivi õppereisid

Audiovisuaalse pärandi säilitamine on uus ja digitaalses kontekstis ka kiiresti arenev ning muutlik valdkond, mistõttu kuulub rahvusvaheline koostöö ja uusimate säilitusmeetoditega kursis olemine filmiarhiivi töötajate igapäevategevuste hulka. Rahvusarhiivi filmiarhiiv on 2008. aastast Rahvusvahelise Filmiarhiivide Föderatsiooni (FIAF)¹ ja 2017. aastast Euroopa Filmiarhiivide Ühenduse (ACE)² liige. Mõlemad organisatsioonid korraldavad üritusi ja pakuvad erialaspetsialistidele koolitusi nii audiovisuaalpärandi kogumise, säilitamise kui ka kogude kureerimise ja kättesaadavaks tegemise vallas.

2016. aastal alustas Briti Filmi Instituut (BFI) filmiarhiivide juhtidele suunatud koolitusprogrammiga „Archive Futures“. 22.–24. veebruaril Londonis toimunud esimesel koolitusel osales 16 inimest Aasia, Lõuna-Ameerika ja Euroopa filmiarhiividest ning teistest filmipärandiga tegelevatest asutustest, nende seas rahvusarhiivi filmiarhiivi esindajana ka Eva Näripea. Kolme väga intensiivse õppepäeva jooksul tutvustasid ühtekokku 18 BFI töötajat instituudi filmiarhiivi värskemaid saavutusi, keskendudes peamiselt digitud

filmipärandi säilitamise, restaureerimise ja kureerimise innovaatilistele lahendustele. Veel vaadati üle 2012. aasta lõpus Gaydonis Warwickshire'is valminud algmaterjalide hoidla BFI Master Film Store ja John Paul Getty Jr nimeline säilituskeskus Londoni lähistel Berkhamsteadis.

Filmirestaureerimise suvekoolide korraldamist alustas FIAF 1973. aastal. Alates 2007. aastast toimub Itaalias, Bolognas L'Immagine Ritrovata laboris iga kahe aasta tagant rahvusvaheline suvekool. Ajavahemikus 24. juunist – 5. juulini 2016 toimunud koolitus keskendus filmipärandi säilitamise ja digitaalse restaureerimise probleemidele ning jagunes kolmeks suuremaks teemaks: iseseisev e-õpe, teoorialoengud Cineteca di Bologna ruumides ja kahenädalane praktika L'Immagine Ritrovata laboris. Väikestes gruppides õppides oli võimalik läbida kõik filmi säilitamise töövoog etapid, alates filmilindi seisukorra kontrollist, tehnilisest ja sisulisest dokumenteerimisest kuni konserveerimise, digimise, digitaalse restaureerimise, järeltöötuse ja hoiustamiseni. Loenguid ilmestasid filmiseansid, kus esitleti filmirestaureerimise projekte ning avati täpsemalt nende meetodilist ja tehnilist tausta.

Filmirestaureerimise tippkeskuse L'Immagine Ritrovata spetsialistide käe all restaureeritud

1 Fédération Internationale des Archives du Film.

2 Association des Cinémathèques Européennes.

BFI Master Film Store, Gaydon, Warwickshire.

filmid jõuavad maailma suurematele filmifestivalidele (Veneetsia, Berlinale ja Cannes) ning samuti mitmetele Aasias ja Ameerikas toimuvatele festivalidele. Tihedas konkurentsipäikes 2016. aastal toimunud suvekooli 31 riigist 46 osalejat: audiovisuaalpärandiga tegelevad spetsialistid ja tudengid üle maailma. FIAFi suvekoolis on tänaseks osalenud kaks eestlast: filmiarhiivi spetsialistid Kadi Sikka (2016. aastal) ja Õie Kukk (2009. aastal).

2016. aasta pakkus filmipärandi sõpradele erilise maiuspala, sest lisaks suvekoolile toimus Bolognas juba 30. korda iga-aastane filmipärandi restaureerimisele ja taaskasutusele pühendatud festival „Il Cinema Ritrovato“. Kaheksa päeva jooksul linastus viies kinosaal ja linna peaväljakul vabaõhukinos üle 400 filmi (ajavahemikust 1896. aasta kuni tänapäev), paljusid neist näidati 35millimeetrise filmilindilt, seejuures mõnda ka ajaloolise projektoriga. Samal ajal toimus Bolognas FIAFi kongress „A New Life for the Cinema of the Past“ ja Audiovisuaalarhivaaride Ühenduse (AMIA)³ sümposium „The Reel Thing“. Juuni lõpus

3 Association of Moving Image Archivists.

FIAFi suvekooli õpilased ja juhendajad L'Immagine Ritrovata labori siseõuel.
Foto: Lorenzo Burlando, L'Immagine Ritrovata, 2016

avati Bologna peaväljaku Piazza Maggiore all asuvas näitusesaalis filmi algusaegu ning vendade Lumière'ide foto- ja filmitööstust tutvustav näitus „Lumière! L'invenzione del cinematografo“.

Augusti lõpus ja septembri alguses sõitis kaheksaliikmeline filmiarhiivi esindus – Lea Tegelman, Gerli Rebane, Eva Näripea, Mairold Kaus, Õie Kukk, Kadi Sikka, Anna Michelson ja Jarmo Nagel – Rootsi ja Taani. Mõlemal juhul anti meile võimalus tutvuda nii konserveerimislabore ja hoidlate säilituspoolega kui ka Stockholmi ja Kopenhaageni kesklinnades paiknevate „kinomajadega“.

Praktiliste näpunäidete ning hindamatu kogemuse kõrval kinnitas külaskäikudel ja koolitustel õpitu eelkõige mõtet filmipärandi säilitamisest kui pidevast tõlkimistööst: üksikust kaadrist liikuvaks pildiks, filmilindist hoidlariulil digitaalseks numbrijadaks serveris. Head tulemust on võimalik saavutada vaid läbimõeldud meetodika, rahvusvahelise kogemuse, kvaliteetsete töövahendite, pühendunud meeskonna ja austusega algmaterjali vastu. Vaid nii õnnestub säilitada filmi algmaterjal parimal võimalikul viisil ning tõlkida aastatetagune vaatajakogemus tänasele publikule arusaadavasse keelde.

Filmiarhiivi esindus visiidil Rootsi Filmi Instituudis.

BFI konserveerimislabor John Paul Getty Jr nimelises säilituskeskuses Londoni lähisel Berkhamsteadis.

Eva osavõttu koolitusest „Archive Futures“ rahastas British Council; Kadi osalemist suvekoolis toetasid Eesti Kultuurkapital, Euroopa Filmiarhiivide Ühendus ja Balti Audiovisuaalsete Arhiivide Kolleegium; filmiarhiivi visiit Rootsi Filmi Instituuti ja Taani Filmi Instituuti sai teoks tänu Põhjamaade Ministrite Nõukogu Põhja- ja Baltimaade avaliku halduse mobiilsusprogrammile.

Eduard Wiiralt rongijaamas enne Pariisi sõitmist, 1946. Foto: Harald Perten. RA, EFA.656.P.O-407412

Eedo Karrisoo, Milvi Laid, Heinrich Laretei, Jutta Kippasto ja Olav Roots pagulasajakirjanike kontserdil Stockholmi kontserdimajas, 1951. Foto: Harald Perten. RA, EFA.656.P.O-407437

Eva Näripea, Ivi Tomingas,
Pearu Tramberger, Paavo Annus

Eesti rannast Rootsi randa: Rootsi Eestlaste Liit ja Harald Perten

Rootsi Eestlaste Liidu (REL, www.rootsieestlasteliit.org/) kogu (fond 656) esimesed säilikud saabusid filmiarhiivi 2014. aastal. Rootsis elavaid eestlasi ja Eestimaa sõpru ühendav liit asutati 1993. aastal ja on 1956. aastal rajatud Rootsi eestlaste esinduse õigusjärglane. Hetkel kuulub liitu üle 1000 liikme, nende seas nii organisatsioone kui ka üksikisikuid. RELis on 17 piirkondlikku organisatsiooni ja 10 komisjoni ning liitu juhib 17liikmeline juhatus. Kõige suurem tänu selle eest, et kogu Eestisse jõudis, kuulub RELi arhiivikomisjoni esimehele Jüri-Karl Seimile, ent mitte vähem tähtis pole olnud BaltHerNeti (*Baltic Heritage Network*) ja selle suvekoolide roll. Juba alates 2008. aastast on see koostöövõrgustik teinud tänuväärset tööd Eesti diasporaa kultuuriväärtuste talletamisel. Filmiarhiivis paikneva kogu digimist toetas rahvuskaaslaste programm.

Kogu koosneb 47 filmist (kokku 9 tundi), 45 helilindist ja 3301 fotost, mis on praeguseks üles laaditud ka rahvusarhiivi fotode andmebaasi Fotis; 15 filmi on nähtavad arhiivi filmide andmebaasis FIS. Tuleb rõhutada, et kogu on äärmiselt mitmekesine, näiteks katab filmikollektsioon ajavahe-
miku Vabadussõjast kuni 1951. aastani, fotokogu piirid on aastad 1944–2000 ning helikogul

aastad 1940–1977. Kolleksioon sisaldab palju sellist materjali, mida Eestis enne üldse ei leidunud või mida oli väga vähe.

Paljude filmiarhiivi jõudnud fotode ja filmikaadrite autor on Harald Perten (1913–1992). Perten oli põllumajandusteadlane ja teraviljakeemik, kes saavutas omal alal suurt edu, tegutsedes esmalt keemikuna Rootsis, seejärel ÜRO eksperdina Itaalias, Senegalis ja Sudaanis ning lõpuks teadlasena Šveitsis, kus ta ka suri. Perteniteadus-
saavutuste tipp on tema leiutatud gluteeni indeksi meetod teravilja kvaliteedi määramiseks, mis pälvis rahvusvahelise teraviljade teaduse ja tehnoloogia assotsiatsioonilt Friedrich Schweizeri teenetemedali. Sama assotsiatsioon annab nüüd välja ka Pertenite preemiat. 1962. aastal asutas ta firma Perten Instruments, mis toodab aparate Pertenite meetodite kasutamiseks teraviljatööstuses. Perten õppis Jakob Westholmi gümnaasiumis ning hiljem (1930–1934) Tartu ülikoolis majandust ja õigusteadust, kuuludes alates 1931. aastast üliõpilaskorporatsiooni Vironia. Enne läände põgenemist oli ta Eestis oma isa Juhan Pertenite leivatööstuses ärijuht. Põhitöö kõrvalt harrastas Perten motosporti (osales 1936. aasta Berliini olümpiamängudel tähesõidus), tennist (võitis 1947. aastal Rootsi koondise

Harald Perten.
Foto: Hella Perten.
RA, EFA.656.P.O-407217

liikmena osa laskmise maailmameistrivõistlustest) ning tundis suurt huvi fotograafia ja filminduse vastu.

RELi kogu tervikuna on, nagu öeldud, uni-kaalne ja väga mitmekesine, ent põnevaimate salvestiste hulka kuuluvad kindlasti helisalvestis Konstantin Pätsi viimasest avalikust kõnest 21. juunil 1940, värvilised filmilõigud Konstantin Pätsist Oru residentsis ja filmikroonika eestirootslaste lahkumisest Haapsalu sadamas.

Salvestis Konstantin Pätsi kõnest ja 21. juuni riigipöörjatest on ainus neist sündmustest säilinud helidokument. Seni oli 21. juunil Kadriorus toimunu kohta võimalik infot saada vaid toonastes ajalehtedes kirjutatu ja hiljem kirja pandud vastuoluliste mälestuste põhjal. Ringhäälingu tehtud helisalvestis kuulutati juba aastakümneid tagasi lootusetult kadunuks. Nüüd taas leitud helijäädvustusel püüdis president Kadrioru kogunenud rahvahulgaga dialoogi astuda, kuid üritus nurjus jõuliste vahelehüüete tõttu ja kõnelejal tuli lossi rõdult lahkuda. Samuti on väärtuslik kiriku- ja haridustege-lase Johan Kõpu ettekanne Eesti Üliõpilaste Seltsi

Meeste pulgatants Göteborgi laulupeol, vasakult esimene Sven Hansson, 1958.
Foto: Harald Perten. RA, EFA.656.P.O-407342

Eesti president Konstantin Päts kõneleb 21. juunil 1940 Kadrioru lossi rõdul.
Foto autor teadmata. RA, EFA.261-254

ajaloo teise trüki esitlusel Rootsis (1953). „Olgem kindlad lootuses ja teos,“ rõhutas Eesti vabariigi 32. aastapäeva piduliku aktuse kõnes Stockholmi kontserdisaalis 1950. aastal riigitegelane August Rei. Helilindilt pealkirjaga „Siuru jutud“ (1951) võib kuulda Marie Underi ballaadi „Kotermann“. See helisalvestis on teadaolevalt ainus tänaseni säilinud elav esitus Underi loomingust poetessi enese ettekandes.

Teet Koppel, Riina Reinik, Priit Hallap, Milvi Laid, Harri Kaasik, Agnes Lepp-Kaasik ja Jussi Romot „Kalurineiu“ etendusel Stockholmi kontserdimajas, 1948. Foto: Harald Perten. RA, EFA.656.P.O-417254

Filmilintidele on jäädvustatud 1939. aasta suvel Oru residentsis ja Toila rannas toimetav president Konstantin Päts ja tema lähikondlased (operaatoriks Aleksander Lellep). Need värvi-kaadrid on ühed vähestest, mis on sõjaeelsest perioodist säilinud. Samuti jäädvustas Perten Tallinna linnapilti pärast märtsipommitamist 1944. aastal. Ajaloo traagilisi keerdkäike peegeldav filmimaterjal jätkub eestirootslaste lahkumisega Haapsalu sadamast („Eesti rannast Rootsi randa. Põgeniku teekond“, 1944–1947, Harald Perten) ja olustikukaadritega eestlaste põgenikelaagrist Lõuna-Rootsis („Eestlane paguluses“, 1948). Elu paguluses kajastavad näiteks Perteni vändatud filmilõigud Stockholmi Eesti gümnaasiumi lõpuksamitist ja lõputunnistuste kätteandmisest (1949). Filmile salvestatuna jõuavad vaatajateni ka Eesti diasporaa kultuurisündmused ja -tegelased (kaadrid Aino Kaldast, Karl Ristikivist, Marie Underist jt).

Temaatiliselt väga mitmekesise fotokogu põhiosa jääb 1950.–1970. aastatesse, kajastades Rootsi eestlaste kultuurielu: laulupeod, ESTOd, kontserdid, kirjanike koosviibimised, hariduselu, õppetöö koolides, vabaaja tegevused noortele ja nii edasi. Ühiskondlikku elu kajastavad Eesti vabariigi aastapäevade tähistamised, küüditatute meelepidamine, protestiliikumine Balti riikide okupeerimise vastu ja RELi enda tegemised. 1990. aastatest on ülespildistusi ka Eestis toimunud üritustest. Rikkalikust fotokogust leiab paljude silmapaistvate kultuuri- ja ühiskonnategelaste fotosid, näiteks Eduard Tubinast, Naan Põllust, Marie Underist, Artur Adsonist, August Mälgust, Karl Ristikivist, Johannes Aavikust, Ernst Idlast, Milvi Laidist, Gustav Suitsust, Johan Köpust, August Reist, Heinrich ja Käbi Lareteist ning veel paljudest teistest. Nimetatud ülesvõtete autorid on Hella ja Harald Perten, Mihkel Lepper, Oskar Kopler, Ruho Tippo ja teised.

Ernst Idla, Jarl Hjalmarsson, kuninganna Silvia, Ingrid Idla ja Rootsi kuningas Carl XVI Gustav võimlemiskeskuse Idla Center avamisel, Stockholm 1977.
Foto: Rein Vålme. RA, EFA.656.P.O-408656

Ahti Pae annab Balti Koostöö Komisjoni memorandumit üle Rootsi välisministrile Ola Ullstenile, 1980.
Foto: Leonid Niedre. RA, EFA.656.P.O-408718

Rootsi eestlaste esinduse kultuuriauhinna pälvis Käbi Laretei. Seisavad (vasakult) Ahti Pae, Rudolf Schmuul, Ants Kippar, paremal vaimulik Elmar Töldsepp, 1977. Foto: Mihkel Lepper. RA, EFA 656.P.O-408810

Autorid

Kuldar Aas	digitaalarhiivi asedirektor
Paavo Annus	filmiarhiivi arhivaar
Kaia Ivask	Tartu kasutusosakonna asejuhataja
Kalev Jaago	Tartu kasutusosakonna arhivaar
Toivo Jullinen	riigiarhivaari asetäitja
Eve Keedus	Tartu säilitusosakonna konservaator
Birgit Kibal	riigiarhivaari nõunik, infojuht
Jaan Lehtaru	Tartu säilitusosakonna konserveerimisvaldkonna juht
Sven Lepa	Tartu kasutusosakonna arhivaar
Sigrit Mahla	personalijuht
Eva Näripea	filmiarhiivi direktor
Kristi Ots	haldusbüroo peaspetsialist
Priit Pirsko	riigiarhivaar
Liina Rebassoo	Tartu kasutusosakonna arhivaar
Kadi Sikka	filmiarhiivi peaspetsialist
Liisi Taimre	riigiarhivaari nõunik, turundusjuht
Helina Tamman	teadus- ja publitseerimisbüroo nõunik
Tõnu Tannberg	teadus- ja publitseerimisbüroo direktor
Lea Teedema	Tartu kogumisosakonna arhivaar
Helina Tennasilm	Tallinna kasutusosakonna arhivaar
Ruth Tiidor	Tartu säilitusosakonna juhataja
Ivi Tomingas	filmiarhiivi arhivaar
Pearu Tramberg	filmiarhiivi juhtivkonsultant
Hanno Vares	riigiarhivaari nõunik
Nele Volbrück	Tallinna kogumisosakonna arhivaar

Fotod:

Benno Aavasalu, Indrek Aija, David Anderson, Lorenzo Burlando, Rene Haljasmäe, Toivo Jullinen, Riine Kallas, Birgit Kibal, Andres Kiho, Marian Kivila, Jaan Lehtaru, Jarmo Nagel, Marju Niinemaa, Piret Noorhani, Margit Siim, Helina Tamman, Helina Tennasilm, Kristina Teral, Ruth Tiidor, Tõnis Tärna

Kronoloogia

2015

JAANUAR

- 15–17** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg osalesid europrojekti E-ARK (*European Archival Records and Knowledge Preservation*) koosolekul Kölnis.
- 22–23** Kuldar Aas osales europrojekti APEX (*Archives Portal Europe Network of eXcellence*) esindajana europrojekti CENDARI (*Collaborative European Digital Archive Infrastructure*) välisekspertide kohtumisel Pariisis.
- 28** Tartus toimus arhiivinõukogu koosolek, kus esinesid sõnavõttudega Priit Pirsko ja Kuldar Aas.
- 29** Tõnu Tannberg pidas Maneeži majas loengu „Elu keisri eest. Eestlased Vene armees ja Esimeses maailmasõjas“. Samal päeval avas Tiit Noormets rahvusarhiivi galeriis fotonäituse „Kaitseliitlased 1918–1940“.
- 30** Ajaloolane Aadu Must pidas J. Liivi tänava majas loengu „Perekonnavaloo uurimine: teadus, kunst või käsitöö?“. Ühtlasi esitleti ka raamatut „Perekonnavaloo uurija käsiraamat“.

VEEBRUAR

- 12** Jaak Koiduaru osales rahvusarhiivi uue peahoone Noora ehituse avakoosolekul, mis toimus Nooruse 3 ehitusplatsil.
- 15** Tiina Männapsoo ja Liina Maadla juhtimisel toimus Madara majas esimene uurijatund. Edaspidi on uurijatunnid toimunud iga kuu kolmandal kolmapäeval.
- 16–20** Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Lauri Leht osalesid projekti E-ARK koosolekutel Inglismaal Portsmouthis.
- 20** Sven Lepa ja Liisi Taimre pidasid Tallinna inglise kolledži ajalookonverentsil ettekande kultuuripärandi taaskasutusest.
- 27** Ajaloolane Ago Pajur pidas Maneeži majas loengu teemal „1917. aasta – Eesti iseseisvuse eeltakt“.

MÄRTS

- 2** Hispaania tudeng Pascual Ruiz Segura alustas programmi Erasmus toel rahvusarhiivi Tallinna ja Tartu üksustes kolme kuu pikkust konserveerimispraktikat.

- 3-4** Kääriku spordikeskuses toimunud Eesti mäluasutuste talveseminaril „21. sajandi mäluasutus“ esinesid ettekannetega Maive Mürk ja Tõnis Tärna.
- 5-6** Tartu ja Tallinna säilitusüksusi külastas Consuelo Martínez firmast Preservation Technologies Ibérica, S.L., tutvustades paberineutraliseerimise tehnoloogiat.
- 7-8** Sven Lepa pidas ettekande Baltisaksa Genealoogia Seltsi aastakonverentsil Saksamaal Darmstadtis.
- 19-20** Tõnis Tärna osales projekti APEX ülevaatusel Haagis.
- 19-21** Indrek Kuuben ja Kadri Tooming esinesid ettekandega Türgi riigiarhiivi korraldatud konverentsil „Documents of the First World War Centenary“ Istanbulis.
- 26** Tallinnas toimus Eesti Arhivaaride Ühingu aastakoosolek.
- 28** Priit Pirsko ning Balti filmi- ja meediakooli direktor Katrin Saks allkirjastasid lepingu tudengifilmide hoidmiseks filmiarhiivis.
- 30** Rahvusarhiivi külastas Poola rahvusliku mälu instituudi arhiivisektori juht Rafał Leśkiewicz.

APRILL

- 1** Uurimissaaliloengus J. Liivi tänava majas kõneles Alo Lõhmus Vabadussõja kirjallikust mäletamisest.
- 8** Lauri Leht osales Haagis toimunud digitaalse arhiveerimise ühenduse Open Preservation Foundation juhatuse koosolekul.
- 8-10** Tiia Nurmsalu ja Kärt Pauklin osalesid konverentsil „Adapt&Evolve“ Londonis.
- 9-20** Eva Näripea viibis Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu aastakongressil Sydneys ja Canberras.
- 13-16** Kati Sein osales digisäilitustarkvara Preservica kasutajate kokkusaamisel Oxfordis.
- 15** Rahvusarhiivi uuele peahoonele asetati nurgakivi Tartus Nooruse 3, sõnavõtuga

esinesid vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi, Riigikogu kultuurikomisjoni liige Aadu Must, Tartu linnapea Urmas Klaas, Tartu praost Joel Luhamets ja riigiarhivaar Priit Pirsko.

- 18** Viimsi raamatukogus toimus Tiina Mänapsoo ja Liina Maadla juhatusel arhiivi kasutamist tutvustav uurijatund.
- 22-24** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg kaitsesid projekti E-ARK esimese aasta aruannet Euroopa Komisjonis Luxembourgis.
- 24** Ajaloolane Meelis Saueauk esines ajaloo-pärastlõunal Maneeži majas, kus esitleti ka publikatsiooni „Propaganda ja terror“.
- 27-30** Birgit Kibal ja Sven Lepa osalesid rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS konverentsil ja europrojekti „Kogukond kui mänguruum“ (edaspidi CO:OP) avaseminaridel Prahas.
- 29** J. Liivi tänava majas tehti Esimese maailmasõja ühisloome projekti vahekokkuvõte.

MAI

- 5** Kuldar Aas, Lauri Leht, Aadi Kaljuvee ja Tarvo Kärberg osalesid Riias konverentsil SEMIC 2015.
- 5** Maneeži majas toimus Aadu Musta loeng teemal „Perekonna ja kodukoha lugu ning rahvuslik identiteet“.
- 12-13** Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Lauri Rätsep osalesid europrojekti E-ARK koosolekutel Viinis.
- 12-15** Toivo Jullinen, Lauri Leht, Pille Noodapera ja Hanno Vares viibisid välisministeeriumi arengukoostööprojekti raames Moldovas Chişinăus, kus nõustati kolleege tänapäevase arhiivinduse teemadel. Aprillis anti sealsamas üle arhivaalide digimiseks vajalik skannerikomplekt.
- 14** Tallinna ülikooli ajaloo instituudis valiti 2014. aasta parimaks ajalooraamatuks Piret Lotmani koostatud monograafia „Heinrich Stahl elu ja looming“.

- 16** Muuseumiöö raames tähistati esimest korda Tartus J. Liivi tänava hoones arhiiviood. Ekskursioonidel ja töötubades osales enam kui tuhat inimest, kes said osa ainulaadsest võimalusest näha ajaloolist arhiivihoonet enne ümberkolimist täies sisustuses viimast korda.
- 20** Madara arhiivihoones toimus uurijatund, kus Liina Rebassoo tutvustas kaartide infosüsteemi.
- 21-22** Toivo Jullinen viibis UNESCO maailma mälu programmi Baltimaade koostöö nõupidamisel Vilniuses.
- 28** Lauri Leht osales digitaalse arhiveerimise ühenduse Open Preservation Foundation liikmete aastakoosolekul Viinis.

JUUNI

- 5** Maneeži galeriis avati näitus „Ajakirja „Pikker“ karikatuurid 1957-1995“, kuraatorid Liivi Uuet, Andrus Tamm ja Priit Koppel.
- 10** Maneeži galeriis toimus Hugo Hiibuse loeng nalja tegemisest ja mõistmisest.
- 11** Madara uurimissaalis avati Liina Maadla koostatud näitus kunstnik Roman Haavamägi ja Haapsalust.
- 15-17** Toivo Jullinen viibis Varssavis Poola rahvusliku mälu instituudi korraldatud konverentsil.
- 16** Helina Tennasilm tutvustas Eesti rahvusraamatukogus toimunud raamatukoguhoidjate kutsekoolitusel arhiivi teenuseid.
- 16-17** Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Lauri Leht osalesid DLM-foorumi liikmete kohtumisel Riias, kus esineti ettekannetega projekti E-ARK raames.
- 18-20** Toivo Jullinen ja Birgit Kibal osalesid Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua EBNA ja Euroopa arhiivirühma EAG koosolekutel Riias.
- 25-26** Riias toimus Euroopa säilitusjuhtide kohtumine, kus osalesid Benno Aavasalu, Jaan Lehtaru, Hedvig Mäe, Reet Randoja, Kristina Teral, Ruth Tiidor ja Eveli Valts.

- 30-2** Riias toimus MTÜ Baltic Heritage Network korraldusel välisbalti arhiivide konverents, kus rahvusarhiivi esindasid Birgit Kibal, Tiiu Kravtsev, Liina Lõhmus, Lea Teedema ja Ivi Tomingas.

- 30-3** Toivo Jullinen osales UNESCO maailma mälu programmi ekspertkomitee koosolekul Pariisis.

JUULI

- 16** Tartus peeti Noora arhiivihooone sarikapidu.
- 18-19** Pärnumaal Varblas toimusid rahvusarhiivi filmiteemalised suvepäevad.

AUGUST

- 12 ja 18** J. Liivi tänava hoones korraldati pildistamisekskursioone, kus huvilised said võimaluse jäädvustada 1921. aastast arhiivihoonena funktsioneerinud hoone interjöori ja esitada omatehtud jäädvustused fotokonkursile. Parematest töödest koostati näitus.

SEPTEMBER

- 2-3** Liisi Taimre osales Eesti Meremuuseumis konverentsil „Community Involvement in Theme Museums“ ühisloomet tutvustanud ettekandega.
- 2-4** Läti rahvusarhiivi korraldusel toimus Jurmalas Balti arhiiviesinduste kohtumine, kus Eesti esindajatena kõnelesid Indrek Kuuben ja Maive Mürk (ilmasõja ühisloome), Kaia Ivask ja Lauri Leht (virtuaalse uurimissaali arendused) ning Eva Näripea (audiovisuaalia veebikasutus). Samuti kohtusid Balti kolleegidega Priit Pirsko, Toivo Jullinen, Birgit Kibal, Jaan Lehtaru ja Kristel Tammik.
- 7-9** Budapestis toimus Euroopa arhiiviportaal ja europrojekti APEX lõppu tähistanud konverents, kus esinesid ettekannetega Kaia Ivask, Lauri Leht ja Tõnis Tärna. Rahvusarhiivist osalesid lisaks Aadi Kaljuvee, Olga Kislitsina, Pille Noodapera, Maiu Pevkur ja Koit Saarevet.

- 18–20** Eva Näripea tegi ettekande konverentsil „Ostse(h)e(n). Aspekter einer Visual History“ Saksamaal Sankelmarkis.
- 21** Maneeži galeriis avati näitus „Pirita ringrada“, koostaja Sten Oja.
- 24** Eesti rahvusraamatukogus toimus rahvusarhiivi korraldatud ajaloopärastlõuna „Uurime koos Esimest maailmasõda!“, kus arhiivi esindajatena kõnelesid Tõnu Tannberg, Maive Mürk ja Ivi Tomingas.
- 26–30** Kuldar Aas, Toivo Jullinen ja Tarvo Kärberg osalesid Reykjavikis Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) aastakonverentsil, kus T. Kärberg pidas ka ettekande.
- 28** Liisi Taimre osales kultuuripärandi taaskasutusprojektide teemalise ettekandega Eesti muuseumide festivalil Narvas.

OKTOOBER

- 1–2** Tallinna ülikooli Balti filmi- ja meediakoolis toimus filmiarhiivi osalusel korraldatud Läänemeremaade filmiajaloo konverents, mis käsitles ajavahemikku 1920–1940.
- 11–13** Toivo Jullinen ja Priit Pirsko osalesid Euroopa riigiarhiivaaride ümarlaua EBNA ja Euroopa arhiivirühma EAG koosolekul Luxembourgis. 13.–16. oktoobril toimusid sealsamas projekti E-ARK koosolekud ja DLM-foorumi kohtumine Kuldar Aasa, Tarvo Kärbergi ja Lauri Lehe osalusel.
- 12–16** Kelly Kert, Jaan Lehtaru ja Reet Randoja osalesid rahvusvahelise raamatu- ja paberikonservatorite ühenduse IADA kongressil Berliinis.
- 13** J. Liivi tänava arhiivihoones peeti tudengipäeva, rahvusarhiivi tudengipreemia pälvis 2015. aastal Ivan Lavrentjev Tallinna ülikoolis kaitstud bakalaureusetööga „1993. aasta Narva autonoomia referendumi läbiviimine ja -kukkumine“.
- 16** Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi kinnitas riigiarhiivaari ametikohale järgneviks viieks aastaks Priit Pirsko, kes on töötanud selles ametis alates 2000. aasta sügisest.

- 16** Ajaloolane Mati Laur pidas J. Liivi tänava majas uurimissaaliloengu „Kindralkuberner George von Browne ja pärisorjuse reguleerimine Liivimaal“, misjärel avati vestibüülis näitus „Kindralkuberner George von Browne ja tema aeg“, koostajad Liina Rebassoo ja Reet Hünerson.

- 22–23** Pärnumaal Ojakol toimus rahvusarhiivi üksuste juhtide ja valdkonnaesindajate infopäev.

- 28** koostöös Pelgulinna gümnaasiumi 10.–11. klassi õpilastega toimus Madara arhiivihoones projekti CO:OP raames visualiseeritud arhiiviõppe avasündmus. Projektis osalesid ka Kerstin Muff ja Rainer Hunger Viinist.

- 28–30** Tallinnas toimus Balti audiovisuaalarhiivide nõukogu konverents.

- 29–30** Toivo Jullinen osales UNESCO maailma mälu programmi Baltimaade koostöö nõupidamisel Riias ja Tukumsis.

- 29–30** Eva Näripea osales Londonis Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu (FIAF) koolitusel.

NOVEMBER

- 5** Tallinnas Maneeži majas peeti ajaloopärastlõuna „Raudse eesriide taga: Nõukogude Eesti palgejooni külma sõja kontekstis“.

- 11** Eva Näripea tegi sissejuhatuse Londoni ülikooli kolledži slavistika ja Ida-Euroopa uuringute keskuse 40. aastapäevale pühendatud filmiprogrammis linastunud filmile „Kevade“.

- 17–19** Liina Maadla ja Tiina Männapsoo osalesid konverentsil „Turning Access into Learning“ ning samanimelise projekti avakoosolekul Östersundis.

- 17–20** Eva Näripea ja Õie Kukk külastasid Saksamaa filmimuuseumi (*Deutsche Kinemathek*) ja liiduarhiivi (*Bundesarchiv*) filmiarhiivi Berliinis.

- 23–26** Birgit Kibal, Sven Lepa ja Liisi Taimre osalesid Austrias St. Pöltenis rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS konverentsil ja projekti CO:OP koosolekul.

- 25–26** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg tegid Vilniuses toimunud konverentsil „eChallenges e-2015“ ettekande.

DETSEMBER

- 2** Eva Näripea esitles Okupatsioonide muuseumis filmi „Tšekaa komissar Miroštšenko“ (1925) DVD-d.

- 3** Tartus toimus Noora arhiivihoonel fassaadikanga paigaldamist tähistav koosviibimine.

- 4** Rahvusarhiivi külastas Ian Christie-Miller, tutvustades earlyBIRD tehnoloogiat, millega uuriti ühtlasi Tallinna linnaarhiivis säilitatavat Wanradt-Koelli katekismust.

- 8** Võru instituudis toimus rahvusarhiivi pärastlõuna, kus Maive Mürk ja Tõnis Tärna tutvustasid arhiivi teenuseid ning Birgit Kibal ja Liisi Taimre projekti CO:OP kogukondadele suunatud tegevusi.

- 8** Toivo Jullinen ja Pille Noodapera osalesid dokumendihaldusnõukogu aastakoosolekul.

- 9** Tanel Hurt Maa-ametist kõneles J. Liivi tänava uurimissaa- lishalduspiiride uuenenud kaardirakendusest ameti geoportaal.

- 9–10** Kuldar Aas osales Brüsselis projekti DARIAH (*Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities*) korraldatud töötoas „Open History“.

- 14–17** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg osalesid projekti E-ARK koosolekul Lissabonis.

- 17** Sagadi mõisas toimus rahvusarhiivi aastalõpu koosviibimine.

2016

JAANUAR

- 14–15** Kuldar Aas osales projekti CENDARI tulemuste tutvustamisel Berliinis.

- 18–21** Sven Lepa ja Liisi Taimre osalesid projekti CO:OP konverentsil Marburgis.

- 18–22** Rahvusarhiivi Tallinnas ja Tartus külastasid neli kolleegi Bosnia ja Hertsegoviina Föderatsiooni arhiivist eesotsas direktor Adamir Jerkovićiga. Visiidi käigus avati Okupatsioonide muuseumis Bosnia arhiivi koostatud näitus „Srebrenica Inferno“.

VEEBRUAR

- 4** Tallinna ülikooli Supernova kinosaalis esitleti rahvusarhiivi saabunud Rootsi Eestlaste Liidu filmi- ja helikogu. Üleantud kogu sisaldab palju ajaloopärlaid, sealhulgas helisalvestist Konstantin Pätsi viimasest kõnest ja sündmustest Kadriorus 21. juunil 1940, kroonika-kaadreid eestirootslaste lahkumisest Haapsalu sadamast ja vaateid Tallinna linnale pärast märtsipommitamist 1944. aastal.

- 10** Tartus külastasid digitaalarhiivi digitaalse arhiveerimise ühenduse Open Preservation Foundation juht Joachim Jung ja sekretär Becky McGuinness.

- 10** J. Liivi tänava majas toimus uurimissaaliloeng, kus ajaloolane Kersti Lust pidas ettekande teemal „Võitlus näljaga. Miks meie esivanemad 19. sajandil nälga kannatasid?“. Loengule järgnes dokumendikogumiku „Võitlus näljaga. 19. sajandi näljahädad Eesti külas“ esitlus.

- 11–21** Eva Näripea viibis Berlinale filmifestivalil, sealhulgas Saksamaa filmimuuseumi (*Deutsche Kinemathek*) koostatud arhiivifilmide programmi linastustel.

- 16–17** Lauri Leht osales Haagis digitaalse arhiveerimise ühenduse Open Preservation Foundation juhatuse koosolekul.

- 22–25** Eva Näripea viibis Londonis Briti filmiinsituudi koolitusel.
- 23** Perekond Zoege von Mannteuffeli esin-dajad andsid arhiivile üle osa vanemast perekonnaarhiivist.
- 29–1** Toimus projekti CO:OP raames J. Liivi tä-nava majas visualiseeritud arhiiviõpe, sel korral Tartu katoliku hariduskollegiumi 5. ja 6. klassi õpilaste osalusel.

MÄRTS

- 1–3** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg osalesid pro-jekti E-ARK aastakoosolekul Madridis.
- 9–11** Lauri Leht ja Aadi Kaljuvee osalesid Pra-has digitaalarhiivinduse konverentsil PA-SIG 2016.
- 11** Maneeži galeriis avati näitus „Naeste-rahwa töö ja elu“, koostaja Astri Schön-felder.
- 14** YIT Ehitus AS andis Riigi Kinnisvara ASile üle uue arhiivihooned Noora.
- 15–16** Traditsioonilisel mäluasutuste talvesemi-naril Käärikul esindasid arhiivi viis töötajat; Kalev Jaago pidas ettekande „Supliikide pealkirjad. Balansseerimine teaduse ja kasutajate vahel“.
- 16–17** Rakveres toimus arhiivi strateegiaseminar uute arengusihtide koostamiseks.
- 18** Eva Näripea viibis Euroopa Komisjoni filmipärandi ekspertgrupi koosolekul Brüsselis.
- 29–30** Toimusid Haapsalu ja Kuressaare arhiivi-de sulgemist tähistanud koosviibimised.

APRILL

- 4** Noora hoidlasse asetati esimesed arhi-vaale sisaldavad karbid.
- 4–9** Lauri Leht ja Koit Saarevet viibisid Eesti E-riigi Akadeemia kutsel Tbilisis, kus nad konsulteerisid Gruusia IT-asutusi ja rahvusarhiivi digitaalarhiivinduslikes küsimustes.

- 5** Priit Pirsko osales diskussioonil Tallinna ülikooli akadeemilise raamatukogu kon-verentsil „Raamatukogu kui võimalus: aja-lugu ja tulevik“.
- 6** Liisi Taimre osales kinos Artis toimunud Loov Euroopa konverentsil „Sihtrühm: publik“, kus tutvustas ka projekti CO:OP tegevusi.
- 11–13** Kati Sein viibis digitaalarhiivi tarkvara Pre-servica kasutajate kohtumisel Oxfordis.
- 12** Tiiu Kravtsev, Liina Maadla, Hedvig Mäe ja Ivi Tomingas tutvustasid arhiivi tegevusi muuseumide infopäeval Madara majas.
- 13–15** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg osalesid Luxembourgis projekti E-ARK aruande kaitsmisel.
- 13–15** Konservatorid osalesid erialasel semina-ril Kopenhaagenis.
- 13–16** Filmiarhiivi esindus viibis Läänemere maade dokumentalistika konverentsil Riias.
- 26** Sven Lepa esines Tartu linnamuuseumi Ülejõe Akadeemias ettekandega „Sachker, Staden ja teised – Ülejõe fotograafid enne Esimest maailmasõda“.
- 26** Tiiu Kravtsev, Liina Maadla, Hedvig Mäe ja Ivi Tomingas tutvustasid arhiivi tegevusi muuseumide infopäeval Madara majas.
- 27** J. Liivi tänava majas toimus arhiivikasuta-jate ümarlaud.
- 27** Filmiarhiivi külastasid Prahast asuva Karel Zemani muuseumi omanik, direktor ja Karel Zemani lesk.
- 28** Tähistati kogumisüksuse väljakolimist Vahi arhiivihoonest ja esimeste töötajate Noorasse sissekolimist, ühtlasi oli esimest korda võimalik tutvuda uue hoone sisus-tatud tööruumidega.
- 28–29** Toivo Jullinen osales Balti riikide UNESCO rahvuslike komisjonide töökoosolekul Tallinnas.
- 29** J. Liivi tänava uurimissaali viimane töö-päev.

MAI

- 4** Viljandi muuseumis toimus rahvusarhi-i-vi pärastlõuna, kus Maive Mürk ja Tõnis Tärna tutvustasid Esimese maailmasõja ühisloomekampaaniat ja arhiivi teenuseid ning Birgit Kibal projekti CO:OP kogukon-dadele suunatud tegevusi.
- 5** Madara arhiivihoones toimus arhiivikasu-tajate ümarlaud.
- 13** Tartus toimunud ajalookirjanduse aasta-preemia väljakuulutamisel nimetati 2015. aasta parimaks ajalooraamatuks „Siksälä kalme“, koostajad Heiki Valk ja Silvia Laul.
- 14** Filmiarhiivi Ristiku tänava majas toimus arhiiviõõ, kus tavapärase ekskursiooni-de kõrval näidati mereteemaliste filmide programmi, kuulati mereraadiot ja toimus mereteemaliste filmide viktoriin.
- 16–17** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg koolitasid Riias Läti rahvusarhiivi kolleege digitaal-arhiivinduse teemal.
- 19** J. Liivi tänaval peeti lõpupidu „Hüvasti, Liivi!“ ja maja keerati sümboolselt lukku. Kokku oli tulnud enam kui 350 inimest. Esitleti DVD-d Liivi maja ja seal töötanud inimeste lugudega.
- 19–20** Ivar Kaigu tegi ettekande Jerzy Skowrone-ki mälestuskonverentsil Varssavis.
- 23** OK Movers OÜ alustas J. Liivi tänava maja kogude kolimist Noorasse. Kolimine kestis septembri lõpuni.
- 23–26** Birgit Kibal ja Sven Lepa osalesid rahvus-vahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS ja projekti CO:OP konverentsil Gotlandil Visbys.

JUUNI

- 1–2** Kuldar Aas ja Lauri Leht osalesid digitaal-se arhiveerimise ühenduse Open Preser-vation Foundation liikmete aastakohtumi-sel Haagis.
- 3–5** Indrek Kuuben osales Baltisaksa Seltsi aastakoosolekul Darmstadtis.

- 5–7** Priit Pirsko ja Birgit Kibal osalesid Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua EBNA ja Euroo-pa arhiivirühma EAG koosolekutel Haagis.
- 8–9** Kuldar Aas ja Lauri Leht osalesid DLM-foorumil Haagis.
- 13** Algas J. Liivi tänava maja töötajate ümber-kolimine Noorasse.
- 16** Raamatukoguhoidjate kutsekoolitusel Ees-ti rahvusraamatukogus tutvustas Helina Tennasilm arhiivi teenuseid.
- 19–21** Kadi Sikka võttis osa fotode säilitamise töötoast Vilniuses.
- 20–22** Kuldar Aas osales projekti E-ARK koosole-kul Kopenhaagenis.
- 22–4** Eva Näripea ja Õie Kukkk viibisid Bolognas Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu (FIAF) aastakongressil ja arhiivifilmide festivalil „Il Cinema Ritrovato“.
- 23–15** Kadi Sikka osales Bologna filmiarhiivi kor-raldatud restaureerimiskursustel Itaalias.

JUULI

- 4–7** Haapsalus toimunud väliseesti arhiivihoid-jate suvekoolis tutvustasid Birgit Kibal ja Liisi Taimre projekti CO:OP raames täien-datavat topoteekide veebirakendust.

AUGUST

- 24–25** Viinistus toimus mäluasutuste suvesemi-nar, kus Kadri Tooming ja Kristi Ots pida-sid ettekande vabatahtlike kaasamisest ning Birgit Kibal tutvustas visualiseeritud arhiiviõpet.
- 26** Maneeži galeriis avati näitus „Defitsiidist taaskasutuseni“, kuraator Maarja Hindaalla.
- 28–4** Maiold Kaus, Õie Kukkk, Anna Michelson, Jarmo Nagel, Eva Näripea, Gerli Rebane, Kadi Sikka ja Lea Tegelman külastasid Rootsi ja Taani filmiarhiive.
- 30** Rahvusarhiivi uut hoonet külastasid Leedu ja Läti arhiivide esindused eesotsas riigiar-hivaaridega.

SEPTEMBER

- 2** Madara uurimissaalis avati Liina Maadla koostatud näitus kunstnik Lembit Nõmmeotsast.
- 5–10** Lõuna-Koreas Soulis toimunud Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) kongressil osalesid Kuldar Aas, Toivo Jullinen, Liina Maadla, Maive Mürk, Priit Pirsko, Liisi Taimre, Tõnu Tannberg ja Hanno Vares, ettekandega esinesid K. Aas ja L. Taimre.
- 20–21** Rahvusarhiivi Tartus ja Tallinnas külastasid Hollandi kuningliku arhivaaride ühingu liikmed, tähistades ühingu 125. sünnipäeva.
- 20–25** Jaan Lehtaru ja Kadi Sikka osalesid Amsterdamis ICOM-CC fotomaterjalide töörühma konverentsil, kus esitleti ka J. Lehtaru stendiettekanne.
- 22–25** Eva Näripea osales Saksamaa filmimuuseumi (*Deutsche Kinemathek*) filmipärandi restaureerimisele pühendatud konverentsil ja festivalil Berliinis.
- 28** Meie seast lahkus kauaaegne kolleeg Eeri Kessel.
- 29** Noorat külastas Leedu kultuuri aseminister.
- 30** Noorat külastasid Riigikogu kultuurikomisjoni liikmed, pidades samas ka arhiiviteemalise istungi.

OKTOOBER

- 3** Filmiarhiivi külastas Oberhauseni lühifilmide festivali direktor Lars Henrik Gass.
- 3–6** Kuldar Aas ja Kati Sein osalesid Bernis toimunud digitaalse säilitamise konverentsil IPRES.
- 6** Tõnu Tannberg osales ettekandega Richard Kleisi mälestuskonverentsil Tartus.
- 6–7** Vortsjärve-äärses järvemuseumis toimus valdkondade esindajate traditsiooniline infopäev.
- 12** Nooras toimus koostöös Eesti sõjamuuseumiga seminar „Sõjaajaloo perspektiivid“.

- 14** Digitaalarhiivi külastasid projekti E-ARK koordinaatorid Janet Delve ja David Anderson Brightoni ülikoolist.
- 17–19** Birgit Kibal, Sven Lepa ja Liisi Taimre osalesid projekti CO:OP ja rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS konverentsil ja kohtumistel Budapestis.
- 18** Tartu ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudis esitleti rahvusarhiivi tudengipreemia paremaid töid ja kuulutati välja konkursi võitja: Peeter Tammisto Tartu ülikoolis kaitstud magistritööga: „Talupojaühiskonna distsiplineerimine Eestimaal 1710–1832: ideelised, õiguslikud ja kultuurilised aspektid“.
- 27–28** Tallinna ülikooli Supernova kinosaalis toimus filmiarhiivi kaaskorraldamisel kolmas Läänemere maade filmiajaloo konverents „World War II and Its Aftermath in the Cinemas of the Baltic Sea Region“. Konverentsi jätkuna esitleti filmiarhiivi DVD-d „Eesti kino lävepakul: Konstantin Märskä, Theodor Luts, Armas Hirvonen (1926–1937)“.
- 31** Kauaaegse arhiivijuhi Indrek Kuubeni ametist lahkumist tähistanud koosviibimine Tartu loodusmajas.

NOVEMBER

- 1** Algas Tõnismäe arhiivihoonest arhivaalide kolimine Tartusse Noora hoidlasse.
- 1–4** Filmiarhiivi kaheksaliikmeline delegatsioon viibis Vilniuses Balti audiovisuaalarhiivide nõukogu aastakonverentsil, kus pidasid ettekande Paavo Annus ja Kadi Sikka.
- 2** Toimus infopäev asutuste dokumendihaldus- ja infotehnoloogijuhtidele, kus võtsid sõna Kuldar Aas, Lauri Leht, Koit Saarevet ja Hanno Vares.
- 2** Sven Lepa, Maive Mürk ja Liisi Taimre osalesid Eesti sõjamuuseumi korraldatud arutelul „Kuidas koguda andmeid ja arendada uudseid lahendusi“.

- 3** Tallinna linnaarhiivis esitleti teiste väljaannete hulgas rahvusarhiivi allikapublikatsioonide sarjas ilmunud trükist „Protokolle der Estländischen Ritterschaft 1905–1907. 1.–2.“, koostajad Thomas Freiherr von Dellingshausen ja Henning von Wistinghausen.
- 3** Madara majas toimus projekti CO:OP raames filmimine koostöös Tallinna polütehnikumi 2. kursuse meedia eriala õpilastega.
- 7–8** Kuldar Aas viibis Brüsselis projekti E-ARK koosolekul ja demopäeval.
- 9** Noorat külastasid Tartu koolijuhid.
- 10** Noorat külastas Soome riigiarhivaar Jussi Nuorteva.
- 15–16** Kuldar Aas, Toivo Jullinen, Tarvo Kärberg ja Lauri Leht osalesid DLM-foorumi kohtumisel ja projekti E-ARK tulemuste tutvustusel Oslos.
- 16** Birgit Kibal ja Kersti Lust korraldasid projekti CO:OP raames Tartu ülikooli arhiivinduse tudengitele visualiseeritud arhiivviõppe.
- 19** Liina Maadla tutvustas Kärklase Eesti Genealoogia Seltsi Hiiumaa osakonna liikmetele rahvusarhiivi teenuseid ja kogusid.
- 23–24** Kuldar Aas tegi Ljubljanas Sloveenia rahvusarhiivi korraldatud digitaalarhiivinduse konverentsil projekti E-ARK teemalise ettekande.
- 28–29** Toivo Jullinen ja Priit Pirsko viibisid Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua EBNA ja Euroopa arhiivirühma EAG koosolekutel Bratislavas.

DETSEMBER

- 1** Priit Pirsko osales ettekandega Kanuti 30. juubelikonverentsil Tallinnas.
- 6–8** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg osalesid projekti E-ARK lõppkonverentsil Budapestis.
- 8** SA Archimedes tunnustas konkursi „Kuldõun 2016“ kategoorias „Parim nutitegu hariduses“ rahvusarhiivi eripreemiaga arhiivviõppe „Seiklused arhiivis“ korraldamise eest.
- 12** Priit Pirsko osales ettekandega Soome rahvusarhiivi 200. aastapäeva tähistanud konverentsil Helsingis.
- 12** Tartu ülikooli ajaloomuuseumis toimus Eesti Konservatorite Ühingu teadusseminar „Tagasivaade ajas ehk varasemate konserveerimistööde ja -metoodikate analüüs tänapäeva kontekstis“, ettekandega esines Jaan Lehtaru.
- 13** Rahvusarhiivi aastalõpukoosviibimine toimus Tartu kahes uusehitises: arhiivihoones Noora ja Eesti Rahva Muuseumi hoones Raadil.
- 13–14** Lauri Leht esines ettekandega Taiwani rahvusarhiivi korraldatud elektroonilise dokumendihalduse konverentsil Taipeis.
- 14** Eva Näripea ja Kadi Sikka tutvustasid DVD-d „Eesti kino lävepakul: Konstantin Märskä, Theodor Luts, Armas Hirvonen“ Tallinna ülikooli Balti filmi, meedia, kunsti- ja kommunikatsiooni instituudis.
- 14–22** Küllike Pihkva osales praktilisel koolitusel Kataloonia konserveerimise ja restaureerimise kõrgkoolis Barcelonas.
- 16** Maneeži galeriis korraldati näituse „Defitsiidist taaskasutuseni“ vestlusring fotograafide Tiit Veermäe ja Peeter Lango-vitsi osalusel, arutelu juhatas ajaloolane David Vseioev.

Rahvusarhiivi publikatsioonid

2015–2016

Ajalookultuuri ajakiri Tuna

2015 nr 1–4

2016 nr 1–4

Eesti Ajalooarhiiv toimetised / Acta et commentationes archivi historici Estoniae, 23 (30)

Nõukogude Eesti külma sõja ajal

Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2015

Eesti Ajalooarhiiv toimetised / Acta et commentationes archivi historici Estoniae, 24 (31)

Esimene maailmasõda ja Eesti, II

Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2016

Ex fontibus archivi historici Estoniae, IV

Võitlus näljaga. 19. sajandi näljahädad Eesti külas. Dokumentide kogumik

Koostanud Kersti Lust. Tartu: Rahvusarhiiv, 2015

Ex fontibus archivi historici Estoniae, V

Protokolle der Estländischen Ritterschaft 1905–1907

Koostanud Thomas Freiherr von Dellingshausen ja Henning von Wistingshausen

Tartu: Rahvusarhiiv, 2016

Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost, 7

Eesti rahvusväeosad 1917–1918. Antoloogia

Koostanud Ago Pajur ja Tõnu Tannberg

Tartu: Rahvusarhiiv, 2015

Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost, 8

Juhtumised suures Euroopa sõjas 1914.–1918. aastal

Läbi elatud juhtumised mälestuseks kirja pannud Kustas Viitmann

Koostanud Andres Seene. Tartu: Rahvusarhiiv, 2015

Eestlased ilmasõjas

Sõdurite kirju, päevikuid ja mälestusi Esimesest maailmasõjast

Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Rahvusarhiiv, 2015

DVD

Tšekaa komissar Miroštšenko (1925)

Filmiarhiiv, 2015

Eesti kino lävepakul (1926–1937)

K. Märskä, Th. Luts, A. Hirvonen

Filmiarhiiv, 2016

Statistika

2015–2016

Personal / Staff

	31.12.2015	31.12.2016
teenistuskohdade arv / <i>number of positions</i>	213	210
teenistujate arv / <i>number of employees</i>	211	202
s.h ametnikke / <i>incl. officials</i>	91	85

Arhiivihoidlad / Repositories

	2015	2016
ruumide kogupind / <i>total area (m²)</i>	29 754	30 395
hoidlapind / <i>repository area (m²)</i>	15 770	17 151
koormatud riulite pikkus (rm) / <i>shelves loaded (m)</i>	79 822	84 218
vaba riiuliruumi pikkus (rm) / <i>free shelves (m)</i>	1189	25 607

Uurijateenindus / Researcher service

	2015	2016
külastused virtuaalselt / <i>visits on-line</i>	1 071 142	802 229
külastused kohtadel / <i>visits on-site</i>	9939	7982
virtuaalse uurimissaali kasutajad / <i>users of virtual reading room</i>	17 110	16 706
digitaalkujutised veebis / <i>digital images in web</i>	15 088 676	15 717 176
lahendatud päringud / <i>requests answered</i>	6105	5016

Kogumine / Acquisition

	2015	2016
vastuvõetud pabersäilikud / <i>acquired paper-based records</i>	186 211	39 700
säilikute koguarv / <i>total amount of records</i>	9 133 513	9 181 747

Hindamine / Appraisal

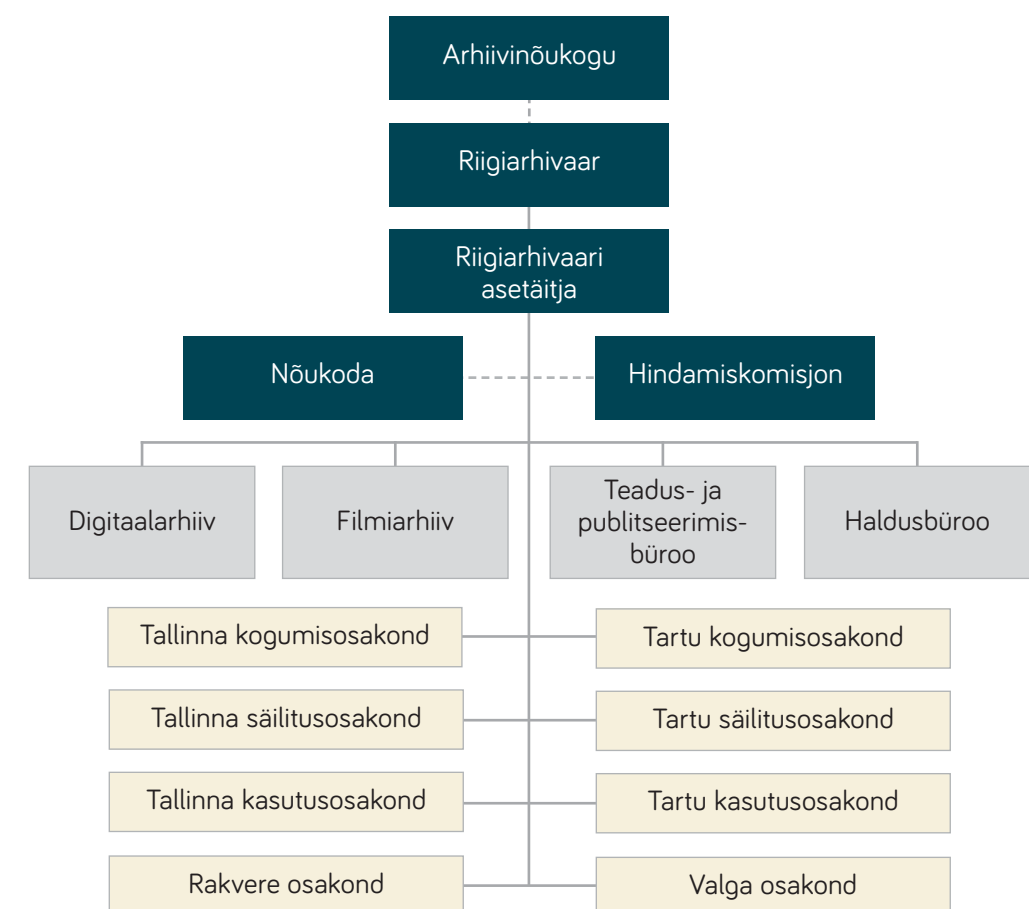
	2015	2016
arhiivimoodustajad / <i>archives' creators</i>	756	746
hinnatud arhiivimoodustajad / <i>appraised archives' creators</i>	631 (83,5%)	660 (88,5%)

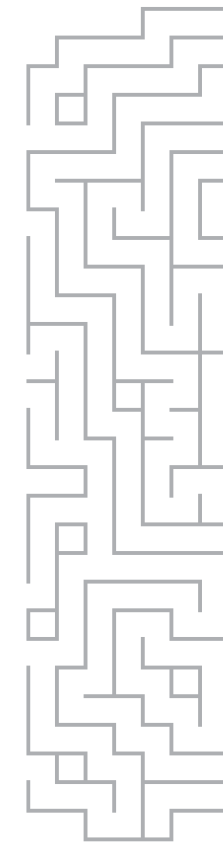
Eelarve / Budget

	2015	2016
üldmaht / <i>full quantity:</i>	4 575 800	6 739 134
s.h / <i>incl. investeeringud / investments</i>	60 085	243 544
majandamiskulud / <i>operating costs</i>	918 899	2 685 693
palgafond / <i>total payroll</i>	2 532 904	2 574 272
sotsiaalmaks / <i>taxes</i>	832 462	870 105

Struktuur

Kontaktid

www.ra.ee

POSTIAADDRESS:

Nooruse 3, Tartu 50411

telefon 738 7500

rahvusarhiiv@ra.ee

Filmiarhiiv

Ristiku 84, Tallinn

telefon 693 8613

filmiarhiiv@ra.ee

Rahvusarhiivi galerii

Maneeži 2, Tallinn

telefon 693 8024

galerii@ra.ee

Madara uurimissaal

Madara 24, Tallinn

telefon 693 8668

tallinn@ra.ee

Noora uurimissaal

Nooruse 3, Tartu

telefon 738 7521

tartu@ra.ee

Rakvere uurimissaal

Näituse 23, Rakvere

telefon 323 2160

rakvere@ra.ee

Valga uurimissaal

Vabaduse 6, Valga

telefon 766 8870

valga@ra.ee

